U|60

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

आंगल-संस्कृत-हिन्दी-महाकोष

AN

EXHAUSTIVE

ENGLISH-SANSKRIT-HINDI DICTIONARY

by

Prof. Dr. RAGHU VIRA, M.A., Ph.D., D.Litt. et Phil.

with the collaboration of

scientists and scholars

Half a million vocabulary entries

pertaining to

Science, Industry, Art, Literature

Ten thousand octavo pages

THE MAGNUM OPUS

of

Indian Lexicography

U
60

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

STATE MUSEUM, LUCKNOW
LIBRARY
Acc. No. ____________
Book No. ____________

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पुस्तकालय, लखनऊ
पुस्तक क्रम संख्या 60
Museum Library, Lucknow

आंगल-संस्कृत-हिन्दी-महाकोष

AN
EXHAUSTIVE
ENGLISH-SANSKRIT-HINDI DICTIONARY

by

Prof. Dr. RAGHU VIRA, M.A., Ph.D., D.Litt. et Phil.
with the collaboration of
scientists and scholars

Half a million vocabulary entries
pertaining to
Science, Industry, Art, Literature

Ten thousand octavo pages

THE MAGNUM OPUS
of
Indian Lexicography

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Published by
Dr. Lokesh Chandra, D. Litt.
Secretary
The International Academy of Indian Culture
NAGPUR

Printed by
S. K. VERMA, M.A.
Manager
Arya Bharati Press Nagpur

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

A MAGNIFICENT FABRIC

Its extensive and powerful warp

formed by

the entire ancient literature of Bharata,
by the Vedas, the Brahmanas, the Sutras,
the Smritis, the Puranas, the Darsanas,
the Buddhist Tripitaka, the Jaina Agamas,
their enormous ancillaries,
Ayurveda, Jyotir-Vidya,
the fine array of tomes on sciences and arts,
Dinnaga and Vasubandhu,
Sankara and Madhva,
Bhasa and Kalidasa

And its woof

formed by

the entire world of modern science and art,
literature and philosophy,
commerce and Industry,
law and administration,

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

The
MODERN SECTION
of
THE DICTIONARY

serving the most fastidious needs
of the 20th century
has been worked out with minute care
and prodigious industry
registering an Indian word for every English word
distinguishing shades
supplying new words by the lac
studded with myriad phrases
accomplished with the loving help
of specialists

Set in 12 point type

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

The ANCIENT SECTION *of* THE DICTIONARY

a repository of words and phrases
culled from venerable scriptures
and hoary works of authority
a perennial spring for all generations
classified and arranged
with the assistance of a devoted staff

Set in 10 point type

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

THE

KAMA-DHENU

wherefrom

every Indian language may henceforth

derive

its learned vocabulary

in all spheres of knowledge

simple or abstruse

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

India is now a free country. With freedom, our range of thought and action has widened a hundredfold. So far Indian Languages could operate in the domain of general literature only. Administration, Industry, Commerce and higher education were closed to our languages. The English language reigned supreme.

In accordance with Section 343 of the Indian Constitution, Hindi will replace the English language within the coming fourteen years.

English is known to be the richest language in the world. Its vocabulary is the grandest. The problem that faces us is the finding out of suitable Indian equivalents for English words, literary, semi-technical, technical and hyper-technical. Without them, it would be an idle dream to make our languages the bearers of modern ideas or the servers of modern needs.

Sanskrit is the growing point of Indian languages. It has been recognised as such in our Constitution, which lays down in unmistakable terms that Sanskrit will be the primary source for extracting new terms in Hindi, the national language of India. Sanskrit terms will have the advantage of being useable not only in Hindi, but also in Assamese, Bengali, Gujarati, Kannada, Malayalam, Marathi, Nepali, Oriya, Punjabi, Singhalese, Tamil, Telugu, and allied languages.

Sanskrit is reputed for its transparent structure, for its pliability and for the readiness with which it lends itself to new expressions. The prefixes (about 20), the verbal roots (about 600, or considering only such as are frequently in use, only 300), and the suffixes (about 50) combine to give an unlimited number of nouns, adjectives, verbs, and their derivatives. They retain clarity of connotation of the basic idea involved. Thus the language grows from within itself.

Sanskrit literature is the most varied as well as the vastest of all ancient literatures. Monier Williams' Sanskrit-English Dictionary records one lac and eighty thousand vocabulary entries. All of these have been incorporated in the present Dictionary under the appropriate English words. The references to the original Sanskrit works from which the words have been taken out, have also been noted now and

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

then. A list of the abbreviations of works thus referred to will be found appended to this introduction.

Whatever is not available in Sanskrit literature has been supplied by us. The new words have been based on the old.

As a rule Indian words will be found to be familiar as far as the affixes and roots are concerned. Not only that, the significances of the affixes and roots have remained unaltered. Hence as against the English words which are wholly unintelligible to the languages of this country, the Indian words will be found to be homely and familiar in a fascinating way.

The Dictionary is designed to serve the multifarious purposes of our age. It will serve for Accounts, Administration, Aeronautics, Agriculture, Anatomy, Astronomy, Aviation, Bacteriology, Banking, Botany, Chemistry, Commerce and Finance, Economics, Education, Engineering, Forestry, Geography, Geology, History, Insurance, Law, Logic, Machinery, Mathematics, Medicine, Meteorology, Mining, Pharmacy, Photography, Physics, Physiology, Politics, Radio, Railways, Zoology, etc., etc.

The Dictionary is the print of a life-long labour, supplemented by the devoted cooperation of numerous specialists.

No amount of time, energy and money has been spared in order to ensure the very best results.

The entries in the Dictionary are divided into two typographical categories, 12 point and 10 point.

Twelve point type represents what is of immediate utility. It is in this category that Hindi words will appear side by side with Sanskrit.

Ten point type represents our patrimony, our treasure, that is the usages as recorded in literature. These will be useful to those who wish to dive deep and investigate beyond the daily needs.

Raghu Vira

We offer hereafter a specimen of 64 pages, which were originally intended to be the beginning of an exhaustive English-Sanskrit Dictionary. According to the new plan, here envisaged, it will now be further elaborated by the inclusion of Hindi words.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

This Dictionary will, by all counts, be the biggest lexicographical work that has ever been prepared from English into an Asiatic language, not excepting Chinese and Japanese.

No administrator, businessman, scientist or scholar can do without this Dictionary which will be his only instrument for guiding him in the difficult task of transferring himself from the world of English to that of Hindi.

The Dictionary will be completed in ten volumes. Each volume will be issued quarterly and will contain about one thousand pages. We expect to complete the Dictionary by the end of 1954.

Although huge sums of money have been expended, the price has been retained within the reach of Government departments, educational institutions and men of science and letters. It is Rs. 35/- per volume. Those who place their orders in advance, will be given the benefit of a discount of 10%.

Only a limited number of two thousand copies is being printed.

Orders can be booked with the Secretary, International Academy of Indian Culture, Old Assembly Rest House, Nagpur. It is not essential to send any advance money. Each volume, when completed, will be supplied per V. P. P. or per Registered Book Post along with the bill for payment, as desired. You are advised to book your order early.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Uttamac2 उत्तमचरित्र (in verses)
Uttarar उत्तररामचरित
Vāgbh वाग्भटालंकार
VahniP वह्नि-पुराण
Vait वैतान-सूत्र
VS वाजसनेयि-संहिता
VPrāt वाजसनेयि-संहिता प्रातिशाख्य
Vajracch वज्रच्छेदिका
Vajras वज्रसूचि
Vām काव्यालंकार-वृत्ति by वामन
VāmP वामन-पुराण
VBr वंश-ब्राह्मण
VarBṛ बृहज्जातक by वराहमिहिर
VarBṛS बृहत्संहिता by वराहमिहिर
VarYogay योगयात्रा by वराहमिहिर
VarP वराह-पुराण
Vārāhīt वाराही-तन्त्र
Vasantar वसन्तराजशाकुन
Vāsant वासन्तिका
Vās वासवदत्ता
Vas वसिष्ठ

Vāstuv वास्तुविद्या
Vātsyāy वात्स्यायन
VāyuP वायु-पुराण
Vedāntap वेदान्तपरिभाषा
Vedāntas वेदान्तसार
Vet वेताल-पञ्चविंशतिका
Viddh विद्धशालभंजिका
Vcar विक्रमांकदेवचरित by बिल्हण
Vikr विक्रमोर्वशी
Vīrac वीरचरित
VP विष्णु-पुराण
Vop वोपदेव
Vṛishabhān वृषभानुजा-नाटिका by मथुरादास
Vyavahārat व्यवहारतत्त्व
Yājñ याज्ञवल्क्य
YājñSch मिताक्षरा
YogaśUp योगशिखा-उपनिषद्
Yogas योगसूत्र
YogatUp योगतत्त्व-उपनिषद्
Yogavās योगवासिष्ठ-सार

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

SaddhP सद्धर्म-पुण्डरीक
Sadukt सदुक्ति-कर्णामृत
Sāh साहित्य-दर्पण
SahyKh स्कन्दपुराणान्तर्गत सह्याद्रिखण्ड
Śākaṭ शाकटायन
Śāktān शाक्तानन्द-तरंगिणी
Śaktir शक्तिरत्नाकर
Śak शकुन्तला
SV सामवेद
SVĀr सामवेद-आरण्यक
SāmavBr सामविधान-ब्राह्मण
ŚambhMāh शम्भलग्राम-माहात्म्य
Saṃgīt संगीतसारसंग्रह
SaṃhUp संहिता-उपनिषद्-ब्राह्मण
Śaṃkar शङ्करविजय
Sāṃkhyak सांख्यकारिका
Sāṃkhyapr सांख्यप्रवचन
SŚaṃkar संक्षेपशंकरविजय
Saṃskārak संस्कारकौस्तुभ
ŚāṅkhBr शांखायन-ब्राह्मण
ŚāṅkhGṛ शांखायन-गृह्यसूत्र
ŚāṅkhŚr शांखायन-श्रौतसूत्र
Śāntik शान्तिकल्प
Śāntiś शान्तिशतक
Śārad शारदा-तिलक
Sarasv सरस्वती-कण्ठाभरण by भोज
Sarasv2 सरस्वती-कण्ठाभरण by क्षेमेन्द्र
ŚārṅgP शार्ङ्गधर-पद्धति
ŚārṅgS शार्ङ्गधर-संहिता
Sarvad सर्वदर्शन-संग्रह
SarvUp सर्व-उपनिषत्सार
ŚBr शतपथ-ब्राह्मण
ŚatarUp शतरुद्रिय-उपनिषद्
Śatr शत्रुंजय-माहात्म्य
SauraP सौर-पुराण
Sāy सायण
Setub सेतुबन्ध
Shaḍguruś षड्गुरुशिष्य
ShaḍvBr षड्विंश-ब्राह्मण
Siddh सिद्धान्त-कौमुदी
Siddhāntaś सिद्धान्तशिरोमणि
Śiksh शिक्षा
ŚikshāP शिक्षापत्री
Śīl शीलांक
Siṃhās सिंहासन-द्वात्रिंशिका, विक्रमादित्य-चरित्र
ŚiraUp शिर-उपनिषद्

Śiś शिशुपाल-वध
Śivag शिवगीता
ŚivaP शिव-पुराण
SkandaP स्कन्द-पुराण
Smṛitik स्मृतिकौमुदी
Smṛitit स्मृतितत्त्व
Śrāddhak श्राद्धकल्प-भाष्य
ŚrSūtra श्रौतसूत्र
Śrīkaṇṭh श्रीकण्ठ-चरित
ŚrīmMāh श्रीमाल-माहात्म्य
Śṛiṅgār शृंगार-तिलक
Śrutab श्रुतबोध
Subh सुभाषितावलि
Śukas शुकसप्तति
Sukh सुखावती-व्यूह
Śulbas शुल्वसूत्र
Suparṇ सुपर्णाध्याय
Sūryad सूर्यदेव-यज्वन्
Sūryapr सूर्यप्रज्ञप्ति
Sūryas सूर्यसिद्धान्त
Suśr सुश्रुत
Suvarṇap सुवर्णप्रभास
Svapnac स्वप्नचिन्तामणि
ŚvetUp श्वेताश्वतर-उपनिषद्
TĀr तैत्तिरीय-आरण्यक
TBr तैत्तिरीय-ब्राह्मण
TPrāt तैत्तिरीय-प्रातिशाख्य
TUp तैत्तिरीय-उपनिषद्
Tāj ताजक
TāṇḍyaBr ताण्ड्य-ब्राह्मण
Tantras तन्त्रसार
Tarkas तर्कसंग्रह
Tattvas तत्त्वसमास
TejobUp तेजोबिन्दु-उपनिषद्
Tīrtha-yātrā तीर्थ-यात्रा
Tithyād तिथ्यादित्य
Toḍar तोडरानन्द
Uṇk उणादिकल्प
UṇSch उज्ज्वलदत्त's commentary on the उणादि
Uṇ उणादि-सूत्र
Uṇvr उणादिवृत्ति
Up उपनिषद्
Upap उपपुराण
Utkalakh उत्कलखण्ड
Uttamac उत्तमचरित्र-कथानक (in prose)

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Naish नैषध-चरित
Nalac नलचम्पू (दमयन्तीकथा)
Nalod नलोदय
Nal नलोपाख्यान
NandiP नन्दि-पुराण
NārS नारद-संहिता
Nār नारद-स्मृति
NārP नारदीय-पुराण
NarasP नरसिंह-पुराण
NārUp नारायण-उपनिषद्
Nāṭyaś नाट्यशास्त्र
Nid निदान by माधव
NidSch निदानटीका (अर्थात् वाचस्पतिभाष्य)
Nidānas निदानसूत्र
Npr निघण्टुप्रकाश
Nīlak नीलकण्ठ
NīlP नीलमत-पुराण
NīlarUp नीलरुद्र-उपनिषद्
Nirṇayas निर्णयसिन्धु
Nir निरुक्त by यास्क
Nītis कामन्दकीय नीतिसार
NṛisUp नृसिंहतापनीय-उपनिषद्
Nyāyad न्यायदर्शन
Nyāyak न्यायकोश
Nyāyam न्यायमालाविस्तर
Padap पदपाठ
PadmaP पद्म-पुराण
Padyas पद्यसंग्रह
Pañcad पञ्चदण्डच्छत्र-प्रबन्ध
Pañcadaśī पञ्चदशी by भारतीतीर्थ
Pañcad पञ्चदशी
Pañcar पञ्चरात्र
Pañcat पञ्चतन्त्र
Pāṇ पाणिनि
PāṇS पाणिनीय-शिक्षा
Pāpabuddhidharm पापबुद्धिधर्मबुद्धि-कथानक
Param परमार्थसार
Parāś पराशर-स्मृति
PārGṛ पारस्कर-गृह्यसूत्र
Paraśur परशुराम-प्रकाश
Paribh परिभाषेन्दुशेखर
Pārśvan पार्श्वनाथ-चरित्र
Pārvat पार्वतीपरिणय
Pat पतञ्जलि (महाभाष्य)
Phetk फेत्कारिणी-तन्त्र
PhitS फिट्सूत्र
PiṇḍUp पिण्ड-उपनिषद्
PiṅgSch हलायुध
Prab प्रबोधचन्द्रोदय
Pracaṇḍ प्रचण्डपाण्डव
Pradyumn प्रद्युम्न-विजय
Prah प्रहसन नाटक
Prajāp प्रजापति-धर्मसूत्र
PrāṇUp प्राणाग्निहोत्र-उपनिषद्
Prasaṅg प्रसङ्गाभरण
Prasannar प्रसन्नराघव
PraśnUp प्रश्न-उपनिषद्
Pratāp प्रतापरुद्रीय
PratijñāS प्रतिज्ञासूत्र
Prāt प्रातिशाख्य
Pravar प्रवर-ग्रन्थ
Prāyaśc प्रायश्चित्त-तत्त्व
Prayog प्रयोगामृत
Prayogar प्रयोगरत्न
Priy प्रियदर्शिका
Pur पुराण
PSarv पुराण-सर्वस्व
Purushott पुरुषोत्तम-तत्त्व
Pushpas पुष्पसूत्र
Rāghav राघवपाण्डवीय
Ragh रघुवंश
Rājat राजतरंगिणी
Rāmag रामगीता
Rāmapūjās रामपूजासरणि
RāmatUp रामतापनीय-उपनिषद्
RāmUp राम-उपनिषद्
R रामायण
Rāsal रासलीला
Rasar रसरत्नाकर
Rasat रसतरंगिणी
Rasendrac रसेन्द्रचिन्तामणि
Rasik रसिकरमण
Ratir रतिरहस्य
Ratnā रत्नावली
Revākh रेवाखण्ड
ṚV ऋग्वेद
Ṛitus ऋतुसंहार
Romakas रोमकसिद्धान्त
Rudray रुद्रयामल
RAnukr ऋग्वेद-अनुक्रमणिका
RPrāt ऋग्वेद-प्रातिशाख्य
Śabdak शब्दकल्पद्रुम

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Kaṇ कणाद-वैशेषिकसूत्र
KaṇṭhUp कण्ठश्रुति-उपनिषद्
KapSaṃh स्कन्दपुराणान्तर्गत कपिलसंहिता
KapS कपिल-सांख्यप्रवचन
Kapishṭh कपिष्ठल-संहिता
Kāraṇḍ कारण्ड-व्यूह
Karmapr कर्मप्रदीप
Kāś काशिका-वृत्ति
KāśīKh स्कन्दपुराणान्तर्गत काशीखण्ड
Kāt कातन्त्र व्याकरण
Kāṭh काठक
KāṭhGṛ काठक-गृह्यसूत्र
Kathārṇ कथार्णव
Kathās कथासरित्सागर
KaṭhUp कठ-उपनिषद्
Kāty कात्यायन (वार्तिक on पाणिनि)
KātyŚr कात्यायन-श्रौतसूत्र
KaushĀr कौषीतकी-आरण्यक
KaushUp कौषीतकी-उपनिषद्
Kauś कौशिक-सूत्र
Kauṭ कौटल्य अर्थशास्त्र
Kautukar कौतुकरत्नाकर
Kautukas कौतुकसर्वस्व
Kavik कविकल्पलता
Kavikalpat कविकल्पतरु
Kāvyac काव्यचन्द्रिका
Kāvyād काव्यादर्श
Kāvyak काव्यकल्पलता
Kāv काव्य
Kpr काव्यप्रकाश
Kayy कय्यट
Ked केदार-वृत्तिरत्नाकर
KenUp केन-उपनिषद्
Khaṇḍapr खण्डप्रशस्ति
Kir किरातार्जुनीय
Koshṭhīpr कौष्ठीप्रदीप
Kṛishis कृषिसंग्रह
Kṛishṇakarṇ कृष्णकर्णामृत
Kriyāy पद्मपुराणान्तर्गत क्रियायोगसार
Kshem क्षेमेन्द्र
Kshitīś क्षितीशवंशावलिचरित
KshurUp क्षुरिका-उपनिषद्
Kulad कुलदीपिका
Kulārṇ कुलार्णव-तन्त्र
Kull कुल्लूकटीका on मनुस्मृति
Kum कुमारसम्भव

KūrmaP कूर्म-पुराण
Kuṭṭanīm कुट्टनीमत
Kuval कुवलयानन्द
Laghuj लघुजातक by वराहमिहिर
Laghuk लघुकौमुदी
Lalit ललितविस्तर
Laṅkāvat लंकावतार-सूत्र
Lāṭy लाट्यायन
LiṅgaP लिङ्ग-पुराण
Madanav मदनविनोद
Madhus मधुसूदन
MāghaMāh पद्मपुराणान्तर्गत माघमाहात्म्य
MBh महाभारत
MahānārāyaṇaUp महानारायण-उपनिषद्
Mahān महानाटक
Mcar महावीर-चरित्र
Mahīdh महीधर
MaitrS मैत्रायणी-संहिता
MaitrUp मैत्री-उपनिषद्
Malamāsat मलमासतत्त्व
Mālatīm मालतीमाधव
Mālav मालविकाग्निमित्र
Mallapr मल्लप्रकाश
Mall मल्लिनाथ
MānGṛ मानव-गृह्यसूत्र
MānŚr मानव-श्रौतसूत्र
MānS मानवीयसंहिता of सौरपुराण
MāṇḍŚ माण्डूकी-शिक्षा
MāṇḍUpGauḍ माण्डूक्य-उपनिषद्-गौडपादकारिका
MantraBr मन्त्रब्राह्मण
Mantram मन्त्रमहोदधि
Mn मनुस्मृति
MārkP मार्कंडेय-पुराण
Maś मशक
MathMāh मथुरा-माहात्म्य
MatsyaP मत्स्य-पुराण
Matsyas मत्स्यसूक्त
Megh मेघदूत
Mṛicch मृच्छकटिक
Mudr मुद्राराक्षस
MuktUp मुक्तिका-उपनिषद्
MuṇḍUp मुण्डक-उपनिषद्
NādabUp नादबिन्दु-उपनिषद्
Nāḍīpr नाडीप्रकाश
Nāg नागानन्द
Naigh नैघण्टुक commented on by यास्क

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Caṇḍ चण्डकौशिक
Car चरक
Caraṇ चरणव्यूह
Caurap चौरपञ्चाशिका
Chandaḥs छन्दःसूत्र
ChUp छान्दोग्य-उपनिषद्
Chandom छन्दोमञ्जरी
CūlUp चूलिका-उपनिषद्
DaivBr दैवत-ब्राह्मण
Damayantī-kathā दमयन्ती-कथा
Daś दशकुमारचरित
Daśar दशरूप
Dāṭhādh दाठाधातु-वंश
Dāyabh दायभाग
Dāyat दायतत्त्व
Devatādhyāya = DaivBr
DevībhP देवीभागवत-पुराण
Devīm देवी-माहात्म्य
Dhanaṃj धनंजयविजय
Dhanv धन्वन्तरि
Dharmas धर्मसंग्रह
Dharmaśarm धर्मशर्माभ्युदय
Dharmav धर्मविवेक
Dhātup धातुपाठ
Dhūrtan धूर्तनर्तक
Dhūrtas धूर्तसमागम
DhyānabUp ध्यानबिन्दु-उपनिषद्
Dīp दीपिका
Divyāv दिव्यावदान
Drāhy द्राह्यायण
Durgāv दुर्गाविलास
Dūtāṅg दूताङ्गद
Gaṇar गणरत्न-महोदधि
GaṇP गणेश-पुराण
Gaṇit गणिताध्याय
GarbhUp गर्भ-उपनिषद्
GārgīS गार्गी-संहिता
GaruḍaP गरुड-पुराण
GarUp गरुड-उपनिषद्
Gāthāsaṃgr गाथासंग्रह
Gauragaṇ गौरगणोद्देश
Gaut गौतम-धर्मशास्त्र
GayāMāh गया-माहात्म्य
Ghaṭ घटकर्पर
Gilg गिलगित-प्राप्त सर्वास्तिवादि-त्रिपिटक
Gīt गीतगोविन्द
GobhŚrāddh गोभिल-श्राद्धकल्प
Gol गोलाध्याय
GopBr गोपथ-ब्राह्मण
Goraksh गोरक्ष-शतक
Grahay ग्रहयज्ञ-तत्त्व
GṛŚr गृह्य तथा श्रौतसूत्र
Gṛihyās गृह्यासंग्रह
GṛS गृह्यसूत्र
Hāl हाल (गाथासप्तशती)
HansUp हंस-उपनिषद्
Harav हरविजय
Hār हारीतस्मृति
Hariv हरिवंश
Hcar हर्षचरित
Hāsy हास्यार्णव
Hāyan हायनरत्न by बलभद्र
Hemac हेमचन्द्र
HPariś परिशिष्टपर्व by हेमचन्द्र
HYog योगशास्त्र by हेमचन्द्र
Hcat चतुर्वर्गचिन्तामणि by हेमाद्रि
HirGṛ हिरण्यकेशि-गृह्यसूत्र
HirP हिरण्यकेशि-पितृमेधसूत्र
Hit हितोपदेश
Horāś होराशास्त्र
ĪśUp ईश-उपनिषद्
JābālUp जाबाल-उपनिषद्
Jaim जैमिनि
JaimBh जैमिनिभारत, आश्वमेधिक-पर्व
JaimBr जैमिनीय-ब्राह्मण
JaimUp जैमिनीय-उपनिषद्
Jain जैन साहित्य
Jātakam जातकमाला
Jyot ज्योतिष
Kād कादम्बरी
KaivUp कैवल्य-उपनिषद्
Kaiy कैयट (कैय्यट, कय्यट)
Kālac कालचक्र
Kālakāc कालकाचार्य-कथानक
Kālanirṇ कालनिर्णय
Kālid कालिदास
KālP कालिका-पुराण
KalkiP कल्कि-पुराण
Kalpas कल्पसूत्र
Kalpat कल्पतरु
Kalyāṇam कल्याणमन्दिर-स्तोत्र
Kām कामन्दकीय नीतिसार

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ABBREVIATIONS OF WORKS AND AUTHORS

Abhinav अभिनवगुप्त
Ācāranirṇ आचारनिर्णय
AdbhBr अद्भुत-ब्राह्मण
Ādip आदिपर्व
AgSaṃh अगस्त्यसंहिता
AgP अग्नि-पुराण
AitĀr ऐतरेयारण्यक
AitBr ऐतरेयब्राह्मण
AitUp ऐतरेय-उपनिषद्
Alaṃkārak अलंकारकौस्तुभ
Alaṃkāras1 अलंकारसर्वस्व by रुय्यक
Alaṃkāras2 अलंकारसर्वस्व by मंखक
Alaṃkāraś अलंकारशेखर by केशवमिश्र
Alaṃkārat अलंकारतिलक
Alaṃkārav अलंकारविमर्शिनी by जयरथ
Amar अमरुशतक
AmṛitabUp अमृतबिन्दु-उपनिषद्
Ānand आनन्दलहरी
Anaṅgar अनंगरंग
AnSaṃ अनन्त-संहिता
Anarghar अनर्घराघव
Anukr अनुक्रमणिका
Anup अनुपद-सूत्र
Āp आपस्तम्ब-धर्मसूत्र
ĀpŚr आपस्तम्ब-श्रौतसूत्र
ĀpY आपस्तम्ब-यज्ञ-परिभाषा-सूत्र
ĀrshBr आर्षेय-ब्राह्मण
ĀruṇUp आरुणेय-उपनिषद्
Āryabh आर्यभट
Āryav आर्यविद्या-सुधाकर
Ashṭāṅg अष्टांगहृदय
AshṭāvS अष्टावक्र-संहिता
ĀśvP आश्वलायनगृह्य-परिशिष्ट
ĀśvGṛ आश्वलायन-गृह्यसूत्र
ĀśvMantraS आश्वलायन-शाखोक्ता मन्त्रसंहिता
ĀśvŚr आश्वलायन-श्रौतसूत्र
AtharvaśUp अथर्वशिखा-उपनिषद्
AVPaipp अथर्ववेद पैप्पलादशाखा
AVPariś अथर्ववेद परिशिष्ट
APr अथर्ववेद प्रातिशाख्य
AVPrāy अथर्ववेद प्रायश्चित्त
ĀtmUp आत्म-उपनिषद्
ĀtrAnukr आत्रेय अनुक्रमणिका
Avadānaś अवदान-शतक
Bādar बादरायण-ब्रह्मसूत्र
BādarGov बादरायण गोविन्दानन्द-टिप्पणी
BādarSch बादरायण शांकर-भाष्य
Bālar बालरामायण
Baudh बौधायन-धर्मशास्त्र
BaudhP बौधायन-पितृमेधसूत्र
Bhadrab भद्रबाहु-चरित्र
Bhag भगवद्गीता
BhP भागवत-पुराण
Bhagavatīg भगवती-गीता
Bhaktām भक्तामर-स्तोत्र
Bhām भामिनी-विलास
Bharaṭ भरटक-द्वात्रिंशिका
Bhar भरत-नाट्यशास्त्र
BhPañcad पञ्चदशी by भारतीतीर्थ
Bhartṛ भर्तृहरि
Bhāshāp भाषा-परिच्छेद
Bhāshik भाषिक-सूत्र
Bhaṭṭ भट्टि-काव्य
Bhpr भावप्रकाश
BhavP भविष्य-पुराण
Bhoj भोज
Bhojapr भोजप्रबन्ध
Bījag बीजगणित
BrahmabUp ब्रह्मबिन्दु-उपनिषद्
Br ब्राह्मण
BrahmāṇḍaP ब्रह्माण्ड-पुराण
BrahmaP ब्रह्म-पुराण
Brahmas ब्रह्मसिद्धान्त
BrahmUp ब्रह्म-उपनिषद्
BrahmavP ब्रह्मवैवर्त-पुराण
BrahmavUp ब्रह्मविद्या-उपनिषद्
BrahmottKh स्कन्दपुराणान्तर्गत ब्रह्मोत्तरखण्ड
BrĀrUp बृहदारण्यक-उपनिषद्
Bṛih बृहद्देवता
BṛNārP बृहन्नारदीय-पुराण
Bcar बुद्धचरित
Buddh बौद्ध साहित्य
Campak चम्पकश्रेष्ठि-कथानक
Cāṇ चाणक्य

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ॐ

A, a *n* **1** (first letter of the alphabet) अ *m.*

2 (as a symbol, used to denote or indicate anyone or anything arbitrarily or conveniently so designated, esp. as the first in order or class, *e.g.*, the front of the leaf in a book) क *m* (see *Introduction*) (in case of distinction being required between small and capital letters—**a** क, **A** का).

3 (not *cap.*) *Alg.* क *m.*

A, a *adj* **1** (first in order or class, *e.g.*, company A, quire a) क, प्रथम.

A1 प्रथमेषु प्रथमः, सर्वप्रथम, वरेण्य, अ१.

2 (having the form of capital A, *e.g.*, an A tent) प्रउग, प्रउगाकार (of the form of a प्रउग-चिति. See Journal of Vedic Studies, Vol. I pp. 127-8).

a *indefinite article* **1** left untranslated, *e.g.*, **a man** नरः.

2 (one) एक R, Śak, Vet, etc. ("एक is used in the sense of *a certain* or even sometimes almost of *a*, as an indefinite article. Thus एको व्याघ्रः a certain tiger, एकस्मिन् दिने on a certain day, हस्ते दण्डमेकमादाय taking a stick in his hand." Whitney, Sanskrit Grammar, § 482c. In Gilgit MSS. अन्यतम is used similarly: अन्यतमस्मिन् प्रदेशे in a certain place, अन्यतमः पुरुषो दण्डमवष्टभ्य गच्छति, अन्यतमेनोपासकेन, अन्यतमस्मिन् कर्वटके गृहपतिः प्रतिवसति Vol. III pt. 1 pp. 17, 63, 75, 87).

3 (some unspecified particular) कः, का, किम् with अपि, चित् or चन.

4 (some one or another) यः कः, या का, यत्किम् with अपि, चित् or चन.

5 (some particular or a kind of) -विशेषः, -भेदः, *e.g.*, ताम्रं धातुविशेषः.

6 (with a distributive force) प्रति or the locative case, *e.g.*, **one rupee a day** प्रतिदिनं or दिनेदिने रूप्यमेकम्.

7 (the same) स-, *e.g.*, **birds of a feather** सपत्राः पक्षिणः, सगन्धा मृगाः.

a *prep* (on, in, at) expressed by the locative case, or अधि-, *e.g.*, **ashore** वेलायाम् or अधिवेलम्.

Aani *n Egypt. Relig.* श्वकपि *m* (dogheaded ape श्वशीर्ष-कपि).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

aar *n* (an underground stream) अन्तर्नदी *f*.

aardvark *n* (they feed अश entirely on ants वम्र) वम्राश *m* (genus **Orycteropus** वम्राश-प्रजाति—family **Orycteropodidae** वम्राश-वंश—**Orycteropus cupensis** is the ordinary aardvark सामान्य वम्राश).

aardwolf *n* (it has a striped coat) चित्रवृक *m* (genus **Proteles** चित्र-वृक-प्रजाति—family **Protelidae** चित्रवृक-वंश—**Proteles cristata** is the ordinary aardwolf सामान्य चित्रवृक).

Aaron's-beard *n* (any of several plants having some resemblance to a beard) वृद्धकूर्च *m*.

Aaron's rod *n* (any of several plants with a tall flowering stem) प्रांशुक *m* (प्रांशु tall).

aasvogel *n* (vulture) गृध्र *m*.

ab- *prefix* (from, away, separation or departure) अप- (Latin *ab*, Greek *apo*, English *of*, *off* are from Sanskrit अप).

abacist *n* (one who uses an abacus) गणित्रिन् *m*.

aback *adv* **1** पश्चात्.

2 (against the mast कूपक) प्रति-कूपकम्.

taken aback चकित, विस्मयस्तब्ध *mfn* **all aback 1** (entirely aback) सर्वथा पश्चात् **2** (stopped) परिस्तब्ध *mfn* **3** (reversed) विपरीत *mfn*.

abaction *Civil Law* (cattle-stealing) पशुचौर्य *n*.

abaculus *n* (a tile खर्परिका used in mosaic चित्रकुट्टिम) चित्र-खर्परिका *f*.

abacus *n* **1** (a calculating instrument) गोलिका-गणित्र, गणित्र *n*.

2 *Arch.* फलका *f*, शीर्षफलक *n*.

3 *Logic* (a machine showing all the combinations of a number of terms) पद-समूह-यन्त्र, समूह-यन्त्र, समूहित्र *n*.

abacus major *n* (a trough used in washing gold) स्वर्ण-द्रोणी, स्वर्ण-धावनी *f*.

abaft *adv* पश्चात्, प्रत्यक् RV, AV, etc.

abaiser *n* (ivory black) हस्तिदन्त-कालिमन् *m*.

abaisse *n* (thin undercrust of pastry) अन्तः-पर्पटी *f*. (अन्तः inside, पर्पटी thin crust).

abalienate *vb* वृज् वृक्ते, वृंक्ते RV, TS, Br, Mn, BhP.

Civil Law (to transfer the title of) अन्यस्मै संक्रामयति, (to alienate) अन्यस्मै क्रामयति.

abalienation *n* वर्जन, अन्य-संक्रामण, अन्यक्रामण *n*.

abalone *n* (an ear shell) कर्ण-शुक्ति *f* (genus **Haliotis** कर्णशुक्ति-प्रजाति —family **Haliotidae** कर्णशुक्ति-वंश).

Abama *n Bot.* (=**Narthecium**; a genus of the **bunchflower** family or **Melanthaceae** गुच्छपुष्प-कुल) गुच्छपुष्प-प्रजाति.

abandon *vb* **1** परित्यजति (परित्यजते

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

R, MārkP) Mn, MBh, etc (परि absolutely + √त्यज् to leave).

a (to relinquish with the intent of never again resuming or claiming one's rights or interests in) **समवत्यजाति** (अवत्यज् to relinquish).

b (to give up with the intent of never again resuming or claiming one's rights or interests in) **समुत्त्यजति** (उत्त्यज् to give up).

c (to give up absolutely) **पर्युत्त्यजति.**

d (to desert, as a person, to whom one owes duty, allegiance, or the like) **विरहयति** R, BhP (वि away + √रह् to leave, *cl 10*—न विरहयेदाचार्यम् ŚāṅkhGṛ 4.11).

2 (to deliver up entirely to another) **पर्यर्पयति** (परि + √ ऋ *cl 1, 3, 5 caus*).

a (to give over utterly) **समनुप्रददाति** (अनुप्रदा to give over, Buddh).

b (to surrender utterly) **पर्यध्यर्पयति** (अध्यर्पयति surrenders).

c [to give (oneself) up without attempt at self-control, to yield (oneself) unrestrainedly] **अर्पयति** (*e. g.* कामार्पण, विषयार्पण).

to abandon oneself to grief आत्मनः शोकार्पणम् to abandon oneself to vice आत्मनो विषयार्पणम्.

d [in marine insurance, to surrender to the underwriters the insured's interests in (the property covered by the policy) and to claim payment for a total loss] **अध्यर्पयति.**

abandon *vb* **I** त्यज् *cl 1* त्यजति (metrically also त्यज्यते) RV 10.71.6, Mn, MBh, etc, अभित्यज् R 2.47.5 (ed. Bombay), अभिसंत्यज् MBh, संत्यज् MBh, Kāv, etc, सम्परित्यज् सम्परित्यजति Hariv, R.

हा *cl 3* (Dhātup 25.8) जहाति RV, etc, पराहा पराजिहीते TS, परिहा R, BhP, प्रहा MBh, Kāv, etc, प्रतिविहा MBh, प्रविहा R, विहा RV, etc, विप्रहा MBh, व्यपहा Hariv, संहा MBh, समवहा BhP, सम्प्रहा MBh, R.

मुच् *cl 6* (Dhātup 28.136) मुञ्चति, मुञ्चते MBh, Kāv, etc, प्रविमुच् MBh, Kathās, etc, विमुच् MBh, Kāv, etc, विनिर्मुच् (only *ind p* विनिर्मुच्य) Hariv.

सृज् *cl 6* सृजति (*used in this sense with upasargas only*) अतिसृज्, अवसृज् RV, AV, etc, उत्सृज् उत्सृजति, उत्सृजते Mn, Yājñ, MBh, etc, उद्विसृज् BhP 4.31.32, पर्युत्सृज् L, विसृज् (in older language Ā, MBh, Kāv, etc, *caus* विसर्जयति MBh, R, etc), व्युत्सृज् ĀpŚr, BhP, समवसृज् MBh, समुत्सृज् Mn, MBh, etc.

उज्झ् *cl 6* उज्झति Ragh, Pañcat, MBh, etc, प्रोज्झ् Pañcat, Hit, समुज्झ् Pañcat.

वृज् *cl 7 caus* वर्जयति ChUp, GṛŚrS, MBh, etc, परावृज् परावृणक्ति RV, परिवृज् *caus* परिवर्जयति, परिवर्जयते Mn, MBh, etc, विवृज् *caus* विवर्जयति Mn, MBh, etc.

अस् *cl 4* अस्यति (*used in this sense with upasargas only*) परास् RV, etc, व्युदस् MBh, Kāv, etc, संन्यस् संन्यस्यति (rarely संन्यसति) Mn, MBh, etc.

रह् *cl 1* रहति (Dhātup 17.82), *caus* or *cl 10* (35.6) रहयति Kāv.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

छुर् *cl 6 caus* छोरयति Lalit 15.447, Divyāv, Kāraṇḍ 11.100.

II उपेक्ष् (उप-ईक्ष्) *cl 1* उपेक्षते MBh, R, Śak, Pañcat, etc—पृष्ठतः-कृ *cl 8* पृष्ठतः करोति MBh, R, etc, शिथिलीकरोति, शिथिलीकुरुते MBh, Kāv, etc, शून्यीकुरुते Pañcat—अपा-कृ *cl 6 P*, विनि-कृ Kum—व्यप-कृष् *cl 1* व्यपकर्षति Mn MBh, etc—नि-क्षिप् *cl 6* निक्षिपति MBh, R, etc —अतिख्या RV— अपचित् *caus Ā* VS 2.17 —दम्भ् (or दम्भ्) *cl 1* RV 1. 84. 20, VS 4 *f*, 8—वि-धू *cl 5* विधूनुते AV, Mn, MBh, etc—भ्रंश् (or भ्रश्) *cl 1* (Dhātup 18.17) भ्रंशते, *cl 4* भ्रश्यति (*abl*) Ragh—मृष् *cl 1* (Dhātup 21.10) मर्षति, मर्षते (Ved. also *cl 6* मृषति, मृषते) RV, GṛŚrS—वि-युज् *cl 7* वियुङ्क्ते (*acc*) Kir—वि-रम् *cl 1* विरमति (rarely Ā, cf. Pāṇ 1.3.83) KātyŚr, MBh, etc —रिच् *caus* (or *cl 10*, Dhātup 34.10) Kāv—प्र-रिच् *caus* प्ररेचयति RV—वि-लंघ् *caus* विलंघयति Ragh, Kathās—प्रवि-लुप् *caus* प्रविलोपयति Kāv— नि-वृत् *caus* निवर्तयति, निवर्तयते, विनि-वृत् *caus* विनिवर्तयति MBh, R, व्यति-वृत् व्यतिवर्तते R—व्युत्था (व्युद्-स्था) *cl 1* व्युत्तिष्ठति, व्युत्तिष्ठते ŚBr—हन् *cl 2* (Dhātup 24.2) हन्ति Kāv, BhP—हि *cl 5* (Dhātup 27.11) हिनोति Bhaṭṭ.

III *The following roots are from Dhātupāṭhas*—उछ् *cl 1* उच्छति, बुंग् (or बुंग्) *cl 1* बुङ्गति 5. 52, बुंग् *cl 1* बुङ्गति 5.50, वित्त् *cl 10* वित्तयति 35. 78 (Vop).

to abandon the body तनुं त्यज्, देहं त्यज्, कलेवरं त्यज् Mn 6, MBh, etc, विहा (with शरीरम्, प्राणान्, etc.) **to a. completely** सम्प्रदा सम्प्रददाति, सम्प्रदत्ते PBr, MBh, etc **to a.** (duty, etc) च्यु *cl 1* च्यवते (ep. also च्यवति) (*abl*, exceptionally *gen*, MBh 15.463[C] inf. च्यवितुम्) Mn 7. 98, MBh 3 **to a. entirely** समभित्यजति MBh, अभिव्युदस् (-अस्) BhP **to a. the life** विहा (with शरीरम्, प्राणान्, etc) **to a. one's house** उद्व्रज् उद्व्रजति PBr, ChUp **to a. one's self to** उपाश्रि उपाश्रयति Hariv, R, Bhag, etc **to a. the path of virtue** व्यथ् *cl 1* व्यथते (with चरित्रात्) **to a. a thesis** हा *caus* हापयति प्रतिज्ञाम् Jātakam **to a. together** समवार्ज् (-अर्ज्) समवार्जति ŚBr **to a. treacherously** व्युत्था *caus* व्युत्थापयति Kathās **ready to a. life** त्यक्तजीवित *mfn* Bhag 1.19, Nal 2.16 (in comp.), R 4, त्यक्त-प्राण *mfn* MBh 5. 7204.

to be abandoned त्यज् *pass* त्यज्यते Pañcat 1.10.1, हा *pass* हीयते (ep. also हीयति), अवहा *pass* अवहीयते RV 10.34.5, (as life, etc) निर्मुच् *pass* निर्मुच्यते Rājat.

to cause to abandon संत्यज् संत्याजयति (two *acc*) MBh, हा हापयति, परिहा *caus* परिहापयति Naish, रह् *caus* or *cl 10 P* (25.6) Bālar.

to wish to abandon परित्यज् परितित्यक्षति, हा जिहासति Daś, BhP, HPariś, विहा विजिहासति HPariś, अपचित् अपचिकित्सति (*abl*) AV 13.2.15.

abandon *n* **1** (yielding to natural impulses) **विषयार्पण** *n*.

2 (freedom from artificial constraint) **कामचार** *m*.

abandoned *adj* **1 परित्यक्त.**

2 पर्यर्पित.

3 उच्छृंखल.

a (forsaken) **प्रोज्झित.**

b (self-abandoned) **विषयाभिरत, कदाचार, क्षुल्लक** (*f* आ) Naigh 3.2, L.

c (given up to vice) **व्यसनाभिरत.**

d (sinning without restraint) **उद्दाम-पापिन्.**

e (irreclaimably wicked) **सुदुर्वृत्त.**

f (unrestrained) **अनियन्त्रित.**

4 (as a lover) **विरहित** MBh, Kāv,

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

etc, खण्डित (*g* तारकादि) Ragh 5.67, Megh, Śāntiś.

abandoned *adj* **I** त्यक्त, उत्त्यक्त, सम्परित्यक्त—हीन RV, हात BhP, हातवत् Kām v.l., जहित (Jaina Prakrit जढ) RV 1.116.10, 4.30.19, 8.5.22, प्रजहित RV 8.1.13, (applied to fire) PBr, ŚrS—मुक्त MBh, Kāv, etc, प्रमुक्त R, विमुक्त R, BhP—सृष्ट (in अ-) Daś, उत्सृष्ट, विसर्जित, समासृष्ट—उज्झित, प्रोज्झित Prab, Pañcat, समुज्झित Prab—वर्जित MBh, Kāv, etc, अपवर्जित, परिवर्जित MBh, Kāv, etc, विवर्जित Up, Yājñ, MBh, etc, विवृक्त—अपास्त, संन्यस्त MBh, Kāv, etc—छोरित Divyāv 1.94.7—अपध्वस्त, अवध्वस्त L—वहिष्कृत (*abl* or *comp*) Mn, MBh, etc.

II खिलीभूत Car 5. 12, Kum 2. 45, Hcar, Naish 17. 37, च्युत (in *comp*) VarBṛS 51.2, धुत MBh, R, etc, भ्रष्ट (*ifc* it gives a bad sense to the first member of the comp, Pāṇ 2. 1. 53, Gaṇar 2. 114), निक्षिप्त Mn, MBh, Kāv, etc, निर्व्यूढ Priy 1. 6, निवर्तित MBh, Kāv, Pur, निस्तुपित L, परिक्षिप्त, परिप्रेषित, परिहृत, प्रविद्ध R, मोघ (*f* आ) MBh, रेचित Ragh, Śiś, वितान, विधुत Inscr, VarBṛS, BhP, विधूत MBh, Kāv, etc, विनिवृत्त R, व्यतीत Prab, शिथिल (*f* आ), सम्भिन्न MBh.

abandoned by fortune *adj* त्यक्तश्री, उत्क्रान्तश्रेयस् Vait **a. by a lord** भर्तृहीन MBh **a. by a lover** प्रियविनाकृत **a. by a husband** भर्तृहीन MBh **(a battle) in which expectation of life is a.** सम्परित्यक्तजीवित R **entirely a.** संत्यक्त R, विहीन **long since a.** चिरोज्झित **a man a. by his friends or relatives** निर्धूतः **one who has a. firmness** व्यपेतधैर्य MBh **one who has a. good conduct** सम्भिन्नवृत्त MBh **one who has a. life** प्रहीणजीवित **one who has a. the path of duty** भिन्नवृत्त MBh, Yājñ **one who has a. the practice of fasting** अनाशकनिवृत्त **one who has a. the sacred fire** त्यक्ताग्नि Mn 3.153 **one who has a. worldly desires** निरस्तराग **one whose mind has a. confidence** विश्वासोज्झितधी Rājat **who has a.** अवसर्जित (= विसृष्टवत् Comm.) R 7.56.23 **wholly a.** समुत्सृष्ट MBh, Kāv, etc. **with a. seats and cells** व्यपविद्धवृशीमठ MBh.

caused to abandon *adj* परित्याजित, विहापित, त्याजित (with *acc*) Kathās 86.13.

caused to be abandoned *adj* हापित.

to be abandoned *adj* परित्याज्य MBh, त्याज्य Pāṇ 7. 3. 66, Vārtt, Mn 9. 83, MBh, etc, त्यक्तव्य Mn 9. 239, त्यजनीय W, संत्यज्य MārkP, संत्याज्य MBh, Kāv, etc—हातव्य Mn, MBh, हेय Kāv, Kathās, प्रहातव्य Vajracch, प्रविजह्य L—विमोक्तव्य R—प्रतिनिःसृज्य L, समवसर्ग्य Pāṇ 3. 1. 124, Vārtt 2, Pat, समवसृज्य AitBr—विवर्जनीय R—उत्क्रमणीय MBh.

easy to be abandoned *adj* सुत्यज (*f* आ) Kir **improper to be a.** अनिवर्तन **not to be a.** असंत्याज्य MBh 1.8349, अपरिहरणीय **very difficult to be a.** सुदुस्त्यज MBh, BhP.

having abandoned परित्यज्य, हित्वा, मुक्त्वा ŚBr, etc, सम्प्रमुच्य ŚBr, उत्सृज्य, प्रोज्झ्य Kirāt.

abandonee *n* **1 परित्यक्तिन्** *mfn* **(परित्यक्तम् अस्यास्तीति).**

2 (an underwriter to whom salvage of wreck is abandoned) **अध्यर्पितिन्** *mfn* **(अध्यर्पितमस्यास्तीति).**

abandoner *n* **परित्यक्तृ** *mfn* Mn.

abandoner, one who abandons परित्यज् *mfn* MBh, त्यक्तृ *mfn* (*gen*) Mn 3. 245, Sch., त्याजक *mfn* Yājñ 2.198—जहक *mfn* Uṇ, Sch.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

one who abandons his life त्यक्तृ *mfn* MBh 7. 378 **one who a. worldly affairs** संन्यासिन् *m* Up, MBh, Pur.

one who has abandoned all worldly concerns न्यासासिन् *mfn* BhP **one who has a. all worldly passions and desires** मोचक *mfn* L **one who has a. a sacrifice** यज्ञत्यागिन् *mfn*.

abandoning *adj* (one who abandons) **परित्यागिन्.**

abandoning *adj* त्यज्, संत्यागिन् R, MārkP—हृ (*f* आ), हायक MBh, हायिन्—उत्सर्गिन्, औत्सर्गिक— उज्झ Mn— संन्यासिन् AshṭāvS.

'abandoning lakes' (the cātaka bird, *Cuculus melanoleucus*) वापीहः **a. shame** त्यक्तलज्ज BhP 5. 26. 23 **a. the Veda** वेदसंन्यासिन् Baudh **not a.** असंत्यागिन् R.

abandoning *n* (action of) **परित्यजन** *n*.

abandoning (action of) त्यजनम्, त्यागः Pāṇ 6. 1. 216, Mn, etc, परित्यागः (*ifc f* आ) Mn, MBh, etc, (entirely) संत्यजनम्—हानम् Gaut. Śaṃk, Sarvad, प्रहाणम् Śiś, Śaṃk, Lalit—मोक्षणम् Pañcat, Hit (v.l.), विमोकः AgP, विमोक्षः VPrāt, MBh, विमोचनम् MBh—सर्जनम् MBh, उत्सर्गः, उत्सर्जनम् KātyŚr, निसर्गः, संसर्जनम्, समासर्जनम्—उज्झनम् HYog, (the world) उज्झिति *f* PBr 18.6.10, प्रोज्झनम्—वर्जनम् Mn, MBh, etc, अपवर्जनम् L—अवध्वंसः L—उद्वासनम्—छोरणम् L—न्यासः Up, Bhag, BhP—निक्षेपः, परिक्षेपः—परिप्रेषणम्—परिहारः ŚBr, etc—यः only L.

abandoning a caste *or* **sect** अवहारः L **a. entirely** सम्प्रत्ति *f* ŚBr **a. one's own religion** स्वधर्मत्यागः **a. worldly attachments** सङ्गानां त्याजनम् BhP 11. 20. 26.

desire of abandoning परितित्यक्षा, जिहासा BhP, Sarvad 3. 255.

causing to abandon परित्याजनम्, हापनम्

abandonment *n* **1 परित्याग** *m*.

a (act of abandoning) **परित्यजन** *n*.

b (state of being abandoned) **परित्यक्तता** *f*.

c (total desertion) **परि-विरहण** *n*.

d (relinquishment) **अवत्याग** *m*.

e *Law* (desertion by a husband or wife of his or her consort with the intention of creating a permanent separation) **परित्याग** *m*.

f (relinquishment by nonuser for a specified period) **समवत्याग** *m*.

g (in marine insurance, the act of the insured in abandoning damaged or lost property to the under-writers as a constructive total loss) **परित्याग** *m*.

2 a (self-surrender) **आत्माध्यर्पण** *n*.

b (such relinquishment by an inventor of his rights to secure a patent as will constitute a dedication of the invention to public use) **अध्यर्पण** *n*.

3 (complete freedom from restraint, esp. self-restraint) **कामचार, असंयम** *m*.

abandonment त्यजस् *n* RV, उत्त्यागः, संत्यागः R, MārkP—हा *f* L, हानि *f* Kuval, उद्धानम् PBr, विहीनता —मुक्ति *f* Kāv, Kathās, मोक्षः (*ifc f* आ) Kathās—अपसर्जनम् L, उत्सृष्टि *f* TS, प्रतिनिःसर्गः Lalit—उपसंन्यासः

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

MBh, व्युदासः MBh, संन्यासः (*ifc f* आ) (*gen* or *comp*) MBh, R, Sarvad—रहणम् Nalod, विरहः MBh, Kāv, etc—उद्वासः —उपेक्षा MBh, Ragh, Hit, etc—विनियोगः—भ्रंशः (*abl* or *comp*) MBh, Kāv, etc.

abandonment of attachment सङ्गत्यागः Bhartṛ **a. of a beloved person** स्निग्धत्यागः Bcar **a. of the body** देहविमुक्ति *f* Kum, शरीरत्यागः Vās **a. of ceremonial rights** कर्मत्यागः **a. of desire** सङ्गत्यागः Bhartṛ **a. of life** प्राणत्यागः Kāv, Kathās, प्राणसंत्यागः MārkP, प्राणमोक्षणम् Pañcat, देहविमुक्ति *f* Kum **a. of sensual pleasure** विषयोपरमः Sāṃkhyak **a. of shame** ह्रीनिरासः **a. of the world** परिव्रज्या Mn, Kathās **a. of worldly concerns** संन्यासिता, संन्यासित्वम् **a. of worldly duties** कर्मत्यागः **forced a.** प्रहापणम् (fr. *caus*) **non-a.** अनुद्धानम् PBr, अनूत्सर्गः Āpast **right a.** सम्यक्प्रहाणम् Divyāv, Dharmas 45.

abaptiston *n Surg.* (a trephine so constructed that it cannot penetrate the brain) **अमस्तिष्क-वेधिन्** *m.*

abarticular *adj* **असन्धिक.**

abarticulation *n* **1** (articulation) **सन्धियोजन** *n*, **सन्धियोग** *m.*

2 (diarthrosis) **परिचेष्ट-सन्धि** *m.*

abase *vb* **अधःपातयति** (**अधः** down + √ **पत्** *cl 1 caus*).

1 (to cast down) **अवनामयति.**

2 (to reduce) **प्रह्रासयति.**

3 (to humble) **न्यक्करोति.**

4 (to degrade) **परिभ्रंशयति, व्याह्रासयति.**

abased *adj* **अधःपातित.**

a (cast down or reduced) **अवनामित, प्रह्रासित.**

b (turned downward, as the tips of a bird's wings) **अवनत.**

abasedness **अधःपात** *m.*

abasement *n* **अधःपातन, अवनामन, प्रह्रासन, न्यक्करण, परिभ्रंशन, व्याह्रासन** *n.*

abaser *n* (one who abases) **अधःपातक** *mfn.*

abash *vb* **1** (disconcert) **विलक्षीकरोति** Kathās.

2 (to put to shame) **लज्जापयति.**

to become abashed विलज्जते (rarely P) MBh, Kāv, etc.

abashed *adj* **विलक्षी-कृत** Kathās, **लज्जापित, लज्जित.**

abashed *adj* लज्जायित BhP, विलज्जित MBh, Kāv, etc, सलज्जित (*f* आ) Pañcar—विलक्ष (*f* आ) Kāv, Pañcat, Kathās, etc, वैलक्ष्यवत् Bālar—व्रीडावत् MBh, Gīt, व्रीडित MBh, Kāv, etc—सव्यपत्रप (*f* आ) R—आकुण्ठित L.

abashless *adj* **अविलक्ष, अलज्ज.**

abashlessly *adv* **अविलक्षम्, अलज्जम्.**

abashment *n* (state of being abashed) **विलक्षीकरण, लज्जापन, वैलक्ष्य, सलज्जत्व** *n.*

abasia *n Med.* **कुगामिता** *f.*

abatable *adj* **अपाकरणीय.**

abate *vb* **1** (to do away with) **अपाकरोति** (**अप** away).

2 (to bring entirely down) **परिनिपातयति** (**परि** entirely, **नि** down, **पातन** felling).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

3 (to demolish, throw or pull down) अवास्यति (अव down, असन throwing).
4 (to put an end to) अन्तयति (अन्त-करण).
5 (to nullify, to make void) शून्यीकुरुते.
6 (to lessen) a *intr* ह्रसति, ह्रसते, न्यूनीभवति b *tr* ह्रासयति, न्यूनीकरोति, अल्पयति.
7 (to diminish, as a disease) उपशाम्यति.
8 (to subside) प्रशाम्यति, अधोगच्छति.

abate *vb* (said of a disease) स्फुट् *cl 1* (Dhātup 9.44, 8.7) स्फोटति, स्फोटते (Ā only in Dhātup), *cl 6* (Dhātup 28. 80) स्फुटति —रोगो राज्ञः कदाचन स्फुटेदयम् Kathās 17. 38, पुस्फोट हृदयव्याधिः 17. 42.

to be abated प्रतिनिवृत् प्रतिनिवर्तते BhP.

abated *adj* 1 अपाकृत.
2 परिनिपातित.
3 अवास्त.
4 अन्तित.
5 शून्यीकृत.
6 ह्रसित, ह्रासित, न्यूनीभूत, न्यूनीकृत, अल्पित.
7 उपशान्त.
8 प्रशान्त, अधोगत.

abated *adj* शान्त ŚBr, MBh, Kāv, etc, विश्रान्त Kāv, Kathās, व्यावृत्तगति Kum.

abated arms कुण्ठित-शस्त्राणि *n.*

abatement *n* 1 अपाकरण *n*, अपाकार *m*, अपाक्रिया *f.*
2 परिनिपातन *n*, परिनिपात *m.*
3 अवासन *n.*
4 अन्तकरण *n*, अन्त *m.*
5 शून्यीकरण, शून्यन *n.*
6 ह्रास *m*, न्यूनता, अल्पता *f.*
7 उपशमन *n.*
8 प्रशमन, अधोगमन *n.*

abatement भङ्गः Mn, MBh, etc—शान्ति *f* AV, etc, प्रशमः MBh, Kāv, etc, प्रशान्ति *f* MBh, Kāv, etc—विरामता *f* Pañcar—विश्रान्ति *f* Kathās, Sāh, विश्रामः R, Śak, Uttarar.

abater *n* 1 (one who or that which abates) अपाकर्तृ *mfn.*
2 *Law* (a plea in abatement) अपाकृति *f.*

abatis (*abattre* to fell) *n Fort.* (a means of defence formed by felled trees) पातितवृक्षा, बहिरग्न्या *f* (ends directed outwards).

abatised, abattised *adj* (having an abatis) पातितवृक्षिन्.

abat-jour *n* (a device for throwing light downwards) भा-निक्षेपिन् *m.*

abat-sons *n* (a device for throwing sound downward) ध्वनि-निक्षेपिन् *m.*

abattoir *n* (a slaughterhouse) सूना MBh, Kāv, etc, वधस्थली *f* L.

abature *n* (grass and underbrush beaten down by a stag) खुराहता *f.*

abat-vent *n* 1 (a series of sloping boards) तिरः-फलका *f.*
2 (a sloping roof) तिरश्छदिस् *n.*

abat-voix *n* (sounding board) शब्द-फलक *n.*

abaxial *adj* अपाक्ष.

Abba *n* तात *m.*

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

abbacy *n* **1** (dignity of an abbot) **मठाधिपता** *f*.
2 (estate of an abbot) **मठाधिप-क्षेत्र** *n*.
3 (term of tenure of an abbot) **मठाधिपावधि** *m*.

Abbe's refractometer *n* (a rapid refractometer) **आशु-भुजायमान** *m*.

abbess *n* **मठाधिपा** *f*.

abbey *n* **मठ** *m*.

abbot *n* **मठाधिप, मठाधिपति** *m* Rājat.

abbreviate *vb* **संक्षिपति, संक्षिपते.**

abbreviated *adj* **संक्षिप्त** MBh, Sāṃkhyak.
a. division *Math.* **संक्षिप्त-भाग** *m*.
a. multiplication *Math.* **संक्षिप्त-गुणन** *n*.
a. number *Math.* **संक्षिप्त-संख्या** *f*.

abbreviation *n* **संक्षेप** *m*.

निर्ह्रासः ĀśvŚr, प्रतिह्रासः ŚrS—पुलाकः, पुलाकम् L.

abbreviator *n* **संक्षेपक** *mfn*.

abbreviatory *adj* **संक्षेपिन्.**

abbreviature *n* **संक्षेप** *m*.

A B C **क ख ग** *m*, **वर्णमाला** *f*.

△ A B C **△ क ख ग** *m*.

a b c (sides of a triangle) **का खा गा** *f*.

A B C book **वर्णमाला-पुस्तक** *n*.

A B C D (Wheatstone's bridge) *Phys.* **क ख ग घ** *m*.

abdicable *adj* **अपत्याज्य.**

abdicant *n* **अपत्यक्तृ** *mfn*.

abdicate *vb* **अपत्यजति.**
1 सिंहासनं त्यजति, राज्यं त्यजति.
2 पदं त्यजति.

abdication *n* **अपत्याग, सिंहासन-त्याग, राज्य-त्याग, पद-त्याग** *m*.

abdicative *adj* **अपत्यागिन्.**

abdicator *n* **अपत्यक्तृ** *mfn*.

abdomen *n* **उदर** *n* RV, AV, ŚBr, Suśr, MBh, Kathās, etc.

abdomen *n* जठरम् (जठरः) RV, AV, etc, पक्वाशयः MBh, Suśr, आशयः Suśr, पक्वाधानम् Suśr, मध्यदेशः MBh, Kāv, etc, मध्यम् Kum, वक्षणा, महानिम्नम् Car, वरित *mf* (also written बस्ति) VarBṛS, Kāśikh, पिचण्डः, पिचण्डम् L, पिचिण्डः L.

affected with a disease of the abdomen caused by poisonous substances दूष्युदरिन् *mfn* Suśr **being in the a.** कौष्ठ *mfn* Sarvad, कौष्ठ्य *mfn* Yājñ 3.95 **cavity of the a.** कुक्षि *m* (*f* L) (in earlier language generally used in *du* कुक्षी RV, VS, AV) **a disease of the a.** कोष्ठरोगः VarBṛS 104.5 **a disease of the a. caused by poisonous substances** दूष्युदरम् **down to the a.** आकोष्ठम् *ind* BhP **excessive heat in the a.** कोष्ठतापः Gal, कोष्ठसंतापः L **having a deep a.** (one of the 80 minor marks of a Buddha) गम्भीरकुक्षिता Dharmas 84 **having the pudenda hidden in the a.** (one of the 32 signs of perfection) कोशगतवस्तिगुह्यता Dharmas 83 **large a.** महोदरम् L **the left side of the a.** वामकुक्षि *m* Siṃhās (v.l. वामपार्श्व) **a morbid affection of the a.** जठरगदः VarBṛS 104.6,13 (हृद्रोग Sch), जठररोगः VarBṛS 104.16 **a particular disease of the a.** उदरदारः AV 11.3.42 **a particular part of the a.** भंसस् *n* RV, AV **suffering from a bilious swelling of the a.** पित्तोदरिन् *mfn* Suśr **swelling of a. in consequence of retention of urine** मूत्रजठरः, मूत्रजठरम् Suśr.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

abdominal *adj* उदर-, औदर.

abdominal *adj* उदरक W—कौक्ष Pāṇ 4.2.96, Kāś.

any morbid a. affection (as of the liver, spleen, etc ; eight kinds are enumerated) उदरम् Suśr.

a. aorta औदर-महारोहिणी *f*.

a. band (a cloth band worn about the abdomen) औदर-पट्टी *f*.

a. cavity उदर-गुहा *f*.

a. pore *Zool.* उदर-रन्ध्र *n*.

a. pouch उदर-धान *n*.

a. region उदर-प्रदेश *m*.

a. respiration औदर-श्वसन *n* (**diaphragmatic respiration** प्राचीर-श्वसन).

a. rib उदर-पर्शु *m*.

a. ring उदर-वलय *m*.

a. typhus=**typhoid fever** आन्त्र-ज्वर *m*.

abdomino- उदर-, औदर-.

a.-anterior *adj Obstetrics* (with the abdomen forward) अग्रोदर.

a.-cardiac *adj* औदर-हृद्य.

a.-cystic *adj* औदराशयिक, उदर-वस्तीय.

a.-genital *adj* औदर-जननिक.

a.-hysterectomy *n* उदराद्-गर्भाशयोच्छेदन *n* (उदराद् from the abdomen, गर्भाशयोच्छेदन hysterectomy).

a.-hysterotomy *n* उदराद्-गर्भाशय-भेदन *n* (**hysterotomy** गर्भाशय-भेदन).

a.-posterior *adj* (having the belly turned backward) पश्चोदर.

a.-thoracic *adj* (relating to the abdomen and the thorax) औदरौरस (औरस thoracic).

a.-uterotomy=**a.-hysterotomy**.

a.-vaginal *adj* औदर-योनिक.

a.-vesical *adj* औदराशयिक, उदर-वस्तीय.

abdominoscope *n* उदरेक्ष *m*.

abdominoscopy *n* उदरेक्षा *f*.

abdominous *adj* (big-bellied) तुन्दिल, महोदर.

abduce *vb* अपचालयति, अपवहति, अपकर्षति.

abducens *n* (the abducent nerve) अपचालनी *f*.

abducent *adj Physiol.* अपचालक.

a. muscle अपचालक-पेशी *f*.

a. nerve अपचालक-चेता *f*.

abduct *vb* **1** अपहरति.

2 *Physiol.* अपचालयति.

abduction *n* **1** अपहरण *n*.

हरणम् Gaut, Mn, MBh, etc.

forcible abduction प्रसह्यहरणम् MBh

the forcible a. of a woman स्त्रीहरणम्

the forcible a. of Draupadi द्रौपदीहरणम्, द्रौपदीप्रमाथः.

2 अपचालन *n*.

abductor *n* **1** अपहारक, अपहर्तृ *mfn*.

the forcible abductor of a woman स्त्री-हारिन् *m*.

2 अपचालक *mfn*.

a. hallucis (abducts the great toe of the foot) पादांगुष्ठ-अपचालक *m*.

a. indicis (abducts the index finger) दर्शिनी-अपचालक *m*.

a. muscle अपचालक-पेशी *f*.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

a. pollicis (abducts the thumb) अंगुष्ठ-अपचालक *m.*

abeam *adv* (on the beam) अधिधरणि (beam धरणी).

abecedaire=**abecedary**.

abecedarian *n* **1** वर्णाध्यायी (-इन्) *m.* **2** वर्णोपाध्याय *m.*

abecedarian *adj* **1** वर्णसम्बद्ध. **2** (alphabetically arranged) वर्ण-क्रमबद्ध.

abecedarium *n* वर्णमाला-पुस्तक *n.*

abecedary *n* **1**=**abecedarium**. **2**=**abecedarian**.

abed *adv* (in bed) अधिशय्यं, शय्यास्थ *mfn.*

abele *n* (the white poplar) श्वेतक *m.*

Abelmoschus *n Bot.* [Arabic *abu-al-misk* 'father (source) of musk,' translated from Sanskrit गन्ध-मूल] गन्धमूल-प्रजाति *f* (प्रजाति a genus).

A. esculentus=**okra** (in binomial system) स्वादु गन्धमूल *m,* भेण्डी *f* L (in popular use).

भिण्डः (भिण्डा Pañcat), भिण्डकः, भिण्डीतकः L, भेण्डा, भेण्डीतकः L, करपर्णः L, क्षेत्रसम्भवः L, चतुष्पुण्ड्रा L, वृत्तबीजः L, सुशाकः, अस्रपत्रकः L.

A. moschatus = **abelmosk** सामान्य गन्धमूल *m.*

abenteric *adj Med.* आन्त्र-बाह्य.

aberdevine *n* (the European siskin —a small sharpbilled, chiefly greenish and yellowish finch, *Spinus spinus*) हरि-चटक *m.*

aberrance *n Optics* विपथन *n.*

aberrancy *n* (quality of being aberrant) विपथचारिता *f.*

aberrant *adj* विपथचारिन्.

aberrate *vb* विपथं चरति.

aberration *n* **1** *Astron., Biol., Optics* विपथन, विपथ-चरण *n.* **2** (unsoundness or disorder of the mind) बुद्धिविभ्रम, बुद्धिभेद Bhag, बुद्धिभ्रम *m.* **3** शीलस्खलन, धर्मस्खलन, सत्य-स्खलन, स्खलन, व्यभिचरण *n.*

aberrational *adj* (characterised by aberration) विपथन-, विपथिन्, बुद्धि-विभ्रमिन्.

a. ellipse *Astron.* विपथ-दीर्घवृत्त *n.*

aberrator *n* विपथचारिन् *mfn.*

aberrometer *n* विपथन-मान *m.*

aberroscope *n* विपथनेक्ष *m.*

abet *vb* अनूत्तेजयति.

abetment, abettal *n* अनूत्तेजन *n.*

abettor *n* अनूत्तेजक *m.*

abevacuation *n Med.* कुविरेचन *n* (including अल्पविरेचन and अति-विरेचन).

ab extra (from without) बहिर्देशतः.

abeyance, abeyancy *n* (temporary suspension) आस्थगन *n* (आ ईषदर्थे). **in abeyance** आस्थगित.

abeyant *adj* (in abeyance) आ-स्थगित.

abhor *vb* बीभत्सते, अपबाध् *desid* अप-बीभत्सते (*abl*) AitBr.

प्रतिसद् प्रतिसीदति Pāṇ 8.3.66, MBh—ऋत् (a Sautra root) ऋतीयते Saddh.

abhorrence, abhorrency *n* बीभत्सा *f* VS.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

abhorrence *n* बीभत्सः, जुगुप्सा MBh, Pāṇ 1.4.24, Vārtt 1, Mṛicch 1.14, Yogas, etc, अपकामः RV 6.75.2, AV.

having abhorrence जुगुप्सु *mfn* ŚāṅkhŚr 3.20.5, Pāṇ 2.1.37, Pat **with a.** सबीभत्सम् *ind* Mālatīm.

abhorring *n* बीभत्सा *f* VS.

abhorring *adj* बीभत्सु.

abhorring *adj* सघृण (*f* आ) (*loc*) Naish, जुगुप्सित (*abl*) Vop 5.21.

abhorrent *n* बीभत्सक *m*, बीभत्स्य *n*.

abhorrer *n* बीभत्सु *m*.

abhorrible *adj* बीभत्स्य.

abidal *n* **1** (act of abiding) अवस्थान *n*.

2 (abode) निवास *m*.

abidance *n* अवस्थान *n*.

abide *v i* **1** (to stay; to continue in a place) अवतिष्ठते MBh, etc.

2 (to have one's abode; to dwell) निवसति.

3 (to remain stable or fixed) समवतिष्ठति (*n* समवस्थान).

v t **1** (to wait for) संप्रतीक्षते (*n* संप्रतीक्षण).

2 (to endure without yielding; to bear patiently) संसहते (*n* संसहन).

to abide by what one says स्ववचने तिष्ठति.

abide *v b* **I** वस् *cl1* वसति, वासं वसति, आवस्, परिवस् KātyŚr, R, etc, प्रवस् (rarely *Ā*) MBh, R, विवस् MBh, R, संवस् (also संवसते) MBh, R.

स्था *cl1* अविष्ठा, प्रतिष्ठा प्रतितिष्ठति, प्रतितिष्ठते RV, etc, विष्ठा वितिष्ठते RV, etc, (*lit.* and *fig.*) संस्था संतिष्ठते (Pāṇ 1.3.32) (ep. and m.c. also संतिष्ठति) MBh, R, etc.

II अस् *cl2* अस्ति (rarely *Ā*)—आस् *cl 2* आस्ते (and आसते AV 11.8.32, etc) RV, AV, etc—क्षि *cl 2,6* क्षेति, क्षियति RV, आक्षि *cl 2* आक्षेति RV, AV, उपक्षि उपक्षेति RV,AV, भू *cl 1* (Dhātup 1.1) भवति (rarely भवते) RV, etc —आयत् *PĀ*—रम् *cl1 Ā* RV, etc—वृत् *cl1* वर्तते (rarely वर्तति) Mn, MBh, etc, परिवृत् परिवर्तते (ep. also परिवर्तति) Mn, MBh, etc.

III तुज् *caus* तुञ्जयति, तोजयति Dhātup 32.30.

to abide at उपवस् उपवसति, (a place) उपसेव् उपसेवते MBh 13, R, Kām **to a. by** स्था *cl 1* तिष्ठते (*loc* or *dat*) (m.c. also *P*)RV, etc, समनुवस् समनुवसति Hariv **to a. in** आसेव् (rarely आसेवति) आसेवते R, BhP, Kāvyād, उपास् उपास्ते R, Mn 2,5, वस् *cl1* (Dhātup 23.36) वसति (m. c. also वसते) (with *loc of pers, loc or acc of place,* esp. with वासम् or वसतिम्) ŚBr, etc, श्रि *cl 1* (*Ā* or *pass*) श्रयते (rarely श्रयति) (*acc, loc* or *adv*) RV, TS, Br, ĀśvGṛ, ChUp, MBh, सच् *cl 1* सिषक्ति (*loc*) RV, समास् समास्ते (*loc*) R **to a. in a condition** अवस्था *Ā* (*instr*) MBh 1.5080, BhP, etc **to a. in a state** अवस्था *Ā* (*instr*) MBh 1.5080, BhP, etc **to a. in a state of abstinence** उपवस् उपवसति Kāty on Pāṇ 1.4.48, TS 1.6.7.3, ŚBr 1.6,11, KātyŚr, ŚāṅkhGṛ, Mn, etc. **to a. in the interior** अन्तर्वस् Śiś **to a. in the open air** प्रस्था प्रतिष्ठते (with आकाशे) R **to a. on** श्रि *cl 1* (*Ā pass,* rarely *P*) (*acc, loc* or *adv*) RV, TS, Br, ĀśvGṛ, ChUp, MBh **to a. wholly in** समुपवस् समुपवसति **to a. with** वस् *cl 1* (Dhātup 23.36) वसति (m. c. also वसते) (with *loc of pers, loc* or *acc of place,* esp. with वासम् or वसतिम्) ŚBr, etc, उपवस् उपवसति, निषेव् निषेवते (*loc*) RV, AV, संक्षि संक्षेति (*instr*) RV 9.72.3.

to cause *or* **allow to abide** उपवस् *caus* TS, आवस् *caus* आवासयति.

to be abided *adj* वृत्य Pāṇ 3.1.110,

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Sch **to be a. by** स्थातव्य *(loc,* rarely *instr)* MBh, Kāv, etc **difficult to be a. with** दुरास Śiś 5.19 **it should be a. in** वर्तितव्यम् *(impers)* *(loc)* BhP, Kathās, Pañcat.

abider *n* (dweller) **निवासिन्** *mfn.*

abiding *n* **I** स्थानम् (स्थान: Siddh) Daś, Kām, Hariv, Sāh, स्थितम् R, स्थिति *f* Kāv, Kathās, etc, अवस्थिति *f.*, अवस्थानम् Vedāntas, Sāh, व्यवस्थिति *f* BhP, उपस्थानम् Nir, समधिष्ठानम् Kāśikh—वसति *f* ŚBr, etc, वसनम् MBh, वसितम्, वस्ति *f* W, वास: RV, etc, वासनम् L, वासि *m* W—आसनम् AV 20.127.8, Mn, Yājñ, Hit, etc, आसना L, आसनी L, आस्या.

II वर्तनी L, वार्ता W, विवर्तनम् W, वर्षणि *f* (only L).

abiding by संस्थानम् *(ifc f* आ) (comp) Kām **a. by one's words** वाङ्निष्ठा MW **a. gladly with** रन्ति *f (loc)* AV, VS **a. in** संस्थानम् *(ifc f* आ) (comp) Hit, समवस्थानम् *(loc)* Nīlak, आसेवनम् Rājat, आसेवा Pāṇ—प्रतिष्ठा *(ifc)* *(ifc f* आ) Ragh, Pur, वर्तनम् *(loc)* Uttarar, वर्तमानता, वर्तमानत्वम् *(loc)* TPrāt, सत् *mf*(सती)*n* *(loc)* MBh, सदनम् *(ifc)* **'a. in life'** सायोज्यम् (with प्राणै:) MārkP **a. in one place** व्यवस्था Kathās **the a. in self** स्वसंस्था MW **a. in water** (kind of religious austerity) जलवास: MBh 12.9281 **a. together** सहासनम् Mn, MBh, etc, सहास्या (with *instr)* Suśr, BhP, समास: MW **the a. under a tree (while expecting death)** पादपोपगमनम् HPariś **a. with** संस्था *(ifc f* आ) (comp) MBh **place of a.** ओकस् *n* RV, AV, MBh, BhP, etc, उपस्थानम् Nir, उपवसथ: L, आस्था L **the state of a. in** शायिता *(ifc)* MBh, Kathās **the state of a. near** उपवसनम्.

causing to abide वासनम् Bālar.

abiding *adj* -स्थ (or -ष्ठ) *(f* आ) *(ifc)*, स्थानिन् W, आस्थित MBh, R, BhP, Kathās, etc, संस्थित Yājñ, VarBṛS, Ragh—वासिन् TS, etc—वर्तक W, वर्तन L, वर्तमान, वर्तिन् Kāv, Kathās, विवर्तिन् Kathās, MārkP—शय *(f* आ) *(ifc* after *adv* or *subst)* in *loc* case or sense), शाय, शायिन् Br, etc (mostly *ifc*).

abiding at उपासीन **a. by** स्थित Mn, MBh, etc **a. in** स्थायुक *(f* आ) *(loc)* Bhaṭṭ, स्थित *(loc* or *comp)* MBh, Kāv, etc, प्रस्थ, प्रतिष्ठित *(loc)* ŚBr, etc—आवासिन् *(ifc)*, आवासिक *(loc)* Jātakam—आलीन Kathās—उपाश्रित MBh, BhP, VarBṛS, etc—गोचर: *(esp. ifc)*—उपेत MBh, VarBṛS, etc—सत् *(f* ई) *(loc)* MBh **a. in a command** वचनेस्थित L **a. in a forest** वनस्थायिन् W, वनप्रतिष्ठ Bcar, वनसद् VS, PārGṛ *(v.l.* वनषद्) **a. in a hole** आखरे-ष्ठ VS 2.1 (quoted in Kāś on Pāṇ 6.3.20) **a. in all things** सर्वक्षित् MaitrUp **a. in a lotus** शतपत्रनिवास MW **a. in a mutilated object** खर्वनासिन् AV 11.9.16 **a. in any dwelling-place** गृहावस्थित W **a. in a particular condition** अवस्थायिन् comm on Bād **a. in both (places)** उभयवासिन् Pat **a. in Brahma** ब्रह्मयोनिस्थ Mn 10.74 **a. in burning-grounds** श्मशानवर्तिन् MW, (as a bird) श्मशानिक Car **a. in dry grass** कक्ष्य VS 16.34 **a. in duty** धर्मवर्तिन् MW **a. in ghee** घृतसद् VS 9.2, TBr 1.3 **a. in Gurukula** गुरुकुलावासिन् *m* Gal **a. in heaven** सुवर्धमन् TS **a. in more than one** अनेकाश्रय, अनेकाश्रित (in Vaiseshika phil.) **a. in one place** स्थानस्थ VarBṛS **a. in one's own duty** स्वधर्मस्थ W **a. in the fifth place** पञ्चमग Śrut **a. in the ghee** (Agni, the sacrifice) घृत-5.8.6, VS 35.17 **a. in the heart** मनःस्थ योनि RV 3.4.2, *(f* आ) R, हृच्छय MBh, BhP **a. in the law** धर्मस्थ: Mn 8.27 **a. in the sky** आकाशस्थ, नभोविद्

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

RV 10.46.1 **a. in things high and low** स्थित (with उच्चावचेषु) **a. in truth** ऋतधामन् VS 5.32, 18.38 **a. in what is said** व्यवस्थित (with वाक्ये) **a. long** चिरनिविष्ट W **a. near by** उपावसित ŚBr 3 **a. on earth** पृथिवीषद् MānŚr (*v. l.* पृथिवीसद्), क्षितिप्रतिष्ठ W **a. under a tree** (while expecting death) पादपोपगत HPariś **a. with the Angiras** अंगिरोधामन् MaitrS **all-a.** सर्ववासः MBh, सर्ववासिन् *m* MW **always a. in** नित्यस्थ (*loc*) MBh **not a. in one condition** नैकभावाश्रय MW **not a. very far** नातिदूरवर्तिन् Vṛishabhān नातिदूरस्थित VP **possessed of a. heroes** (such as sons) क्षयद्वीर Sāy **what or who abides** वर्तक W.

abiding-place *n* **निवास-स्थान, मन्दिर** *n* MBh, Kāv, etc.

Abies *n Bot.* **तालीशपत्र-प्रजाति** *f* (**प्रजाति** a genus).

A. webbiana = Himalayan silver fir सामान्य तालीशपत्र *m.*

abigail *n* (a ladies' maid) **प्रसाधिका** *f.*

abigeat *n* **पशुस्तैन्य** *n.*

abigeus *n* **पशुस्तेन** *m.*

ability *n* **योग्यता** *f* R, Kathās, etc.

1 (quality or state of being able) **योग्यता** *f.*

2 (power to perform) **कार्यक्षमता, क्षमता** *f.*

3 (capacity) **सामर्थ्य** *n.*

4 (skill or competence in doing) **दक्षता** *f.* Kām 1.15, Sāh 3.51.

5 *Psychol.* (proficiency) **प्रवीणता** *f*, **प्रावीण्य** *n.*

special a. विशेष-प्रवीणता *f.*

general a. सामान्य-प्रवीणता *f.*

ability *n* **I** शक्ति *f* RV, etc, आशक्ति *f*L—समर्थता Sarvad, समर्थत्वम् Rājat, समर्थम्, समर्थनम् MBh, सामर्थ्यम् (*inf,dat, loc* or *comp*) MBh, R, etc.—कुशलता Mṛicch, कुशलम् Pañcat—क्षमता, क्षमत्वम् (with *loc* or *ifc*) Sāh, Sarvad, comm on KapS and on Mn 9.161—सहता, सहत्वम् Kām, Rājat, Kathās.

II ओजस् *n* RV, AV, TS, AitBr, MBh, etc, कल्पता BhP 11, क्रतु *m* RV, दक्षः RV, AV, VS, दक्षताति AV 8.1.6, परिब्रढिमन् *m* (*g* दृढादि) Śiś 5.41, सम्भवः MBh, MārkP, Sāh, सम्भावना (rarely सम्भावनम्) W.

according to ability शक्त्या, आत्मशक्त्या, स्वशक्त्या, यथासामर्थ्यम् *ind* MW, यथाशक्ति *ind* GṛŚrS, etc, यथाशक्त्या *ind* MBh, Hariv, etc, यथावच्छक्यम् *ind* Hit, यावत्तरसम् *ind* MaitrS, TĀr, यथाक्षमम् *ind* Kathās **according to the a.** (**of a criminal to suffer**) **and the nature of the crime** सारापराधतः *ind* Mn 9.262 **possessed of a.** शक्तिमत् *mfn* Mn, MBh, etc **to the best of one's a.** स्वशक्त्या *ind* Pañcat, Siṁhās, शक्तितः *ind* Mn, MBh, etc, सर्वयत्नेन *ind*, सर्वप्रयत्नेन *ind* Hcat.

abilla *n* (oily seeds of **Fevillea trilobata सामान्य दीपबीज**) **दीपबीज** *n.*

ab initio 1 (from first principles) **आदिन्नियमतः.**

2 (from the beginning) **आरम्भतः.**

abio- अजीव-.

abiogenesis *n Biol.* **अजीवजनन, अजीवाज्जनन** *n* (for **अजीवात् जीवजनन** origination of living organism from lifeless matter).

abiogenetic *adj* **अजीवजनन-विषयक.**

abiogenist *n* **अजीवजनन-वादिन्** *m.*

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

abiology *n* अजीव-विद्या, अजैविकी *f*.

abiosis *n* अजीवता *f*.

abiotic *adj* अजीविन्.

abiotrophy *n Biol., Med.* शक्तिक्षय *m*.

abirritant *n Med.* सन्तापहर *m*.

abirritate *vb Med.* (to decrease irritability) संतापं ह्रासयति (*n* सन्तापह्रास).

abirritation *n Med.* (diminishing of responsiveness to stimulation) उद्दीप्यता-ह्रास *m*.

abiston = **asbestos.**

abject *adj* **1** (cast down in spirit or hope) हतोत्साह, उच्छिन्न Mṛicch, विडम्बित W.

2 (sunk to a low position) निकृष्ट.

3 (degraded) अवकृष्ट.

4 (servile) नीच, पामर.

5 (despicable) बीभत्स.

abjectedness *n* निकृष्टता.

abjection *n* उत्साहहीनता, निकृष्ट-दशा, अवकृष्टावस्था *f*, etc.

abjuration *n* सशपथ-त्याग, संत्याग *m*.

abjuratory *adj* संत्यागिन्.

abjure *vb* सशपथं त्यजति, संत्यजति.

abjurer *n* संत्यक्तृ *mfn*.

abjuring विशस्त्रम् MaitrS.

abkar *n* (a wine-seller, a distiller) शौण्डिक *m*.

abkari *n* मद्यविक्रय *m*, मद्यासवन *n* मद्यकर *m*.

ablactate *vb* (to wean) स्तन्यं त्याजयति, स्तन्यादपनयति.

ablactation *n* स्तन्य-त्याजन, स्तन्यापनयन *n*.

ablastemic *adj Biol.* (not concerned with germination) अरोहिन् (**blastema** प्रांकुर, the primitive basis of an organ yet unformed).

ablate *vb* **1** अपादत्ते.

2 *Surg.* (to remove by cutting) अपकृन्तति.

ablation *n* अपादान, अपकर्तन *n*.

ablative *n* (case) *Gram.* अपादान *n* Pāṇ, पञ्चमी *f* Pāṇ.

terminations of the a. case, a word in the a. पञ्चमी *f* Pāṇ 2.1.12, etc.

a. absolute निरपेक्ष अपादान *n*.

ablatitious *adj Astron.* संह्रासिन्.

ablator *n Surg.* (an instrument) अपकर्तनी *f*.

ablaut *n* स्वरक्रम *m* (vowel-gradation).

ablaze *adv, adj* प्रदीप्त, अग्निदीप्त, ज्वाला-दीप्त, भावना-दीप्त.

able *adj* योग्य (*gen, loc, dat, inf* with *act* or *pass* sense, or *comp*) KātyŚr, MBh, Kāv, etc.

1 (having sufficient power to accomplish an object) कर्मक्षम, क्षम (*f* आ) (*g* पचादि) Nal, R, Ragh, etc.

2 (competent) दक्ष (*f* आ) RV, etc.

3 (capable) समर्थ (*f* आ) Mn, MBh, etc.

4 (showing skill) कुशल (*f* आ) (*g* सिध्मादि, श्रण्यादि and श्रमणादि), कुशलबुद्धि.

5 (clever) चतुर.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

प्रगल्भ (*f* आ) MBh, Kāv, etc, पटु (*f* पटु or पट्वी) (*inf* or *comp*) MBh, Kāv, etc.

6 (powerful) शक्त Mn, MBh, etc.

7 *Law* (legally qualified) योग्य.

able, able to *adj* **i** शक्त,आशक्त L, शक्ति MBh, R, Kathās, शक्य (*f* आ) MBh, Kāv, etc—समर्थित Kāv, समर्थक Vet—प्रभु Kāv, प्रभूत (*inf*) Sāh, विभु or (Ved) विभू (*f* ऊ or वी) (*inf*) RV, etc, अर्हत् RV, ऋत (*f* आ) RV, VS 17.82, कल्प (*f* आ) BhP, पूर्ण L, सम्बन्ध L, सन्तवीत्वत् RV.

ii अलम् *ind*, अलंभूष्णु, पारय W, पर्याप्तवत् Ragh, सम्भाव्य: (*loc*) Pañcat (*v.l.*), भाविन् Hariv, व्यावहार्य MBh.

iii दक्षिण (*f* आ) Pāṇ 1.1.34, Kāś, Śatr (*ifc*), दक्षस् RV 1 f, 6, 8.13, कृतकर्मन् L, विदग्ध L.

iv शक्त, शक्तिमत् (*inf* or *loc*) Mn, MBh, etc, शक्वन् (*f* अरी) VS, शिक्वस् RV, प्रभूष्णु L, इन, सोढ़ L, सह (*f* आ) Kālid, Śiś, Kathās.

an able minister पात्रटीर: (only L) W **a. to be** शक्त (with *inf* or a *pass* sense) Kāś on Pāṇ 7.2.17, शक्ति **a. to bear arms** सांनाहुक AitBr, सांनाहिक MBh **'a. to calve and give milk'** दक्षिणा (*scil.* गो) RV,AV **a. to do** ईश्वर AV, TS, ŚBr, AitBr, Kum, Hit, etc **a. to do all things** सर्वकारिन् R **a. to do much (Indra)** तुविशग्म RV 6.44.2 **a. to draw a chariot** रथासह् RV **a. to give a thousand** सहस्रशक्ति MBh **a. to keep cattle** अलंपशु KātyŚr **a. to perform a sacrificial rite** कर्मार्ह Jyot **being a. to** अलंमविष्णु (*inf*) BrahmaP, प्रतिबल (*dat* or *inf*) MBh, R **being a. to give a hundred** शतशक्ति MBh **he will be a. to kill** अलं हनिष्यति Pāṇ 3.3. 134 Sch **not a. to** असह (*inf* or in *comp*) Kathās **rendering one a.** ईशानकृत् (Sāy) RV **very a. to** पटीयस् *mfn* (*loc* or *inf*) Śiś 1.18,59 **very well a. to** अलंतम *mfn* (*inf*) BhP **well a.** सुशक्त, सुशक्ति *mfn* Pāṇ 5.4.121 (*v.l.*).

to be able, to be able to I शक् *cl5* शक्नोति (with *acc*, *dat*, or *loc*, rarely *acc* of a *verbal noun*, or with an *inf* in अम् or तुम् or with *pr p*) RV, etc, *pass* शक्यते (ep. also शक्यति) (with an *inf* in *pass* sense) Mn, MBh, etc, प्रशक् (*inf*) MBh, Hariv, संशक् (*inf*) AV,BhP.

अर्ह् *cl 1* अर्हति (rarely अर्हते) MBh 3.1580, R.

सह् *cl 1* सहते (Dhātup 20.22) (Ved and ep. also सहति and exceptionally साहति) (*inf*, *loc*) MBh, R, etc, उत्सह् (with *inf* or *dat* of *abstr noun*), प्रसह् (rarely प्रसहति) (*inf*) MBh, अभिप्रसह् (*inf*) Kir 12.18, विषह् (*inf*) MBh, R, समुत्सह् (rarely समुत्सहति) (*inf*) MBh, R, MārkP.

भू (*used in this sense only with upasargas*) प्रभू प्रभवति (rarely प्रभवते) (*inf*) Kālid, Kathās, etc, विभू BhP, सम्भू (also सम्भवते) (*inf* or *loc*) Śiś.

पृ *caus* पारयति (ep. and m. c. also पारयते) (with an *inf* which after पार्यते has a *pass* sense) Kāv, Pur, etc.

दक्ष् दक्षते RV 7.16.6, AV, ŚBr2,4.

II अल् *cl 1* अलति L, परीश् (परि+ईश्) परीष्टे (*inf*) Kāśikh, पृ *cl 3* (Dhātup 25.4) पिपर्ति (with *inf*) BhP.

III ओख् *cl1* ओखति, ओज् *cl* 1,10 ओजति, ओजयति, द्राख् *cl 1* द्राखति, द्राघ् *cl 1* द्राघते, राघ् *cl 1* राघते Dhātup 4.38, वठ् *cl 1* वठति Dhātup 10.46, वठ्.

to be able to bring into one's power उपशक्*P* AV 6.114.2,3 (=TBr 2.4.49) **to be a. to do anything** क्षम् *cl1* क्षमते (*inf*) ep. also क्षमति Ved *cl 2* क्षमिति Pāṇ 7.2.34, *cl 4* क्षाम्यति Pāṇ 7.3.74) (*inf*) Śiś 1.38 and 9.65 **to be a. to seize** ग्रहणाय शक्, ग्रहणे शक् **to become a. to do**

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

anything क्षमीभू (*dat*) HPariś 1.229 **'to equal with words** (i.e. **'to be a. to describe')** स्पृश् *cl* 6 स्पृशति (with गिरा) **to make a.** दक्ष् *caus* दक्षयति ŚBr 2.4.8.11, तक्ष् *cl 1* तक्षति (ep. also *Ā*) (*dat*)RV.

to wish to be able शिक्ष् (properly *desid* of शक्, cf. Pāṇ 7.4.54) *cl 1* शिक्षति, शिक्षते (in later language oftener *Ā*; cf. Dhātup 16.4) TS, AV **to wish to be a. to effect for others** शिक्ष् (properly *desid* of शक्; cf. Pāṇ 7.4.54) *cl 1* शिक्षते (rarely शिक्षति) RV **desire of being a. to effect anything** शिक्षा Kir 15.37.

-able, -ible, -ble -योग्य, -अर्ह, -य (suffix).

able-bodied *adj* समर्थाङ्ग, समर्थशरीर. **a. seaman** दक्ष नाविक *m*.

able-minded *adj* योग्यबुद्धि, मनीषिन्. दक्षक्रतु VS 4,11, ŚBr 3.

ableness = ability.

ablepharia *n* (absence of eyelids) वर्त्महीनता *f*.

Ablepharus *n Zool.* अनवरवर्त्म-प्रजाति *f* (a genus प्रजाति of lizards with lower eyelid reduced to a transparent cover).

ablepsia *n* दृष्टिहीनता *f*.

able seaman = ablebodied seaman.

abloom *adv*, *adj* प्रफुल्ल.

ablution *n* **1** (ceremonial) उपस्पर्शन *n* MBh, R.
2 स्नान *n* GṛŚrS, Mn, MBh, etc.
3 (washing or cleansing) संक्षालन *n*, संक्षालना *f* Prasannar.

ablution *n* **1** अभिषेकः MBh, etc—उदकम् —उपस्पर्शः L, उदकस्पर्शनम् Āp, उदकोपस्पर्शनम् Gaut, Āp—निर्णेकः Mn, निर्णिक्ति *f* Mcar—(performed at morning, noon and evening) सवनानि Kir—स्नयः L—अभिषवः L preparatory to religious rites).

ablution after a death or funeral मृतस्नानम् L **a. after a sacrificial ceremony** अवभृथस्नपनम् BhP, अवभृथस्नानम् **a. at the entrance of the moon or sun into an eclipse** स्पर्शस्नानम् MW **a. of an idol** देवतास्नानम् MatsyaP **a. of feet** अवनेजनम् Mn 2.209, BhP **a. of hands** अवनेजनम् ŚBr **a. of the body** उदककार्यम् MBh, तोयकर्मन् *n* MBh 1,12 **a. of the sacrificer and sacrificial vessels after a sacrifice** अवभृथः RV 8.73.23, etc. **about to perform an a.** स्नास्यत् *mfn* **any a. prescribed as a religious duty** धर्माभिषेकक्रिया Śak **complete a.** सम्प्रक्षालनम् MW **inauspicious a.** दुःस्नानम् Hariv 3413 **morning a.** प्रातःस्नानम् Pur, प्रातरवनेगः MaitrS, ĀpŚr (Sch) **one who asks whether an a. has been auspicious or successful** सौस्नातिक *mfn* Ragh 6.61 **one who has performed a religious a.** कृताभिषेक *mfn* R 1.44.30 **one who has performed the prescribed a. after finishing both** (his time of studying and his vow) उभयस्नातक *mfn* Comm on Mn 4.31 **one who performs an a. after acquiring complete knowledge of the Veda** वेदान्तावभृथप्लुतः MBh 2.1908 **one whose duty is to perform the samāvartana a.** (on returning home after completing his studies) आप्लुत, आप्लुवव्रतिन्, आप्लुतव्रतिन् *m* L **to perform a.** शुच्य् (also written चुच्य्) *cl 1* शुच्यति **religious a. in the month māgha** माघस्नानम् **rule of a.** स्नानविधि *m* **to be put on after an a.** स्नातवस्य *mfn* KātyŚr **used in a.** स्नानीय *mfn*.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

anything used in ablutions (e.g. water, perfumed powder, etc) स्नानम् (*ifc f* आ) Kāv, VarBṛS, Vet, BhP **being about to perform a.** पिस्पृक्षु *mfn* (with जलम्, सलिलम्) MBh, R **constantly making a.** नित्यस्नायिन् *mfn* Vishṇ, Hit **fit for a.** स्नात्व *mfn* RV, ŚBr **fit for ceremonial a.** (said of water) स्नान-विधिक्षम *mfn* Kum **having performed religious a.** स्नातवत् *mfn* Śiś **observing a.** (esp. in sacred waters) स्नानशील *mfn* Gaut, Hit **one who has duly performed his a.** सुस्नात *mfn* Vet, BhP, HPariś **one who has performed a.** स्नातकः ŚBr, GṛS, Gaut, Mn3.4 (IW 296), कृतोदक *mfn* MBh 3.8141 **one who has performed his a. after completing his knowledge of the Veda and his religious observances** वेदविद्याव्रतस्नात *mfn* Mn 4.31 **one who performs frequent a.** प्रक्षालन *mfn* R **performing a.** स्नानिन् *mfn* Śatr, स्नायिन् *mfn* Mn, MBh, etc **performing frequent a.** प्रक्षालन *mfn* R **performing the prescribed a.** सम्प्रक्षाल *mfn* MBh **the three a.** (at dawn, noon and sunset) त्रिषवणम् (with or without स्नान) MBh 13, Mn, etc, त्रिःस्नानम् Kām 2.28, त्रिसवनम् MārkP 23.

2 स्नपनम् ŚBr, etc, स्नात्रम् Pārśvan—मज्जनम् GṛSrS, MBh, etc, उपमज्जनम् BhP—प्लावनम् MBh, आप्लवः Pāṇ, BhP, R, आप्लावः Pāṇ 3.3.50—वगाहः Vop—मार्ष्टि *f* L, मृजा Hariv, Naish.

ablution in the sea समुद्रस्नानम् **a. of elephants** गजस्नानम् W **fond of a.** मार्जाल्य *mfn* RV, (said of Śiva) मार्जालीय *mfn* MBh.

ablutionary *adj* उपस्पर्शीय.

ably *adv* (in an able manner; with great ability) योग्यतया, निपुणं.

abnegate *vb* अपप्रतिषेधति, अपत्यजति.

abnegation *n* अपप्रतिषेध, अपत्याग *m*.

abnegative *adj* अपप्रतिषेधिन्, अप-त्यागिन्.

abnegator *n* अपप्रतिषेधक, अपत्याजक, अपप्रतिषेद्धृ, अपत्यक्तृ *mfn*.

abnerval *adj Physiol.* अपचेत.

abneural अभिचेत, उपचेत.

adneural *adj Anat.* अपचेत्य.

abnormal *adj* असामान्य, अनृजु, अ-स्वाभाविक.

abnormal भिन्न Kāv.

abnormal condition वैकृतम् (*ifc f* आ) MBh, R, Suśr, etc.

a. dispersion असामान्य अपकिरण *n*.

a. fluctuations *Statistics* अ-सामान्य उच्चावचन *n*.

a. law *Law* असामान्य विधि *m*.

a. life cycle *Biol.* असामान्य जीवन-चक्र *n*.

a. psychology असामान्य मनो-विज्ञान *n*.

abnormality *n* असामान्यता *f*.

abnormalize *vb* असामान्यीकरोति, असामान्यति (*n* असामान्यकरण, अ-सामान्यन).

abnormity *n* 1 (abnormality) असा-मान्यत्व *n*.

2 (a monstrosity) वैरूप्य *n*.

aboard *adv* (on board a ship, into a car or vehicle) अधिनावम्, अधि-यानम्.

abode *n* निवसन *n*, निवास *m* MBh, R, etc, निवास-स्थान *n*, निवसति *f* L, वास *m* RV, etc.

abode *n* I वासः RV, etc, आवासः MBh, R, Pañcat, Ragh, etc, आवसथः (Uṇ 3.114)

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

AV 9.6.7, ŚBr, ChUp, Mn, R, Hit, Ragh, etc, दस् (only in *gen* दसाम्) RV 5.2.6, निवासनम् Cāṇ, R, वसितम् W, अधिवासः, परिवासः KātyŚr, Mn, MBh, वासक *mf*(इका) *n* (*ifc*) Yājñ, वासनम् L, वस्त्यम्, वस्तम् L, वस्तव्यता R, सगावासः MBh, Pañcat, वसति *f* RV, etc—स्थानम् (स्थानः Siddh) RV, etc, स्थिति *f* Kāv, Pañcat, Kathās, अधिष्ठानम्, उपस्थानम् Nir, परिष्ठिति *f*, परिष्ठानम् MW, संस्थानम् (*ifc f* आ) Nir, KaushUp, MBh, etc—वेश्मन् *n* RV, etc, संनिवेशः Kāv, Kathās, संनिवेशनम् MBh, R, Kām—निलयः MBh, Var, Kāv, etc, निलयनम् TBr, MBh, etc—सद्मन् *n* RV, etc, सदस् *n* (according to some also *f*) RV, etc—धामन् *n* RV, etc, धामम् L—शरणम् (*ifc f* आ) RV, etc, श्रायः Bhaṭṭ—आशयः ŚBr, MBh, Pañcat, Bhag, etc, शयथः RV—आस्पदम्, आस्पद [*ifc mf*(आ)*n*] Śak,Kathās, Mṛicch, Bhartṛ, Daś, etc, पदम् (rarely पदः) RV, etc—क्षयः RV, VS 5.38, TS, Pāṇ, MBh, R, BhP, क्षि *f* L, क्षिति *f* RV (Naigh 1.1)—केतनम् MBh, R, BhP, Kathās, केतः BhP—ओकस् *n* RV, AV, MBh, BhP, etc—आयतनम् TS, ŚBr, ChUp, AitBr, Mn, Yājñ, Kum, etc—विषयः (*ifc f*आ) Mn, MBh, etc.

II वर्तिस् *n* RV (=गृहम् Sāy), परिवर्तः Hariv— धिषणा BhP, धिष्ण्यम् MBh, Kāv, Pur, etc—कुलम् MBh—गोचरः KaṭhUp 3.4, Mn 10.39, MBh, etc—गातु *m* RV, AV 10.13—परिग्रहः Hariv—पुरम् BhP, Tattvas—भुवनम् AV, ŚBr—योनि *mf* (in RV only *m*, *f* sometimes योनी) RV, AV, ŚBr—वनम् (once वनः R 5.50.21) Nalod—सधस्थम् RV, AV, VS—आसितम् R, आस्था—समुद्देशः MBh, R, Hariv.

an abode for cattle गोष्ठः (गोष्ठम् L) RV, VS, AV, etc **a. for two or three days** द्वित्रिदिवसनिवासः Prab 2.5/6 **a. in a secret place** गूढवसति *f* Daś 4.45 **a. in heaven** स्वर्गावासः Hariv **a. in the forest** (the third āśrama in a Brahman's life) वनाश्रमः Hariv **an a. in Yama's dominion** क्षयः Comm on R 2.109.11 **a. of a god** उपस्थानम् PārGṛ **the a. of all** सर्वधामन् *n* Pañcar **an a. of ascetics** मुनिस्थानम् L **the a. of a snake** सर्पावासः Hariv **the a. of a son** पुत्रनिवेशनम् MW **a. of Bali** वैरोचननिकेतनम् **the a. of beings** भूतवासः Hariv, भूतावासः MBh, Hariv **a. of Bharata** भरतावासः **a. of birds** विहगालयः R **the a. of Brahma** ब्रह्मवासः Hariv, सत्यलोकः, ब्रह्मलोकः **a. of cowherds** आभीरी L, आभीरपल्लि *f*, आभीरपल्ली L **a. of disease** रोगायतनम् Mn **'a. of fish'** (the sea, ocean) मीनालयः L **a. of glory** यशोधामन *n* BhP **a. of good qualities** गुणालयः Pañcat 1.16.16, सर्वगुणालयः Subh **'a. of heat'** (the sun) निदाघधामन् *m* Śiś 1.24 **'the a. of Indirā'** (the blue lotus) इन्दिरालयम् L **'a. of Krishna'** (N. of the holy fig-tree) कृष्णावासः L **the a. of Krishna's foster-father** (Braj) व्रजः **'a. of Lakshmi'** (a mint) लक्ष्मीगृहम् Gal, (N. of the lotus-flower) लक्ष्मीवसति *f* ŚārṅgP, (the blue lotus) इन्दिरालयम् L **a. of learning** विद्यालयः W, (a school) विद्यासद्मन् *n* Bhām **'a. of light'** (the sun) रुचिधामन् *n* Śiś **the a. of light and of the gods** स्वर्गः, सुवर्गः RV (only 10.95.18), AV, etc **the a. of living creatures** भूतस्थानम् MBh **'a. of love'** (the female organ) स्मरगृहम्, स्मरमन्दिरम् ,स्मरागारम् L, (in *astrol.* a particular station or state of the heavenly bodies) मदनभवनम्, मदनालय L **a. of low people** गञ्जा W, पामरसद्मन् *n* **the a. of men** जीवपुरा AV 2.9.3, 5.30.6 **an a. of munis** मुनिस्थानम् L **the a. of Nanda** व्रजः **a. of owls** धूकावासः L **'a. of Pisacas'** (phosphorescence) पिशाचालयः Var **'a. of pitris'** (place of the dead) पितृवसति *f* L, पितृसद्मन्

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

n MBh **'a. of pleasure'** (the women's apartments) भोगावास: L, भोगसद्मन् *n* L **'a. of qualities'** (substance, matter) गुणाश्रय: L **'a. of the quality sattva'** (N. of Vishṇu) सत्त्वधामन् *n* BhP **the a. of sacrifice** सदनम् MW **'a. of snow'** हिमालय: Bhag, Kāv, etc **'a. of** श्री *or* **beauty'** (N. of Vishṇu or Śiva) श्रीनिवास: Kāv, श्रीवास: L, (applied to lotus) श्रीधामन् *n* BhP **the a. of the blest** सिद्धधामन् *n* Kathās **the a. of the goddess of fortune** लक्ष्मीनिवास: Cat **'a. of the gods'** (N. of mount Meru) सुरनिलय: VarBṛS, (heaven or the sky) विबुधसद्मन् *n* Kād **'a. of the kaustubha'** (Vishṇu) कौस्तुभधामन् *m* Prasannar **'a. of the koil'** (the mango tree) कोकिलावास: L **'a. of the noble ones'** (the sacred land of the Āryans, N. of Northern and Central India) आर्यावर्त: **the a. of the outcastes** i. e. **the country of the Bahikas** वाह्यालय: MBh (v.l. वाह्यानय) **'a. of the snakes'** (N. of Pātāla) उरगस्थानम् L **'a. of the soul'** (the body) केतनम् (*ifc f* आ) Gīt 7.5 **a. of the yakshas** यक्षावास: L **'a. of vital airs'** (the body) प्राणसद्मन् *n* L **Bali's a.** बलिमन्दिरम् W, बलिसद्मन्, बलिवेश्मन् *n* L **belonging to a common place of a.** सांस्थानिक *mfn* Pāṇ 4.4.72 **belonging to an a.** वासन *mfn* W **Brahma's a.** ब्रह्मधामन् *n* BrahmUp, ब्रह्मसदनम् MBh **divine a.** देवधानी BhP **dwelling in a comfortable or respectable a.** सुवासिन् *mfn* W **each according to (his) a.** यथौकसम् *ind* AV **each in his own a.** यथायतनम् *ind* TS, ŚBr, Up **each to his own a.** यथावासम् *ind* R **fixed a.** स्थिति *f* ŚBr, Mn, Rājat **'gods' a.'** (a temple) विबुधावास: Rājat **going after an a** ओक:सारिन् *mfn* AitBr **a good a.** सुक्षिति *f* RV, VS, TS, Br **granting an a.** क्षेमयत् *mfn* RV 4.33.10, 5.47.4 **having a beautiful a.** सुगृह: AV **having a common a.** एकनीड *mfn* VS 32 **having a firm a.** ध्रुवक्षिति *mfn* VS, BhP **having a fixed a.** शालीन *mf*(आ)*n* Āpast, Baudh, सत्ययोनि *mfn* RV **having a good a.** सुगृह: AV **having a real a.** सत्ययोनि *mfn* RV **having as many abodes** यावदावास *mfn* JaimUp **'having his abode on the Kailasa'** (N. of Kubera) कैलासौकस् *m* L **'having impure abodes'** (a vagrant, suspicious character) अशुद्धवासक: **having its a.** अवस्थित *mfn* ĀśvŚr, MaitrUp, MBh, etc **having its a. in the atmosphere** अन्तरिक्षायतन *mfn* ŚBr **having no fixed a.** विनिकेत *mfn* Kāśīkh, विपुर *mfn* **having no permanent a.** यायावर *mfn* TS, etc **having one's a. everywhere** सर्ववास *mfn* MBh, Śivag, सर्ववासिन् *mfn* Śivag, सर्वनिलय *mfn* BhP **having one's a. in heaven** -धामन् *m* Pur **having truth for an a.** सत्यधामन् *mfn* ŚBr, ऋतधामन् *mfn* **heavenly a.** द्युनिवास: W **hiding** (i.e. changing) **his a.** धामच्छद् *mfn* TS, VS **(suffix) indicating an a.** नैवासिक *mfn* Pat **Indra's a.** वासवावास: L **a king's a.** राजनिवेशनम् R **love's a.** मन्मथायतनम् MBh **to make one's a. in** आस् *cl 2 Ā* आस्ते (and आसते AV 11.8.32, etc) RV, AV, VS, MBh, etc **making an a. in deserted houses** शून्यागारकृतालय *mfn* MW **no a.** अपदम् AV **one who has taken up his a.** कृतवसति *mfn* Megh, Pañcat, Śāntiś, कृतालय *mfn* (*loc* or in *comp*) R, etc **one whose a. is truth** ऋतधामन् *mfn* VS 5.32,18.38 **one who takes up an a.** कृतास्पद *mfn* **a particular a. of the gods** (with Jainas) सौधर्म: HPariś **a place of a.** भवनम् (भवन: *g* अर्धर्चादि) Mn, MBh, etc,

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

स्थितिदेश: ŚārṅgP **'pupil's a.'** (a college) छात्रनिलय: Gal **relating to a common place of a.** सांस्थानिक *mfn* Pāṇ 4.4.72 **'rock a.'** (a grotto) शिलावेश्मन् *n* Megh **serving as an a. for cows** गोष्ठान *mfn* VS 1.25 **'Siva's a.'** (Kailāsa) शंकरालय: Cat, शंकरावास: MW, शिवालयम् Rājat **the state of being the a. of** आस्पदता, आस्पदत्वम् **'state of the a. of the gods'** (the bliss of heaven) अमरलोकता Mn 2.5 **to take one's a. in** सन्निधिं (with कृ, विधा, or बन्ध् and *loc*) **to take up one's a.** स्थितिं (with कृ, विधा, ग्रह् and भज्), वासं वस् **to take up one's a. in** वसतिं कृ (with *loc*), वसतिं ग्रह् (with *loc*) **taking up one's a.** अवसायिन् *mfn*, अवसाय: **the having a fixed a.** शालीनत्वम् Baudh **together with the place of a.** सायतन *mfn* TS **'Varuna's a.'** (the sea, ocean) वरुणावास: R **Yama's a.** यमगृहम् Pañcat, यमालय: BhP, प्रेतपुरम् L, प्रेतपुरी Daś, यमसदनम् Pañcat, Bhartṛ, BhP, यमक्षय: MBh, R, BhP, यमधानी Bhartṛ, यमसादनम् AV, TĀr, etc, प्रेतराजनिवेशनम् MBh, प्रेतराजपुरम् MBh, यमपुरम् MW, सदनम् MW.

abodeless अनालयन *mfn* JaimUp.

ab-ohm *Phys.* प्र-द्युरोध *m.*

abolish *vb* उत्सादयति (उत्-सद् *caus* set aside; Eng. *set* is etymologically from Skt. सद्) MBh, Hariv, R, Mn, Kathās, etc.

1 (to do away with wholly) पर्यपाकरोति.

2 (to annul) अभिशून्यति.

3 (to make void) शून्यति, शून्यीकरोति.

4 (to put an end to) अन्तं करोति.

5 (to destroy) नाशयति.

abolish *vb* अनुश्रथ् *cl 6* अनुशृन्थति (Sāy) RV 4.32.22, प्रदा प्रददाति rarely प्रदत्ते TS.

to be abolished उत्सद् उत्सीदति, उत्सीदते TS, ŚBr, MBh, Bhag, BhP, etc.

abolished *adj* उत्सन्न.

abolisher *n* उत्सादक, अन्तकर्तृ, नाशक *mfn.*

abolishing *n* उत्सादन, अन्तकरण, नाशन *n.*

abolishing *adj* निवर्तक *f* (इका) MBh, निवर्तकत्वम् Saṃk, अपध्वंसिन्.

abolishing *n* अन्तकरणम् (*comp*) Bcar, अन्तर्हणनम् Pāṇ 8.4.24, Sch, अपकर्षणम्.

abolishment, abolition *n* उत्सादन, अन्तकरण *n*, अन्त *m*, नाशन *n*, नाश *m*, निवृत्ति *f* W.

1 (utter destruction) परिनाश *m.*

2 (abolishing of slavery) दास्यान्त, दास्यनाश *m*, दास्योत्सादन *n.*

a. of titles उपाधि-उत्सादन *n.*

a. of untouchability अस्पृश्यता-उत्सादन *n.*

abolitionary *adj* उत्सादन-, औत्सादनिक, etc.

abolitionism *n* दास्योत्सादन-वाद *m.*

abolitionist *n* दास्योत्सादन-वादिन् *m.*

abomasum, abomasus *n Anat.* (fourth or digestive stomach of a ruminant) जठराशय *m.*

abominable *adj* जुगुप्स्य.

abominableness *n* जुगुप्स्यता *f*, अपकाम *m* AV.

abominate *vb* जुगुप्सते.

abomination *n* जुगुप्सा *f.*

abominator *n* जुगुप्सक *mfn.*

aborad *adv Anat.* अपमुखम्, अपमुखतः .

aboral *adj Zool.* अपमुख.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

aboriginal *adj* आदिम, आदिवासिन्.
1 (first) आद्य.
2 (original) मौल (*f* आ) Mn 8.62, 259.
3 (indigenous, native) देशज.
4 (primitive) पौर्व.
5 (of or pert. to aborigines) आदि-वासिक.
a. tribe आदिवासि-जाति *f*.

aborigine *n* 1 आदिवासिन् *mfn*.
2 *pl* (original fauna and flora of a geographical area) मौल-उद्भित्-प्राणि-जातम्, मौलोद्भित्प्राणिनः, तत्रत्याः, तत्रोद्भित्प्राणिनः.

a-borning *adv* जायमान *mfn*.
to die a. जायमानो म्रियते.

abort *v t* (to cause to be delivered prematurely) अकालं प्रसावयति (*n* अकाल-प्रसावन).
v i 1 (to give birth prematurely) अकालं प्रसूते (*n* अकाल-प्रसवन).
2 *Biol.* (to become checked in development) विकासे रुध्यते (*n* विकासरोधन).

abort *n* = **abortion.**

aborted *adj* 1 अकालप्रसूत.
2 *Biol.* रुद्धविकास.
3 *Biol.* (rendered sterile) वन्ध्यकृत.

aborticide *n* 1 भ्रूणहनन *n*.
2 भ्रूणघातक *m*.

abortient=**abortifacient** भ्रूणघ्न *m*.

abortin *n Pharm.* गर्भस्रावि *f*.

abortion *n* 1 गर्भस्राव *m* Mn 5.66, Yājñ 3.20, AgP, etc.
2 (used in a general sense, including miscarriage) गर्भपात *m*.
3 (the immature product of an untimely birth) अकाल-प्रसूत *m*.
4 रुद्धविकास *m*.
5 (a complete failure) वन्ध्य *n*.
6 *Med.* (arrest of a morbid process in its earliest stage; as, the *abortion* of an attack of pneumonia) आदिरोधन *n*.

abortion *n* गर्भास्रावः Suśr, गर्भस्य च्युति *f* VarBṛ 4.9, Sch, विकृति *f* Suśr (v.l. वैकृत), विकृतम् Mn 9.247, उत्प्रसवः W, गर्भसंस्रवणम् Mn 5.66, Sch, गर्भसंप्लवः MBh 2. 17.38, गर्भस्योदासः VarBṛS 51.38, विभीषणः MBh.

abortion in the beginning of pregnancy गर्भविच्युति *f* Suśr **causing the a.** पातनम् (with गर्भस्य) Yājñ **a drug procuring a.** गर्भशातनम् Suśr **one who produces a.** भ्रूणघ्न *mfn* Mn, Pañcar, भ्रूणभिद् *mfn* Vām 5.2.38, भ्रूणहन् *mf* (घ्नी) *n* Br, etc. **premature a.** स्रवणम् VarBṛS, स्रंसनम् Gaut **producing a.** गर्भस्राविन् *mfn* Pañcar **'producing a.'** (the poisonous plant *Methonica superba*) गर्भघातिनी L, गर्भनुद् *m* Bhpr **a woman who has lost her child by a.** विपन्नापत्या MW.

abortional=**abortive.**

abortionist *adj* गर्भघातिन्.

abortive *adj* 1 अकालप्रसूत, अपूर्णकालज.
2 अफल, निष्फल.
3 रुद्धविकास, अपूर्णविकास.
4 वन्ध्य.
5 आदिरोधी (-इन्).
6 (aborting) परापातुक TS.
not abortive अप्रपादुक MaitrS.

abortus *n* (an aborted fetus) पतित-भ्रूण *n*.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

abouchement *n Anat.* (junction of a small blood vessel with a large one) बृहत्या-संगम *m.*

abound *v i* 1 (to be in great plenty, quantity or number) प्रचुराः, संबहुलाः सन्ति.

2 (to be rich) समृध्यति.

3 (to overflow) आप्लवते.

abound *vb* आप्यै आप्यायते RV, AV, VS, AitBr, MBh, Yājñ, etc— पिन्व् *cl 1* पिन्वते RV, AV, Br, GṛŚrS, पिन्वति ŚBr —पि,पी *cl 1* पयते.

to abound in उद्रिच् *pass* उद्रिच्यते, विरप्श् विरप्शते (*gen*) RV, AV **to a. with** अभिप्यै (*instr*) RV 7.36.6.

to cause to abound पिन्व् *cl 1* (Dhātup 15.79) पिन्वति RV, AV, Br, GṛŚrS, पिन्वते.

abounding *adj* प्रचुर, संबहुल, समृद्ध, आप्लाविन्.

abounding (in) *adj* अतिशायिन्, अतिशयिन्—उद्रिक्त—पुरूची *f* RV, AV—प्रचुर *f* (आ) (*ifc*) MBh, Kāv, etc—प्रभूत (*comp*) R—निर्भर *f* (आ) Kathās, Pur, etc, निर्भरित (with *instr*) Cat—बहु *f* (वी,उ) (*instr*) ŚBr, बहुलता Suśr, बहुलत्वम् MBh, etc (*comp*)—प्राय (often *ifc* with *f* [आ])—भूयस् Kathās, Sāh—महत् (*instr*) ChUp—उद्रेकिन् *ifc* Suśr —उत्कट MBh, R, Pañcat, etc—उद्धत MBh, Pañcat, Kathās, etc—प्रबल *f* (आ) (*ifc*) Suśr—सेवित (*comp*) R—समुपेत (*instr* or *comp*) MBh—पात्रम् (*ifc f*[आ]) (*gen, loc, inf* or *comp*) MBh, Kāv, etc— निरन्तर *f* (आ) (*comp*) R, Sāh—समुद्धत (*comp*) R, Śiś —समाकुल *f* (आ) (*instr* or *comp*) MBh, R, etc, संकुल *f* (आ) MBh, Kāv, etc, संकुलित (*comp*) BhP—शालिन् *ifc* MBh, Kāv, etc—संहित Mn, MBh, etc—अनुविद्ध—आढ्य *f* (आ) R, Pañcat—स्फीत MBh, Kāv, etc—स्मेर *f* (आ) *ifc* Hcar—निबिड, निविड *f* (आ) (*instr* or *comp*) Hariv, Śak 7.11 (v.l. for निचित) —विकासिन् *ifc* Rājat—परिपुष्ट *comp* Kull—नीरन्ध्रित *comp* Prasannar.

abounding excessively in विशृंखल *ifc* Rājat **a. in affection** रतिसंहित MW **a. in animals** बहुसत्त्व MBh **a. in cattle** गोअर्णस् RV 1.112.18,10.38.2, 76.3 **a. in compounds** (as a poetical style) समास-बहुल MW **a. in corn** धान्यतिल्विल ŚBr, सस्य-मालिन् R **a. in deer** बहुमृग MW **a. in drink** पानवत् ChUp **a. in excellent qualities** गुणविस्तर Hit **a. in fat** घृतवत् RV, AV, VS, ŚBr 3,12 **a. in food** तुविवाज, तुवीवाज *f* (आ) RV, क्षुमत् RV, TBr 2 **a. in ghee** घृताची (Pāṇ 6.3.95, Vārtt.2, Pat) RV, AV 9.1.4, ĀśvGṛ 2.10.6 **a. in gifts** दानाप्नस् RV 10.22.11 **a. in gold** सुवर्ण-पुष्पित Pañcat, सुहिरण्य RV, VS, सुहिरण्यवत् AV **a. in heroes** संयद्वीर RV **a. in horses** हरिश्री MW **a. in jewels** रत्नाढ्य R **a. in Kama's arrows** (i.e. particular flowers) स्मरशरमय *f* (ई) Śukas **a. in lions** सिंहाढ्य W **a. in lotus flowers** उत्पलिन् L **a. in magic** मायाधिक R **a. in mighty and wonderful deeds** पुरुदंस, पुरुदंसस् *f* RV, पुरुदस्म RV,VS **a. in milk** सदुग्ध *f* (आ) Hcat, सुपयस्विन् Hcat **a. in ponds** सरस्वत् BhP **a. in precious stones** रत्नाढ्य R **a. in sacrifice** यज्ञवृध् AV **a. in sacrificial fees** प्राज्यदक्षिण MBh **a. in sand** सिकतोत्तर ĀśvGṛ **a. in seed** बृहद्बीजः L **a. in splendour** विभूतद्युम्न RV **a. in sugarcane** (as a country) इक्षुकीय Pāṇ 4.2.31 **a. in sweetness** (raincloud, a particular plant) मधुवृध् RV 10.75.8 **a. in the quality sattva** सत्त्ववत् Suśr **a. in tirthas** तीर्थवत् MBh 13, R **a. in trees** तरुश *g* लोमादि **a. in water** जलवत् MBh 12.3694, प्रबलतोय Rājat **a. in wealth** (said of Agni) ऋधद्वार RV 6.3.2 **a. with** उद्भिद् RV, AV 5.20.11, VS, पीवर (*comp*) MBh, Kāv, etc, सम्बाधः *ifc* (*f* आ),

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

कन्दलिन् *ifc* Kād, आवृत, उद्भिन्न BhP, Pañcar **a. with men** प्रचुरपुरुष W **a. with sorrow** दुःखभूयिष्ठ Bcar **a. with tirthas** पुण्यतीर्थ *f* (आ) R **a. with trees** प्रचुरपादप R **a. with water** जलप्राय L **a mind a. in** (goodness etc) ·उद्रिक्तचित्तम् Pañcar 1.6.12 **on a place a. with flowers** सुपुष्पिते *ind* **a place a. in fish** बहुमत्स्यम् Kauś **a place a. in fuel and grass** प्राज्येन्धनतृण Hariv **a place a. with flowers** कुसुमाकरः L.

about *adv*, *prep* 1 परि, परितः.

2 (here and there) इतस्ततः.

3 (approximately) उप-(as उपचतुरः about 4), -प्राय,-कल्प,-देशीय.

4 (in the opposite direction) प्रतिमुखं, प्रतिदिशं.

5 (in rotation, one after another) पर्यायेण.

6 (near) समीपे, उप-.

7 (concerning or appertaining to) प्रति, अधिकृत्य, उद्दिश्य, -सम्बद्ध, -गत, विषये.

about *adv* 1 अभितः (with *acc*), परि, (any person, etc) परिमुखम् Pāṇ 4.4.29, वि RV, etc.

2 उपरिष्टात् (as a *prep* with *gen*) Daś, पुरस्कृत्य MBh, Kāv, etc, इव.

about (in space or time) परि (with *acc*) (as a *prep*) RV, AV **to be about to** समुज्जृम्भ् समुज्जृम्भते (*inf*) Bhartṛ **to be a. to do anything** इष् *cl 6* इच्छति (ep and Ved also इच्छते) RV, AV, ŚBr, R, Hit, Śak, etc **being a. to** कृतपद *mfn* (*inf*) Subh, प्रोद्यत *mfn* (*inf*) Hariv **being a. to engage in battle** उपस्थितसंप्रहार *mfn* **a. dusk** अभिदोषम् *ind* ĀpŚr **a. nine years old** नववार्षिकदेशीय *mfn* Pañcad **a. to** उन्मुख *mf*(ई)*n* Vikr, Bhartṛ, VarBṛS, etc, समुद्यत *mfn* (*inf* or *dat*) R, BhP, Kathās **a. to be** भाविन् *mfn* MBh, Kāv, etc, भावुक *mfn* (often *ifc* after an *adv* in अम्) TS, etc, भाव्य *mfn* RV, etc, वर्तिष्यमाण *mfn* Sarvad **the state of being a. to do anything** आभिमुख्यम्.

about face (face oppositely—a military command) प्रतिमुखम्.

about-face *n* (act of facing oppositely) प्रतिमुखी-भवन *n*.

about-face *vb* प्रतिमुखी-भवति.

above 1 उपरि *ind* (with *acc*, *loc* or *gen*), उपरितः *ind* Hcat, उपरिष्टात् *ind* (as an *adv*) RV 9.91.4, AV 4.40.7, 8.8.13, ŚBr, ChUp, etc, उच्चैः *ind*, ऊर्ध्वम् *ind* AV 11.1.9, ŚBr 12, KātyŚr, MBh, Mn, etc, ऊर्ध्व *mf*(आ)*n* (BRD), RV, AV, VS, ŚBr, AitBr, etc (in classical Sanskrit occurring generally in compounds).

2 पूर्वत्र *ind* Pāṇ 8.2.1, प्राक् Mn, Pāṇ, प्राङ् Lāṭy, KātyŚr.

above 1 उदस्तात् *ind* (with *gen*) BhP 3.18.8, उदीची *ind*, (in heaven) उच्चा *ind* RV, AV 13.2.36, उत्तरतः *ind*, अधि *ind* (as a prefix to verbs and nouns), उप *ind* (with *loc*), नेमः, प्रत्यध्वम् *ind* Suśr.

2 (in rank) परतः *ind* Bhag, Kām, परस्तात् *ind* RV, etc, उद् (as implying superiority in place, rank, station, or power), अध्यारूढ *mfn*, अतितराम् *ind* (*compar* of अति) (with *acc*) KenaUp.

above all निरेके *ind* RV, विशेषतः *ind* Mn, MBh, etc, प्राक्, प्राङ् (Lāṭy, KātyŚr) *ind* Kathās, MārkP **anything placed a.** ऊर्ध्वम् (with *abl*) L **to be a.** व्यत्यस्

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

व्यतिरते Bhaṭṭ, Pāṇ 7.4.50,52, मूर्ध्नि with वृत् **being a.** उत्तरावत् *mfn* TBr, उपसंक्लृप्त *mfn* BhP 4.9.54, ऊर्ध्वग *mfn*, उदित *mfn* RV, ChUp, Mn, etc, उदीत (=उदित) *mfn* Naish 1.83, 6.52,74, उपरिसद् *mfn* VS 9.35,36, औपरिष्ट *mfn* **coming from a.** उपरिस्रुत् *mfn* VS 7.3 **from a.** अमुतः *ind* ŚBr, Nir, उदक्तात् *ind* RV, उदक्तः *ind* AV 8.3.19, उपरिष्टात् *ind* RV 9.91.4, AV 4.70.7, 8.8.13, ŚBr, ChUp, etc, उच्चैः *ind*, अधि *ind* (as a separable *adv* or *prep*), उच्चा *ind* RV, AV 13.2.36 **raised a. the ground** उपरिबुध्न *mfn* RV 10.73.8 **wind coming from a.** उपरिष्टाद्वातः MaitrS.

above all सर्वोपरि.

above-board, above-deck अच्छलम्, अगुप्तम्.

above-given *adj* उपरि-दत्त.

above-ground *adj* **1** (above the surface of the ground) भूम्युपरिक.
2 (not dead and buried; alive) प्राणोपेत, मर्त्यलोकस्थ.

above-mentioned *adj* प्रागुक्त, प्राग्-लिखित, यथोक्त *f*(आ) Kauś, Mn, etc.

in the abovementioned way यथोक्त *ibc* Mn, MBh, R, यथोक्तम् *ind* Kāty Śr, Āp, R, etc, यथोक्तेन *ind* Mn.

above-named *adj* उपरिदत्तनाम.

above oneself उत्सिक्त *mfn*.

above par अभ्यर्ह, अधिमूल्य.

above-quoted *adj* उपरि-उद्धृत.

above-reported *adj* उपरि-प्रतिवेदित.

above-said *adv* उपर्युक्त.

abovestairs (upstairs) उपरि, उपरि-तले.

above the line रेखोपरि.

above-water जलोपरि.

above-written *adj* उपरि-लिखित.

abrachia *n Terat.* बाहु-हीनता *f*.

abrade *vb* अपघर्षति (*n* अपघर्षण).

abrader *n* अपघर्षक *m*.
तक्षण *n* W.

abrading *n* अपघर्षण *n*.
abrading तक्षणम् KātyŚr 22.6, Gaut 1.29, Mn 5.115, etc.

Abraham's balm = Agnus castus = chaste tree सद्वृक्ष *m*.

Abramis *n* शफरबन्धु-प्रजाति *f* (शफरबन्धु bream).
A. brama सामान्य शफरबन्धु *m*.

abranchial *adj Zool.* = **abranchian** अक्लोम.

abranchialism *n Zool.* अक्लोमता.

abranchian = abranchial.

Abranchiata *n pl Zool.* अक्लोमाः, अश्वसनांगाः *m pl*.

abranchiate, abranchious *adj Zool.* अक्लोम.

abrase = abrade.

abrash *n* (in Oriental rugs) वर्ण-विभेदन *n*.

abrash *adj* वर्णविभिन्न.

abrasiometer *n* अपघर्ष-मान *m*.

abrasion *n* **1** अपघर्षण *n*.
2 अपघृष्टस्थान *n*.
3 (substance rubbed off) अपघृष्ट-द्रव्य *n*.
4 *Coinage, Dentistry, Med.* अप-घर्षण *n*.

abrasive *adj* अपघर्षिन्.

abrasive *n* अपघर्षक *m*.

abraum *n* (German *ab-raum* rub-

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

bish) *Chem.* अपोह्यक *n* (अपोह् to remove), गवेरुक *n* *Trikāṇḍaśesha.*

a. salts *Chem.* अपोह्यक लवण *n.*

abreaction *n* *Psychoanalysis* (the removal of a complex or suppressed desire) निर्यापण, अपनयन *n.*

abreast *adv* (side by side) पार्श्वापार्श्वि, पार्श्वानुपार्श्व.

to keep a. of the times कालेन सार्धं वर्तते.

abridge *vb* **1** (to make shorter; to shorten in duration; to diminish) प्रतिह्रासयति.

2 (to shorten by using fewer words, to epitomise, to condense) संगृह्णाति, संगृह्णीते ŚBr, संक्षिपति, संक्षिपते MBh, Kāv, etc.

3 (to cut off) अपच्छिनत्ति.

abridge *vb* संग्रस्, संगृभ्णाति, संगृभ्णीते Ved, संहृ संहरति, संहरते RV, etc.

abridged *adj* प्रतिह्रासित, संगृहीत ŚBr, संक्षिप्त.

सांक्षेपिक Kull, समस्त W, समासवत् MW, निर्हस्त AśvŚr.

the condensed i.e. abridged meaning पिण्डितार्थः Mālav 1.16 **the state of not being a.** (in phil.) अनपायः (*abl*) **well a.** सुसंगृहीत W.

to be abridged संक्षेपणीय *mfn* MW.

abridged notation *Math.* (a notation in which a function is represented by a single letter) संक्षिप्ता संकेतना, एकवर्णाश्रिता संकेतना *f.*

abridger *n* प्रतिह्रासक, संग्रहीतृ, संक्षेप्तृ *mfn.*

abridgment *n* प्रतिह्रासन *n*, प्रतिह्रास *m* ŚrS, संग्रहण *n*, संग्रह *m* KathUp, MBh, etc, संक्षेपण *n* L, संक्षेप *m* MBh, R, etc.

संक्षिप्ति *f* W, संक्षिप्तकः Bhar—संकोचः Saṃk, Sarvad—मुष्टि *mf* Sarvad—संहारः Lāṭy, संहृतिः *f* W, समाहारः L.

a concise abridgment उपसंक्षेपः R **only an a.** संक्षेपमात्रम् MW.

abrin *n* *Biochem.* गुञ्जि *f* (गुंजा Abrus precatorius).

abroach *adv*, *adj* = **broached** निर्विद्धम्, निर्विद्ध.

abroad *adv* विस्तृतम्, दूरम्, बहिः, बहिष्टात्, विदेशे, देशान्तरे, सर्वत्र, लोके (in public).

abroad 1 *adv* बहिर्गेहम् L, प्रोष्य ŚBr.

2 *adj* पारदेशिक W, पारदेश्य Yājñ, पारदेश, प्रोषित KātyŚr, Mn, MBh, etc.

abroad *n* विदेश *m* Kauś, MBh, Mn, etc.

देशान्तरम् Mn 5.78, दिश् *f.*

the act of going abroad विदेशगमनम् Kathās, Pañcat **'born or produced a.'** (foreign, exotic) विदेशज *mfn* W **dwelling a.** विदेशवासिन् *mfn* VarBṛS **going a.** देशान्तरगमनम् Mricch 2.1, विदेशग *mfn* VarBṛS **gone a.** विदेशगत *mfn* W **living a.** परदेशसेविन् *mfn* W **remaining a.** विदेशस्थ *mfn* ĀśvGr, MBh, etc **staying a.** विदेशवासः Vet.

one who has been abroad प्रोषुष *mfn* ŚBr.

Abrocoma *n* (a genus of two rat-like hystricomorphic rodents) शल्यमूष-प्रजाति *f.*

abrocome *n* शल्यमूष *m.*

Hystricomorpha *n pl* शल्यकरूपाः *m pl.*

abrogable *adj* निराकार्य.

abrogate *vb* निराकरोति.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

1 (to annul) **अभिशून्यति.**
2 (to abolish, set aside) **उत्साद्‌यति.**
3 (to repeal) **विखण्डयति.**
4 (to put an end to) **अन्तं करोति.**
5 (to do away with) **अपाकरोति.**

abrogate *adj* = **abrogated.**

abrogation *n* **निराकरण** *n*, **निराकृति** *f*, **अभिशून्यन, उत्सादन, विखण्डन, अन्तकरण, अपाकरण** *n*.

abrogative *adj* (tending to abrogate) **निराकारिन्, निराकरणोन्मुख,** etc.

abrogator *n* **निराकर्तृ** *mfn*, etc.

Abroma *n Bot.* **रजोयूष-प्रजाति** *f* (**प्रजाति** a genus; its juice **यूष** is serviceable in dysmenorrhea **रजःकृच्छ्र**).

A. augusta = devils' cotton सामान्य रजोयूष *m*.

Abronia *n Bot.* **गन्धशोभना-प्रजाति** *f* (**प्रजाति** genus).

abrotanum *n Bot.* = **southernwood दक्षिणद्रु** *m*.

abrotine *n Chem.* **दक्षिणद्रुवी** *f*.

abrupt *adj* **1** (broken off, very steep or craggy) **त्रुटित, विषम, दुरारोह.**
2 (sudden, hasty) **आकस्मिक, ससंभ्रम, प्रवण** TS, Br, GṛŚrS, Mn, etc.
3 (unconnected, broken) **असम्बद्ध, भग्न.**
4 *Bot.* (suddenly terminating as if cut off) **अपच्छिन्न, छिन्नान्त.**

abrupt articulation (of Vedic text) अभिघातः VPrāt.

abruptio placentae *Med.* (premature detachment of the placenta) **गर्भपोष-अपच्छेद** *m*.

abruptly *adv* **अकाण्डम्, ससंभ्रमम्.**

a. acuminate *adj Bot.* **अपच्छिन्न साग्र** (having a broad apex tapering abruptly to a sharp point).

a. pinnate *adj Bot.* **अपच्छिन्न पक्षवत्.**

abruptness *n* **आकस्मिकत्व** *n*, **असंबद्धता** *f*, **अपच्छिन्नत्व** *n*.

Abrus *n Bot.* **गुंजा-प्रजाति** *f* (**प्रजाति** a genus).

a red kind of Abrus ताम्रा Npr **the white A.** काम्बोजिका Npr, चक्रका L, चूडाला L.

A. precatorius सामान्य-गुंजा *f*.

Abrus precatorius (bearing a red and black berry which forms the smallest of jeweller's weights) गुञ्जा Suśr, VarBṛS, Pañcat, etc, गञ्जा W, रक्तिका ŚārṅgS, KātyŚr, Sch, रक्ति *f* L, रक्ता Car, सप्तला Suśr, Pañcar, Hcar, काकणाह्वा Car 7.7, इन्द्राशनः L, उच्चटा L, कक्ष्या L, कणीचि *f*, कणीची L, कनीचि *f* L, कांची L, कुंचिका L, काकचिञ्चा, काकचिञ्चि *f*, काकणन्तिका Suśr, काकजंघा, काकतिक्ता L, काकवल्लरी Bhpr, काकोली L, काम्बोजी L, कृष्णला L, कृष्णचूडिका L, श्यामलकचूडा L, गह्वरम् L, गोपी L, चिञ्चीW, ताम्रिका L, पाटहिका L, बहुविस्तीर्णा L, रिपुघातिनी W, वक्रशल्या L, वन्या, वार्दरम् L, बादरम् L, शिखण्डी L, शिखण्डिनी L, सांगुष्ठा L, सौम्या L.

the berry or seed of Abrus precatorius (used as a weight, averaging about 1 5/16 grains troy) गुञ्जा, गुञ्जिका L, रक्ता, रक्तिका, बादरम् L, वार्दरम् L, कृष्णलकः, कृष्णलकम् Mn 8.134, Hcat, काकिणी L, काकिनी L, संचाली L, चूडामणि *m* L **the**

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

down on the pod of the A. p, काकचिञ्चिकः, काकचिञ्चिकम् (?) Lalit 29.11. RLM (vv. ll. काचिलिन्दि, काचिलिन्दिक) **a variety of A.p.** काकपीलु *m* Bhpr **a white variety of A. p.** श्वेतगुञ्जा L, सितगुञ्जा L, श्वेतकाम्बोजी L, काकादनी Suśr.

abs. (absolute temperature) प्रके. (प्र-केवल ताप).

abscess *n Med.* विद्रधि *f.*

a. of teeth दन्त-विद्रधि *f* Suśr.

abscess *n* (esp. when deep-seated or internal) विद्रधि *f* VarBṛS, Suśr, etc, पाकः Suśr, व्रणः (exceptionally व्रणम्) Mn, MBh, etc.

'abscess-destroyer' विद्रधि-नाशनः L **an a. filled with blood** लोहलिङ्गम् Buddh **an a. in the palate** तालुपाकः Suśr 2.16.38, 4.22.56 **a. in the throat** गलविद्रधि *m* Suśr **an a. of the teeth** दन्तविद्रधी Car 6.18 **an a. on the abdomen accompanying diabetes** विनता Suśr, Car **an a. on the under side of the tongue** उपजिह्वा Suśr, उपजिह्विका Suśr **an a. on the upper part** अनुशयी **a dangerous a. in the abdomen** (peculiar to lying-in women) मक्कल्लः Suśr, ŚārṅgS **a fleshy a. on the palate** मांसकच्छपः Suśr **a kind of a.** इन्द्रवृद्धा Suśr, अष्ठीलिका Suśr, विद्रधिका (accompanies diabetes) Suśr, शराविका Suśr **formation of abscesses on the penis** पुष्करिका Suśr.

abscessed *adj* विद्रधिमत्.

abscessroot *n* (a herb with blue flowers) नीलकुसुमा *f.*

abscise *vb* अपाच्छिनत्ति.

abscissa *n Geom.* भुज *m.*

abscission *n,* **1** (cutting off) अपाच्छेदन *n*, अपाच्छेद *m.*

2 *Bot., Surg.* अपाच्छेदन *n.*

absciss layer *Bot.* (a layer of separation) अपाच्छेद-स्तर *m.*

abscond *vb* अपपलायते, अपगोपायति.

absconded *adj* अपपलायित, अपगुप्त, अपश्रित RV, AV, ŚBr.

abscondence *n* अपपलायन *n*, अपगुप्ति *f.*

absconder *n* अपपलायक, अपगोप्तृ *mfn.*

a defendant or witness absconding when summoned आहूत-प्रपलायिन् *m* Yājñ.

absence *n* **1** अनुपस्थिति, असंनिधि *f*, विरह *m.*

2 अभाव *m.*

3 रिक्ति *f.*

4 अमनोयोग *m.*

a. state *Psychopathol.* शून्यावस्था *f.*

a. without leave *Mil., Nav.* (offense of unpermitted absence) अनुमतिं विना अनुपस्थितिः, अननुमता अनुपस्थितिः.

absence (of) *n* अनुपस्थिति *f*, अनुपस्थानम् —असंनिधि *m* (generally *loc* असंनिधौ) Mn, Gaut, etc, असंनिधानम् Kāvyād, Kathās, etc, असांनिध्यम् MBh 3.610, R, Śak—असत्ता, असत्त्वम् Nyāyam, असद्भावः Vedāntas, etc, अभावः, असंभवः Mn, MBh, etc— अगोचरम्—लोपः ŚrS, Ragh—व्यपायः Kathās—वियोगः (*instr* with or without सह, *abl* or *comp*) Mn, MBh, etc, विप्रयोगः Sāh—शून्यता *ifc* Cāṇ, Kum, शून्यत्वम् Kāv, Rājat, Sarvad, शून्यकम् MBh—हीनम् VarBṛS, Yājñ, हीनता, हीनत्वम् (*instr* or *comp*) Mn, MBh, etc, विहीनता *ibc* Hariv, Pañcat, हति *f* Kap, वैधुर्यम् Bālar, Sāh, विगमः Kāv, Var, etc, विदेशवासः Vet, अन्तरम्, अपचारः, उत्सत्ति *f* Pat.

absence from विरहः (*instr* or

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

comp) MBh, Kāv, etc **a. from home** प्रवास: RV, etc **the a. of a beloved object** प्रियापाय: MW **a. of an aim** अर्थाभाव: KātySr, etc **a. of an attribute** धर्मलोप: Sāh **a. of avarice** लोभविरह: Hit **a. of brightness or lustre** म्लानम् VarBṛS **a. of effect** नैष्फल्यम् MBh **a. of fruit** नैष्फल्यम MBh **a. of ink** मष्यभाव: Kathās **a. of mind** वैचित्त्यम् Suśr, Car, etc, चित्तविक्षेप: Vajr, क्षिप्तचित्तता MBh 2.241, आक्षिप्तम्, क्षिप्तम् Sarvad **a. of motion** स्तिमितता Kād, स्तिमितत्वम् Mālatīm **a. of need of supplying a sentence or word** नैराकांक्ष्यम् Śamk **a. of property** नैष्किञ्चन्यम् Rājat **the a. of servants** भृत्याभाव: MW **the a. of the krama-patha** विक्रम: RPrāt **a. of visarga** लुप्तविसर्गम्, लुप्तविसर्गकम् Pratāp, लुप्तविसर्गता Sāh **a. of wind** निवातम् ŚBr, SrGṛS, MBh, etc **enjoyment or possession of anything in the proprietor's a.** परोक्षभोग: W **in consequence of anyone's a.** वियोगत: *ind ifc* Kathās **in the a. of** परोक्षम् *ind* (*instr, gen, comp*) ŚBr, etc **in the a. of which** यदभावे *ind* MW **with a. of mind** साक्षिप्तम् *ind* MBh.

absent *adj* **1 अनुपस्थित, असंनिध.**

2 अविद्यमान KātySr, Lāṭy, Mn, etc, **अवर्तमान.**

3 अन्यमनस्क.

absent *adj* 1 अनुपस्थायिन्, नोपस्थायिन् Smritit, नोपस्थातृ Yājñ, Sch, रहित *ibc*, विरहिन् Bhartṛ, शून्य *f* (आ) Kāv, Pañcat, विहिन *ibc* R, VarBṛS, असमेत Ragh 9.70, परोक्ष *f* (आ) AV, etc.

absent from वियोगिन् Kathās, MārkP, Dhūrtas, विप्रयुक्त MBh, Kāv, etc, विप्रोषित *abl* MBh, R, Hariv **any a. object** परोक्षार्थम् Hit **a. from home** प्रोषित KātySr, Mn, MBh, etc, व्युषित BhP, प्रवासवासिन् Kāṭh, MBh, etc **being a. from home** प्रवासस्थित Kathās **fear of one who is a.** प्रोषितत्रास: MW **happening to be a.** प्रसङ्गप्रोषित Daś **long a.** चिरप्रवासिन् Hit 1.6.33, चिरोषित MBh 13, Hariv 1151, BhP, चिरयात MBh 3.17256, चिरगत MBh 3.17261, R 1.42.1 **not a.** अप्रोषित **one a. from his country** अदेशस्थ **one who has been a.** प्रोषुष ŚBr, उषित (*acc* or *comp*) MBh, Kāv, etc **respectful title given to an a. person** तत्रभवत् (*f* ती) Pāṇ 4.1.166, 5.3.14, Kāś, R 2, etc **a woman whose husband or lover is a.** विप्रोषितभर्तृका W.

2 अन्यमनस्क, क्षिप्तचित्त, शून्य *f* (आ) MBh, Kāv, etc, उत्क Kathās, Megh, Śiś, etc.

absent in mind प्रयुत RV, VS **not a. in mind** अविमनस् Āp.

a. treatment अनुपस्थित-चिकित्सा *f.*

a. voter अनुपस्थित मतदातृ *mfn.*

a. voting अनुपस्थित मतदान *n.*

absent *vb* **अनुपतिष्ठति.**

to be absent (from) अपभू RV, AV, TS, प्रयुछ् प्रयुच्छति, अपास्.

to be a. a long while चिरय *Nom* चिरयति Mṛcch (once *Ā*), Mālav, etc, चिराय *Nom PĀ* MBh, etc.

absent प्रोष्य *ind* ŚBr **having been a.** विप्रोष्य *ind* Gobh, Gaut, Āpast.

absentation *n* **अनुपस्थान** *n.*

absentee *n* **1 अनुपस्थित, अनुपस्थायिन्** *mfn.*

2 अन्यत्रवासिन्, अदेशस्थ *mfn.*

absenteeism *n* **1 अनुपस्थायिता, अन्यत्र-वासिता** *f.*

2 *Labour* **अनुपस्थितता** *f.*

absenter *n* **अनुपस्थातृ, अनुपस्थायिन्** *mfn.*

absent-minded *adj* **शून्य-मनस्क.**

शून्यचित्त Hāsy, शून्यमनस् Śāntiś, शून्य *f* (आ)

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

MBh, Kāv, etc, शून्याशय *f* (आ) Kathās विचेतन *f* (आ) MBh, R, etc, विचेतस् Hariv, R, BhP, शून्यहृदय RV, Śak, Kathās.
to become absent in mind उन्मनी √अस् Kāś on Pāṇ 5.4.51, Kathās, उन्मनी √भू.

absent-mindedness *n* शून्य-मनस्कता *f*.

absinthe, absinth, absinthium *n* *Bot.* (the common wormwood, *Artemisia absinthium*) **1** कृमिद्रु *m*.
2 (an alcoholic liquor) कृमिद्रु-मदिरा *f*.

absinthe-green *n* **1** कृमिद्रु-हरि *m*.
2 (hue yellowish yellow-green, medium saturation, high प्र brilliance) प्रहर्यतिपीत *m*.

absinthial, absinthian *adj* **1** कृमिद्रुवीय.
2 (bitter) कटु.

absinthiate *vb* (to impregnate with wormwood) कृमिद्रुणा व्यापयति (*n* कृमिद्रु-व्यापन).

absinthic *adj* कृमिद्रुविक.

absinthin *n* *Chem.* कृमिद्रुवि *f*.

absinthine *adj* कृमिद्रु-सदृश.

absinthism *n* *Med.* कृमिद्रु-रोग *m*, अतिकृमिद्रुता *f*.

absinthismic *adj* कृमिद्रुरोगीय.

absolute *n* परम *mfn*.
ब्रह्मन् *n* (exceptionally treated as *m*) AV, ŚBr, Mn, MBh, etc (IW 9.83), ब्रह्मम् R.
philosophy of the Absolute परम-दर्शन *n*.

absolute *adj* प्रकेवल, परम, पूर्ण, निरपेक्ष.
1 (absolved) अपमुक्त.
2 (freed) मुक्त.
3 (free from imperfection) अनून.
4 (complete) संपूर्ण.
5 (free from mixture) अमिश्र, अमिश्रित.
6 (pure) शुद्ध.
7 (free from limit) असीम.
8 (free from restriction) अबाध.
9 (independent) स्वतन्त्र.
10 *Logic* (not relative) निरपेक्ष.
11 *Gram.* (standing apart....) निरपेक्ष.
12 (ultimate) परम.
13 *Phys.* (independent of arbitrary standards of measurement) प्रकेवल.
14 *Statistics* अचल, निरपेक्ष.
absolute *adj* अत्यन्त, केवल *f* (ई, RV 10.73.6, AV, ŚBr; आ Mn, etc, see Pāṇ 4.1.30), निष्कैवल्य MBh, निरुपाधि VP, निरुपाधिक BhP, निर्विशेष *f* (आ) Sarvad, ऐकान्तिक *f* (ई) BhP, Suśr, Sāṃkhyak, etc, सांसिद्धिक *f* (ई) Śaṃk, निपुण *f* (आ) (as purity, devotion, etc) Mn, BhP.
absolute and relative state परापरता, परापरत्वम् **a. end** सम्प्रान्तः Kāśikh **a. immortality** सर्वामरत्वम् R **a. non-existence** सर्वाभावः Sāṃkhyak **a. number** रूपाणि *n pl* **a. quantity** (in arithm.) व्यक्तराशि *m* **the a. queen** एकराज्ञी **an a. sovereign** स्वयमीश्वरः Nris Up **a. unity** कैवल्यम् Vedāntas, BhP **'devoted to the doctrine of the a. unity of spirit'** (a meditative ascetic) केवलिन् *m* BhP 4.25.39, 6.5.40 **one whose nature is a. unity** केवलात्मन् Kum 2.4.
a. acceleration *Phys.* निरपेक्ष

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

त्वरण *n.*

a. alcohol *Chem.* परिशुद्ध सुषव *m* (परिशुद्ध pure).

a. asymmetry निरपेक्षा असंमिति *f* (relative asymmetry सापेक्षा असंमिति).

a. blocking *Railroads* पृथक् संवर्गण *n* (permissive blocking अनुज्ञेय संवर्गण).

a. boiling point प्रकेवल बुद्बुदाङ्क *m.*

a. ceiling *Aeronautics* परमोच्छ्राय *m.*

service ceiling चर्योच्छ्राय *m.*

a. constant परम स्थिरांक, सदा-स्थिरांक *m.*

a. continuity सर्वथा-संतालिता *f.*

a. contraband सर्वथा विनिषिद्ध *mfn.*

a. convergence *Math.* परम अभि-सरण *n.*

a. corpus = a. field.

a. density प्रकेवल-घनता *f.*

a. deviation *Mil.* वास्तविक विचलन *n.*

a. differentiation = covariant differentiation.

a. dispersion निरपेक्ष अपाकिरण *n.*

a. economics निरपेक्ष अर्थशास्त्र, शुद्ध अर्थशास्त्र *n.*

a. electrometer = balance electrometer.

a. error निरपेक्ष विभ्रम *m.*

a. ethics (unchanging moral code) अपरिवर्ती शीलाचार *m.*

a. extreme *Meteorol.* परम-सीमा *f.*

a. field *Math.* (field of rational numbers) परिमेयांक-क्षेत्र *n.*

a. forest land *Forestry* प्रकेवल-वन भूमि *f* (fit only for forest growth).

a. form *Metaph.* (pure form) शुद्ध रूप *n.*

a. galvanometer *Elec.* प्रकेवल द्युवाहमान *m.*

a. geometry = hyperbolic geometry अधीन्द्र-रेखागणित *n*, अधीन्द्र-रैखिकी *f.*

a. height *Phys.* निरपेक्ष उच्चत्व *n.*

a. historigram *Statistics* निरपेक्ष कालिकचित्र *n.*

a. humidity प्रकेवल आक्लेद *m.*

a. hypermetropia *Ophthalmol.* परम-पश्चनाभिता *f.*

a. impediment *Law* परम-अवबाधा *f.*

a. invariant *Math.* परम निश्चल *m.*

a. luminosity *Astrophysics* प्रके-वल-चकासिता *f.*

a. magnitude 1 *Math.* (absolute value) निरपेक्षअर्हा *f.*
2 *Astron.* प्रकेवल-दीप्ति *f* (brightness expressed in absolute units).

a. majority सर्वथा-बहुसंख्या *f.*

a. monarch परमैकराज *m.*

a. monopoly परमैकाधिकार *m.*

a. motion निरपेक्ष-गति *f.*

a. music निरपेक्ष संगीत, शुद्ध संगीत *n.*

a. number field असीम अंकक्षेत्र *n.*

a. occupancy right निरपेक्ष वंशा-

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

गत अधिकार *m.*

a. occupancy tenant निरपेक्ष वंशागत भाटकिन् *m.*

a. owner परम स्वामिन् *m.*

a. parallax *Astron.* निरपेक्ष भेदाभास *m.*

a. pitch निरपेक्ष-तारता *f.*

a. position (position in absolute space) निरपेक्ष-स्थिति *f.*

a. pressure *Mech.* प्रकेवल निपीड *m.*

a. quartile deviation *Statistics* निरपेक्ष चतुर्थक विचलन *n.*

a. right *Law* परम अधिकार *m.*

a. rule निरपवाद नियम *m.*

a. scale = Kelvin scale प्रकेवल-श्रेणी *f.*

a. space निरपेक्ष वरिमन् *m.*

a. specific gravity (referred to a vacuum) अनुशून्यक आपेक्षिक भार *m.*

a. temperature *Physical Chem.* प्रकेवल ताप *m.*

a. term = constant term *Alg.* अचल पद *n.*

a. time 1 निरपेक्ष काल *m.*

2 *Astron.* (a single common standard of mean solar time) प्रमापकाल *m.*

a. unit प्रकेवल एकक *n.*

a. unit of work *Math.* प्रकेवल कर्म-एकक *n.*

a. value 1 निरपेक्ष-अर्हा *f.*

2 प्रकेवल-अर्हा *f.*

a. velocity *Phys.* निरपेक्ष प्रवेग *m.*

a. veto परम अभिषेध *m.*

a. viscosity = coefficient of viscosity आलगत्व-गुणक *m.*

a. volt प्रकेवल द्युशक्म *n.*

a. zero *Phys.* परम शून्य *n.*

absolutely *adv* परमम्, निरपेक्षम्, सर्वथा (wholly), ध्रुवम् (positively).

absolutely अत्यन्तम् *ind*—एकान्तम्, एकान्तेन, एकान्तात् *ind* MBh, Megh, Bhartṛ, Kap, etc—केवलम् *ind* R 2.87.23—निपुणम् *ind* (R also निपुण *ibc* Pāṇ 4.2.24 and निपुणेन MBh, BhP)—प्रसह्य *ind* Mn, Var, BhP, Kathās.

absolutely unhappy एकान्तदुःख *mfn* Bcar 11.43.

a. continuous function *Math.* सर्वथा संतत श्रित *n.*

a. convergent *Math.* सर्वथाभिसारिन् *m.*

a. necessary परमावश्यक *mfn.*

absoluteness *n* **1** (independence of everything extraneous) निरपेक्षत्व *n.*

2 (unlimitedness) असीमत्व *n.*

3 (absolute power) परम-शक्ति *f.*

4 (independent reality) निरपेक्षता *f.*

5 (positiveness) ध्रुवत्व *n.*

absoluteness *n* ऐकान्त्यम् Sarvad, एकान्तः R, Suśr, etc, परता Bhāshāp, Rājat.

absolution *n* अपमोचन *n.*

1 अपमोचन, दोषापमोचन, ऋणापमोचन, दण्डापमोचन, पापापमोचन *n*, अपमुक्ति *f.*

2 समापन *n.*

3 निष्पादन *n.*

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

4 क्षमण *n.*

5 मुक्त-उच्चारण, मुक्त-उदीरण, मुक्त-निर्णयन *n.*

absolutism *n* 1 निरपेक्ष-वाद, परम-वाद *m.*

2 *Pol. Sci.* परमशक्ति-वाद *m.*

absolutist *n* 1 परमवादिन्, निरपेक्ष-वादिन्.

2 परमशक्तिवादिन्.

absolutory=**absolvatory** *adj* अपमोचिन्.

absolvatory=**absolutory**.

absolve (*ab-* अप- + *solvere* मुच्) *vb* अपमुंचति.

1 (to set free or release, as from some obligation, debt, guilt, sin, etc) अपमोचयति, दोषाद् अपमोचयति, ऋणाद् अपमोचयति, दण्डाद् अपमोचयति, पापाद् अपमोचयति.

2 (to finish) समाप्नोति.

3 (to accomplish) निष्पादयति.

4 (to pardon) क्षाम्यति.

5 (to pronouncefree) मुक्तम् उच्चरति, मुक्तम् उदीरयति, मुक्तं निर्णयति.

absolve (from) मुच् *caus* मोचयति (*abl*) Mn, MBh, etc.

absolved *adj* अपमुक्त.

absolved from guilt by dying on the field of battle शस्त्रपूत *mfn* Mālatīm.

absolvent, absolver *n* अपमोचक *m.*

absonant *adj* असंवादिन्, विरुद्ध, अयुक्तियुत.

absorb *vb* (Lat. *sorbere* to suck चूष्) प्रचूषयति.

absorb *vb* उपसंहृ उपसंहरति, उपसंहरते MBh 1, MārkP, प्रतिसंहृ प्रतिसंहरति, प्रतिसंहरते MBh, Pur, Jātak—आपा आपिबति, समापा समापिबति MBh, Kām, निपा निपिबति BhP—धे *cl 1* (Dhātup 22.6) धयति RV, etc, निर्धे निर्धयति AV, ŚBr—संकुच् (संकुंच्) संकुचति Nir, Sch—आचम् आचामति.

to be absorbed (in) लयं गम्, लयं या, संप्रली संप्रलीयते MBh,BhP, अन्तर्धा *pass* अन्तर्धीयते, संयुज् *caus* संयोजयते MBh 5.7260, निष्णा only *pot* निष्णायात् (*loc*) BhP, निधा *pass* निधीयते RV, AV, etc, गाह् *cl 1* गाहते (ep. also गाहति) (*acc*) Kum 5.46, अवगाह् (*loc* or *acc*), समुपे समुपैति RPrāt, सम्पद् सम्पद्यते (in some forms also *P*) (*acc* or *loc*) ChUp, BhP, अवस्था *Ā* (*loc*) Mn 6.81, *caus* (*loc*) MBh 3.12502, विश् विशति (*acc*) Bhag.

to be absorbed in meditation युज् *cl 7* युनक्ति, युंक्ते (ep. युञ्जति, युञ्जते, Ved. योजति, योजते) MaitrUp, Bhag, etc, also with योगम्, समाधा समादधाति, समाधत्ते (without an *acc*), निश् *cl 1* नेशति Dhātup 17.73

to be a. in prayer समाधा समादधाति, समाधत्ते (without an *acc*) **to enter into i.e. be a. or thrown into the shade by** प्रविश् प्रविशति, प्रविशते (*acc*) Hariv.

to cause to be a. in विली *caus* विलापयति, विलाययति, विलालयति, विलीनयति (*loc*) BhP, Sch.

to wish to be a. in meditation युज् *desid* युयुक्षते Bhaṭṭ.

absorbancy, -ency *n* प्रचूषत्व *n*, प्रचूषिता *f.*

absorbed *adj* 1 प्रचूषित.

2 *Com.* संविलीन.

3 मग्न, अन्तर्लीन.

a. in study अध्ययन-मग्न.

absorbed (in) *adj* शोषित Hariv, Kāv, etc, उपसंहृत NriUp, MBh, BhP, Sarvad, etc, निपीत Kāv, ग्रस्त Suśr, समावेशित Kāv, Pur, सन्निविष्ट MW, उपक्षीण Comm on BrĀrUp, लीन (*loc, comp*) ŚvetUp, MBh,

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

etc, विलीन (*loc*) MaitrUp, MBh, etc, सम्प्रलीन (*loc*) MBh, एकाग्र MBh, Mn 1.1, BhP, Bhag. etc, एकायन L, एकचित्त Kap, Hit, Pañcat, आसक्तचित्त, आसक्तचेतस्, आसक्तमनस्, हेवाकिन् Uttamac, लालस *f*(आ) MBh, Kāv, etc, लालसक *f* (इका) Vikr, (in one's thoughts) गह्वरित MBh 2.2294.

absorbed in abstract or profound meditation युक्त RV, etc, योगारूढ NṛisUp **a. in contemplating Brahma** ब्रह्मनिष्ठ MuṇḍUp **a. in husband's grief** भर्तृशोकपर MBh **a. in that** तन्मय MuṇḍUp, ŚvetUp, PārGṛ, MBh, etc **a. in the one self-existent spirit** ब्रह्मनिष्ठ MuṇḍUp **a. in the self-existent one** ब्रह्मसत्त्रिन् MBh **a. in this** एतत्पर Comm on Mn **a. in thought** सचिन्त *f* (आ) Kāv, Kathās **completely a. in** विहस्त (*ifc*) Ragh **having the mind a. in** (anything) समाहितमनस् MW **having the mind intently a.** (in a subject or object) सुसमाहित MBh, Kāv, etc **that wherein everything is a.** सर्वसाद Hariv (Nīlak).

to be absorbed शोषणीय *mfn* VarBṛS.

absorbefacient 1 *adj* प्रचूषिन्.

2 *n Med.* (any agent promoting absorption) प्रचूषिन् *m.*

absorbency=**absorbancy.**

absorbent *n* (a substance that absorbs) प्रचूष *m.*

absorbent *adj* प्रचूषिन्.

a. cotton प्रचूष-तूल *n.*

a. gland *Anat.* प्रचूषी ग्रन्थि *m.*

a. ground *Paint.* प्रचूषि-भूमि *f.*

a. lint *Pharm.* प्रचूष-तूलिपट्ट *m.*

a. screen=**absorption screen.**

absorber *n* प्रचूषक *m*, प्रचूषित्र, पुनर्जनित्र (regenerator) *n.*

one who absorbs प्रतिहर्तृ *m* MBh.

absorbing *adj* प्रचूषिन्.

absorbing *adj* शोषक BhP, शोषिन् MBh, R, Suśr.

absorbing all things विश्वव्यचस् RV, AV, VS, etc **a. particles of light** मरीचिप VS.

accustomed to absorb ग्रसिष्णु *mfn* Bhag 13.16.

a. organ *Bot.* प्रचूषि अंग *n.*

a. well *Civil Engin.* प्रचूषी कूप *m.*

absorbing *n* प्रचूषण *n.*

the being absorbed (in) समापद्यनम् SaddhP, न्यग्भावः (*loc*) Sarvad, लीनम् Pañcar, लीनता **the being a. in that** तन्मयता Kād, BhP, Rājat 3.498, तन्मयत्वम् MBh 5.1622, etc, तन्मयीभावः Sāh **the being totally a.** (in any occupation) वैयग्रम् MW.

absorptance *n Phys.* प्रचूषिता *f.*

transmittance पारेषिता *f.*

absorptiometer *n Phys.* प्रचूषणमान *m.*

absorption *n* 1 प्रचूषण *n.*

2 संविलयन *n.*

3 चित्ताधान *n.*

absorption (in, into) *n* व्यतिषङ्गः MW, संवर्गः MW, लयः (*loc* or *comp*) Up, Kap, etc, विप्रलयः (*loc*) R, Uttarar, वैयग्र्यम् (*ifc*) Śukas, संयोगः (*gen* or *instr* with and without सह, *loc ifc*) Āpast, MBh, etc, समापद्यनम् SaddhP, समावेशः (*comp*) RPrāt, Hariv.

absorption in one एकायनम् MBh, ChUp **a. in self** स्वसंस्था MW **a. in the one self-existent Being or Brahma** ब्रह्मभावः MBh, Sch **a. into Brahma** ब्रह्मभूयस् *n* MBh, ब्रह्मभूयम् Mn, MBh, etc, ब्रह्मप्राप्ति *f* MW **a. into Prakriti** प्रकृतिलयः Sāṃkhyak **a. into Siva** शिवसायुज्यम् MW **a. into the divine Essence** सायुज्यम् Kāṭh, Br,

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

MBh, etc, सायोज्यम् MaitrUp **a. into the Essence** (of Brahmā) सात्मता MW **a. into the one self-existent Spirit** ब्रह्मनिर्वाणम् Bhag, BhP **a. of the faculties in one idea or wish** आवेशः BhP **a. of the mind in profound meditation peculiar to the Yoga system** योगसमाधि *m* Ragh **complete a.** प्रतिसंलयनम् SaddhP, प्रविलयनम् Car, प्रविलापनम्, प्रविलापितत्वम् Śaṃk **emancipation consisting in the a.** (into the divine Essence) सायुज्यमुक्ति *f* Cat **intense a.** समाधि *m* MBh, Kāv, etc **profound a.** समाधानम् MBh, Kāv, Vedāntas **the science of a.** (in phil.) संवर्गविद्या.

a. apparatus प्रचूषण-साधित्र, प्रचूषित्र *n.*

a. bands प्रचूषण-पट्टी *f.*

a. blocks (compressed into cylindrical form) प्रचूषण-स्तम्भ *m.*

a. bulb *Chem.* प्रचूषण-कन्द *m.*

a. circuit *Radio* प्रचूषण-परिपथ *m.*

a. coefficient प्रचूषण-गुणक *m.*

a. current *Elec.* प्रचूषण-वाह *m.*

a. dynamometer प्रचूषण-शक्तिमान *m.*

a. factor *Optics* (coefficient of absorption) प्रचूषण-गुणक *m.*

a. law = Draper law *Chem.* प्रचूषण-नियम *m.*

a. lines *Phys.* प्रचूषण-रेखा *f.*

a. mat *Chem.* प्रचूषण-कट *m.*

a. pipette *Chem.* प्रचूषण-नाडक *n.*

a. screen *Optics* प्रचूषण-काच *m.*

a. spectrum प्रचूषण-रंगावलि *f.*

a. system प्रचूषण-पद्धति *f.*

a. tube *Chem.* प्रचूषण-नाल *m.*

absorptive *adj* **प्रचूषिन्.**

a. region **प्रचूषी प्रदेश** *m.*

absorptiveness, absorptivity *n* **प्रचूषिता** *f.*

abstain *vb* **परिवृङ्क्ते, परिवृणक्ति.**

abstain (from) *vb* विरम् विरमति (rarely *Ā*) (*abl*) KātyŚr, MBh, etc, प्रतिविरम् प्रतिविरमति Divyāv, निवृत् निवर्तते MBh, Kāv, etc, परिहृ परिहरति, परिहरते (*acc*) MBh, VP, हा *cl 3* (Dhātup 25.8) जहाति Mn, MBh, etc, मुच् *pass* मुच्यते (ep. also मुच्यति) Pañcat, क्षप् *cl 1* क्षपति, क्षपते SV, Kauś, Mn 5.69, MBh, etc.

to abstain from food लंघ् *cl 1* लंघति Dhātup 4.34, लंघते Dhātup 5.55, उपवस् उपवसति Kāty on Pāṇ 1.4.48, TS 1.6.7.3, ŚBr 1.6,11, KātyŚr, ŚāṅkhGr, Mn, etc **to a. from participating in** उदास् उदास्ते.

abstained from *adj* असेवित **one who has a. from all food** निवर्तिताखिलाहार BhP **one who has long a. from spirituous liquor** विच्छिन्नमद्य.

to be abstained from परिहर्तव्य Nir, Kāv, Pañc.

abstainer *n* **परिवर्जक, पानवर्जक** *mfn.*

one who abstains from eating meat निवृत्तमांस *mfn* Uttarar.

abstaining *adj* **परिवर्जिन्.**

abstaining (from) *adj* निवर्तिन् (*comp*) MBh, अपावृत्त MBh, विरहिन् (*ifc*) Sarvad, विगत (*ifc*) R, परिहीण, परिहीन MBh, Kāv, BhP, निःस्पृह (*abl*) Mn, MBh, etc, विमुख *f* (आ) (*loc, abl, gen* with उपरि, or *comp*) MBh, Kāv, etc.

abstaining from all work निरारम्भ MBh **a. from cohabitation** नियतमैथुन R **a. from food** संन्यासिन् Bhaṭṭ **a. from water** निरम्बु BhP.

abstaining *n* **परिवर्जन** *n.*

abstaining (from) *n* निवर्तनम् (*abl*) MBh, BhP, निवृत्ति *f* (*abl*) Mn, MBh,

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Bhartṛ, etc, परिवर्जनम् (*gen* or *comp*) Mn, MBh, etc, वैरमण्यम् *ifc* Lalit.

abstaining from flesh मांसपरिवर्जनम् Mn 5.34 **a. from food even to death** अनाशकम् **the a. from worldly actions or desires** उपरमणम् Vedāntas.

abstainment = **abstention.**

A B station (aviation beacon station) **वि. उ. स्थात्र** *n* (**विमान-उज्ज्ञप्ति-स्थात्र**).

abstemious *adj* **1** (sparing in diet) **मिताहारिन्, यताहार** R (v. l. **यथाहार**).

2 जितेन्द्रिय, संयमिन्.

abstemious *adj* नियत, विनियताहार R, नियतभोजन R, लघ्वाशिन्, लघ्वाहार MBh, स्वल्पाहार MW, परिमितभुज् W, परिमिताहार MBh, अभोक्तृ.

an abstemious man विगरः W.

abstemiousness *n* **परिमितभोजनम्.**

abstention *n* **संयम** *m*, **यतेन्द्रियता** *f*.

abstention *n* विरामः Kāś, Vop, विरमः (*ifc*) MBh, विरति *f* (*abl*, *loc*, or *comp*) Kāv, Vedāntas, ŚārṅgS, वियोगः (*comp*) Gaut, प्रतिसंहारः (*abl*) MBh, निगमः (*ifc*) Yājñ.

abstention from battle शस्त्रन्यासः Vikr **a. from food** विलंघितम् Suśr, विलंघनम् (also विलंघनाः *m pl*) Suśr.

abstentious *adj* **यतात्मन्.**

absterge *vb* **अपामार्ष्टि.**

abstergent *adj* **अपामार्जक.**

detergent अपक्षालक.

abstersion *n* **अपामार्जन** *n*.

abstersive = **abstergent** *adj* **अपामार्जिन्, अपामर्जक.**

abstersiveness *n* **अपामार्जिता** *f*.

abstinence *n* **परिवर्जन** *n*.

1 मांसपरिवर्जन, मदिरा-परिवर्जन *n*, **संयम, इन्द्रियसंयम** *m*, **भोगवर्जन** *n*.

2 *Econ.* **यतात्मता** *f*.

abstinence अनाहारः, क्षपणम् PārGr, Gaut, Mn 4.222,5.71, MBh 13.5145.

to abide in a state of abstinence समुपवस्, समुपवसति Hcat **a. from animal food** मांसानशनम् ŚāṅkhŚr **a. from food or eating** व्यशनम् Hariv, संन्यासः (*ifc f* आ) L, अचरितम्, भोजनत्यागः L, विकर्षणम् MBh, उपवासः (उपवासम् L) Suśr, R, Pañcat, etc **excessive a.** अतिब्रह्मचर्यम् **the fire of a.** संयमाग्नि *m* Bhag **to practise a.** साध् *caus* साधयति (with मरुम्) **to practise a. from drinking** संसाध् *caus* संसाधयति (with मरुम्) **to practise any a. in consequence of a vow** व्रतय *Nom* व्रतयति MW **strict a.** संलेखः Buddh **a vow of a.** कौमारव्रत MBh.

abstinence theory *Econ.* **परिवर्जन-सिद्धान्त** *m*.

abstinency = **abstinence.**

abstinent *adj* **मिताहार, भोगवर्जिन्.**

abstinent *n* **यतात्मन्** *m*.

abstinent *adj* **1** अल्पाहार Buddh, Jain, अल्पाहारिन् L, क्षपक HPariś.

2 कौमारचारिन् MBh 13.5853, कौमारब्रह्मचारिन् MBh 1.443, 4773, Kathās 66.155, कौमारव्रतचारिन् MBh 13.2039.

abstract *adj* **1** (considered apart from any application to a particular object) **केवल** *f* (**ई** RV 10.73.6, AV, ŚBr, **आ** Mn, etc, see Pāṇ 4.1.30) (in *comp* Pāṇ 2.1.49), **निरपेक्ष.**

2 निगूढ, दुरूह, दुर्ज्ञेय, अमूर्त.

3 *Math.* (used without reference to a thing) **अमूर्त.**

4 (expressing a property, quality or attribute) **भावचाचिन्.**

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

5 (general) **सामान्य, अविशेष** (opp. to particular).
6 (applied to *pure sciences* as disting. from *applied sciences*) **शुद्ध, अव्यावहारिक.**
7 *Paint., Sculp.* **कल्पित.**
a. budget संक्षिप्त आयव्ययक *n.*
a. economics अमूर्त अर्थशास्त्र *n* **(pure economics शुद्ध अर्थशास्त्र).**
a. group *Math.* **निरपेक्ष वर्ग** *m.*
a. mathematics = pure mathematics शुद्ध गणित *n.*
a. mechanics = pure mechanics = rational mechanics = theoretical mechanics = analytic mechanics शुद्ध-यान्त्रिकी *f.*
a. method *Econ.* **अमूर्त-रीति** *f.*
a. noun भाव-संज्ञा, भाववाचक-संज्ञा *f.*
a. number *Math.* **अमूर्त-संख्या** *f.*
a. term *Logic* **गुणवाचि पद** *n.*
abstract individual आत्मन् *m* **denoting the a. notion of a verb** भाववचनम् Pāṇ 2.3.15,3.3.11.

abstract *n* **1** (that which comprises in itself the essential qualities of a larger thing or of several things) **सारसंग्रह** *m*, **उद्धृति** *f* L.
2 संक्षिप्ति *f.*
3 (abstract term or idea) **अमूर्त, अमूर्त पद, भाववाचि पद** *n*, **अमूर्त भाव** *m.*
4 *Pharm.* **सत्त्व** *n.*
a. of title *Law* (an epitome of the successive conveyances and other facts upon which a person's title to a piece of land exists) **अधिकार-संक्षेप** *m.*
in the a. सिद्धान्ततः.

abstract *vb* (to withdraw) **निवर्तयति, अपकर्षति, अपनयति** (take away), **पृथक्करोति** (separate), **वियोजयति, विवेचयति** (as, to abstract the notion of dimension from that of space), **गूढं गृह्णाति, रहसि गृह्णाति** (to take secretly), **कूटं गृह्णाति** (to take dishonestly), **संक्षिपति** (to summarise).
abstract *vb* ग्रह् *cl 9* गृभ्णाति, गृहृणाति, गृह्णीते R 4.53.25, Śak 3.21, Bhaṭṭ.
to supply with an abstract अनुक्रम्.

abstracted *adj* **1 निवृत्त, अपकृष्ट, अपनीत, पृथक्कृत, वियुक्त, विविक्त, संप्रमुषित** L.
2 (inattentive to surrounding objects) **शून्यमनस्क.**
abstracted from this world निवृत्त BhP, Hcat **having a mind a.** (from other pursuits) विविक्तभाव W **'one whose heart is a.'** (a sage) निवृत्तात्मन् *m* W.

abstracter *n* **संक्षेपक, संक्षेपकारिन्** *mfn.*
abstracting soma सोमहार *mfn* Suparṇ, सोमहारिन् *mfn* MBh.

abstraction *n* **1 अपकर्षण** *n.*
2 संसार-निवृत्ति *f.*
3 (theory) **वाद** *m*, **कल्पना** *f.*
4 (absence or absorption of mind) **शून्यमनस्कता, अन्यमनस्कता** *f*, **मनोयोग** *m*, **ध्यान** *n.*
abstraction *n* जातित्वम् Sarvad 12.162,

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

कवल्यम् MBh, KapS, Sāṃkhyak, etc, प्रत्याहारः MBh, Mn, Pur, Vedāntas, योजनम् Up, योगः, अन्तर्योगः, उपादानम् L, सम्प्रमोषः BhP, स्थापनम् W, हुति *f* MW, प्रहाणम् Lalit, Vajracch.

abstraction of money अर्थग्रहणम् **a. of the mind** धारणायोगः MW **connected with a. of the mind** धारणायुक्त *mfn* MBh **consisting in a. of the mind** धारणामय *mf*(ई)*n* BhP **religious a.** योगस् *n* Uṇ 4.215, Sch, उपपत्ति *f* L **a religious vow of selfimposed a.** समाधि *m* **the state of saintly a.** क्षान्ति *f* Divyāv 6,12,18.

abstractionist *n* **कल्पनावादिन्** *m.*

abstractive *adj* **अपकर्षिन्.**

abstractness *n* **अमूर्तता** *f*, etc.

abstricted *adj* **अपक्लृप्त.**

abstriction *n Bot.* **अपकल्पन** *n.*

abstruse *adj* **निगूढार्थ, दुर्गम, दुरूह, दुर्ज्ञेय, गहन.**

abstrusion *n* (act of thrusting away) **प्रखेदन** *n* (ancient word).

abstrusity *n* **दुरूहता, गहनता** *f*, etc.

absurd *adj* **1 असंगत, अनुचित, युक्तिविरुद्ध, अयुक्तियुत, अयुक्त, अनुपपन्न, असम्बद्ध** Veṇīs, etc, (said of an action) Kād, **हास्यास्पद.**

2 *Logic* (selfcontradictory) **विप्रतिषिद्ध, स्वविरोधिन्.**

absurd *adj* बाधित, मृषार्थ Pracaṇḍ, मृषार्थक L.

absurdity *n* **असंगति** *f*, **अनौचित्य** *n*, **अयुक्तता** *f*, **असम्बन्ध, विप्रतिषेध, स्वाविरोध** *m*, **गगनरोमन्थ** *m* Sarvad 13, **गगनरोमन्थायित** *n* Sarvad 4. 48.

absurdity *n* बाधः (also बाधा) Kap, Bhāshāp, etc, मृषार्थकम् W, शशक्षीरम् W, व्योमपुष्पम् ('a flower in the air') HPariś.

absurdum *n* **=absurdity.**

Abteilung *n* **विभाग, वर्ग** *m.*

abterminal *adj Physiol.* **अपावसानिक.**

abulia *n Psychol.* (loss of will power, abnormal lack of ability to act) **संकल्पाभाव** *m.*

abulomania *n* **संकल्पाभावोन्माद** *m.*

Abu mountain *Geog.* **अर्बुद पर्वत** *m.*

abundance *n* **प्रचुरता** *f* Var, **प्रचुरत्व** *n* Hariv, etc, **प्राचुर्य** *n* Bādar, Rājat, Pañcat, **उद्रेक** *m* MBh, Suśr, VarBṛS, etc, **पर्याप्तता** Kathās, **आपूर** *m* Kathās, Śiś, etc, **प्ररेक** *m* RV 3.30.19, **प्ररेचन** *n* RV 1.17.6, **आप्ति** *f* ŚBr, **उत्कर्ष** *m*, **बहुलता** *f* Suśr, **बहुलत्व** *n* MBh, etc, **बाहुल्य** *n* MBh, Kāv, etc, **आधिक्य** *n*, **बहुत्व** *n* MBh, Kāv, etc, **बहुता** *f* Vet, **सम्पत्ति** *f* Kāv, Kathās, Mārk-P, **सम्पद्** *f* MBh, Kāv, etc, **समृद्धि** *f* Kāv, **ओघ** *m* (*ifc f* **आ**) MBh, BhP, Kathās, etc, **भर** *m* (*ifc f* **आ**) Kāv, Kathās, etc, **ऋद्धि** *f* VS, TS, ŚBr, ĀśvGṛ, etc.

abundance *n* अधिकम्, उन्नाहः BhP 11.19.43, प्रगाढता, प्रगाढत्वम् MW, आर्द्धम् Bālar 5.40, आयातम् Kirāt, काण्डः Vcar, परिकरः Bhartṛ, Bālar, परीणस् *m* RV, (met.) पूरः (esp. *ifc*), पूर्णम् AV, TS, पोषः RV, AV, Br, GṛSrS, (also fig.) प्रस्तारः, प्लायः, प्रायः, बंहिमन् *m* Pāṇ 6.4.157, भूमन् *m* RV, etc, महन् *n* RV, वनम् (once वनः R 5.50.21) R, Kathās वन्द्रम् L, वितानः, वितानम् Kāv, VarBṛS, विभूति *f* Kāv, Kathās, etc, विसरः Kāv, Kathās, संदोहः Kāv, Kathās, सभारता ŚāṅkhBr, समवहारः MBh, समाजः Gīt 11.21,

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

सामन् *n* RV, VS, सुसम्पदः *f pl* Pañcad, सुविस्तरः Subh, सुहितम् TS, स्फारः, स्फारम् L, स्फेमन् *m* Pāṇ 6.4.157, हस्तः (*ifc* after a word signifying 'hair').

abundance of enjoyment or happiness सुखसमाजः Gīt **a. of everything** सर्वसम्पत्ति *f* Kathās **a. of fruits** फलसम्पद् *f* W **a. of grain** यवमत् *n* RV **a. of love** प्रेमाकरः Daś **a. of men and material** पुरुषद्रव्यसम्पद् *f* MW **a. of milk** पयःस्फाति *f* AV 19.31.10 **a. of offspring** प्रजावृद्धि *f* Āpast **a. of wealth** धनसम्पत्ति Hit, धनसम्पद् *f* Var, वित्तर्द्धि MārkP, ऋद्धि *f*, द्रव्यौघम् Sāh **to bring forth in a.** कन्दलय *Nom* कन्दलयति Bālar, Prasannar **great a. of food** महासुभिक्षम् Rājat (*pl*) **having a.** सत्पुरन्धि *mfn* RV **having a. of fruits** फलसम्भारा L **in a.** पुर् *f* RV 5.66.4, यन्या, यन्याभिः *ind* RV **not a.** अनतिरेचम् MaitrS **possessing a. (of)** सम्पूर्णतायुक्त *mfn*, समृद्धिन् *mfn* (*comp*) MBh, R **put forth in a.** कन्दलित *mfn* Bālar.

abundant *adj* **प्रचुर** *f* (**आ**), **भूरि** RV, etc, **बहुल** *f* (**आ**) RV, etc, **प्रभूत** ŚBr, etc, **भूयिष्ठ**, **अतिशय** ŚāṅkhBr, etc, **उद्रिक्त**, **संबहुल** Lalit, Jātakam.

a. number (a number as 4 which is less **ऊन** than the sum **योग** of its various divisors 1, 2, 2) **गुणोनयोग-संख्या** *f*.

deficient or defective number (as 12, which is greater **अधिक** than the sum of its various divisors 1, 2, 2, 3) **गुणाधिकयोग-संख्या** *f*.

perfect number (as 6, which is equal **सम** to the sum of its various divisors 1, 2, 3) **गुणसमयोग-संख्या** *f*.

imperfect number (either greater or less **असम** than the sum of its various divisors) **गुणासमयोग-संख्या** *f*.

a. or perfect year *Jewish Calendar* (355 days) **आधिक वर्ष** *n*.

regular year (354 days) **सामान्य वर्ष** *n*.

defective year (353 days) **हीन वर्ष** *n*.

abundant *adj* **I** अतिशयन *f*(ई), आप्त, पर्याप्त Kāv, विवृद्ध ŚvetUp, MBh, etc, बहु *f* (वी, उ) RV, AV, Maṇḍ, etc, बहल Kāv, अधिक, विपुल *f* (आ) PārGṛ, MBh, etc, पुष्कल *f* (आ) MBh, Kāv, etc, प्राज्य MBh, Kāv, etc, ऋद्ध Kum, Ragh, Kathās, etc, **समृद्ध** Ratnāv, सम्पूर्ण Bhartṛ, महत् RV, etc, सुमहत्, प्रभु RV, etc, स्फीत MBh, R, etc, विस्फीत L, स्फार *f*(आ) Kāv, HPariś, Pañcad, स्फिर L, स्फेष्ठ Pāṇ 6.4.157.

II उत्ताल Bālar, अध्यूढ, अरिक्त BhP 4.22.11, अस्कृधोयु RV 6.22.3, 67.11, 7.53.3, अह्रय RV, उल्बण TS 3, MBh, BhP, Suśr, etc, तुर RV, AV 7.50.2, TS 2, Kauś 91, निचयिन् Kir, निधिमत् RV, पपुरि RV, पुष्ट Mn, MBh, etc, पुष्टिमत् RV, etc, पोष्य RV, पिपिष्वत् RV, पीवस्वत् RV, पीवस *f*(आ) RV, TBr, पुरन्धिवत् RV 9.72.4, पुरु *f* (पूर्वी) RV, etc, पुरुतम RV, पुरूची RV, AV, पूर्ण Kāv, पृथु *f* (वी or उ), प्रावृषेण्य L, बृहत् *f* (ती) RV, etc, मह् *f* (ई or = *m*) RV, VS, मह RV, महिमत् MBh, रेवत् RV, AV, विगुल्फ GṛŚrS, विफल्फ (?) KātyŚr, विभु or (Ved) विभू *f* (ऊ or वी) RV, VS, Br, विभूति RV, विमुद्र Vcar, विरप्श *f* (ई) RV 1.8.8, विशेष *f* (आ) Ragh 2.14, शशय *f* (आ) RV, संघतिथ Śiś, समुपचित Ratnāv, सामन *f*(आ) RV 3.30.9, सिनवत् RV, सुदुघ *f* (आ) RV, AV, सुभर *f*(आ) RV, सृष्ट L.

abundant compassion or mercy

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

पुरुक्षपा BhP **a. food** स्वैराहारः Rājat **a. in** विशाल *f* (आ, also ई) (*ifc*) MBh, Kāv, etc **a. supply of provisions** सुभिक्षम् MBh, Kāv, etc **to become a.** प्रचुरीभू Śiś, अभिपॄ अभिपूर्यते PārGr, MBh **exceedingly a.** मंहिष्ठ (*superl*) RV, समतिरिक्त W **having a. food** पीवो-अन्न RV, सुप्रभोजस् RV, **'having a. juice'** (the sugar-cane) विपुलरसः L **having a. wealth** शतदाय RV, AV, MaitrS, TBr **to make a.** भूमय *Nom* भूमयति Bhaṭṭ **making a.** प्रचुरीकरणम् W **more a.** बहुतर *f* (आ, ई), भूयस् RV, etc, भवीयस् RV 1.83.1, सातिरेक, सातिरिक्त Divyāv, स्फेयस् Pāṇ 6.4.157 **most a.** भूयिष्ठ *f* (आ) RV, etc, बंहिष्ठ RV, MBh **not a.** अनतिरिक्त SBr **not too a.** नातिपर्याप्त Ragh **one whose greatness is acquired by a. meritorious acts** सम्पूर्णपुण्यमहिमन् Rājat **one whose wealth is a.** ऋधद्वार RV 6.3.2 **very a.** स्वाभू RV, भूयस्, सुसमृद्ध R, स्वाप्त MBh (a well) **with a. water** प्रवृत्तपानीय MBh **yielding a. streams of light** भूरिधार *f* (आ) RV (a river) **yielding a. water** निकामजल Śak 6.16.

abundantly *adv* बहु RV, etc, प्रायः, भूयिष्ठम् R, निकाम (*ibc*), निकामम् Var, Mṛicch, etc.

abundantly *adv* नृवत् RV, परि (esp. *ibc*) RV, etc, परीणसा RV, पुरु *f* RV 5.66.4, पूर्णपात्रवृत्त्या Mālatīm, भूना RV, भूरि RV, etc, मेहना RV.

abundantly furnished with भूयस् *mfn* (*instr* or *comp*) Kathās, Sāh **flowing a.** (as soma) नियुत्वत् *mfn* RV **furnished a.** उपचित *mfn* MBh, Hariv, Pañcat, etc **giving more a. than** मंहीयस् *mfn* (*compar*) (*abl*) RV **granting most a.** मंहिष्ठ *mfn* (*superl*) RV **producing a.** उरुप्सा *mfn* RV 5.44.6 **sprinkling a.** बृहदुक्ष *mfn* RV, बृहदुक्ष् *mfn* VS **streaming a.** द्रोणाहाव *mfn* RV 10.101.7.

abura *n* (greenish flowers) हरिपुष्प *m.*

aburabozu *n* (Jap. *lit.* fat priest) पीना *f.*

Erilepis zonifer सामान्य-पीना *f.*

aburachan seed (yields an aromatic medicinal oil) अगदतैल बीज *n.*

Benzoin praecox अगदतैल धूप *m.*

aburst = **bursting.**

aburton *adj Naut.* अनुप्रस्थ.

athwart ship नावनुप्रस्थम्.

fore-and-aft अन्वायाम.

athwartwise = **athwart** अनुप्रस्थम्.

abusable *adj* दुरुपयोज्य.

abuse *vb* **1** दुरुपयुंक्ते, दुष्प्रयुंक्ते. **2** दुर्व्यवहरति, अपभाषते, दुर्भाषते, तिरस्करोति BhP, Hit.

abuse *vb* **I** क्षिप् *cl 6* क्षिपति, क्षिपते Mn, MBh, etc, *cl 4* क्षिप्यति Bhaṭṭ, क्षेपाय *Nom* क्षेपायते W.

विनिन्द् विनिन्दति MBh, Pur, प्रतिनिन्द् MBh.

विगर्ह् विगर्हते (rarely विगर्हति) Mn, MBh, etc, परिगर्ह् also *caus* परिगर्हयति MBh.

संदुष् *caus* संदूषयति MBh, Kām, प्रदुष् R.

संतर्ज् *caus* संतर्जयति MBh, Kāv, etc, आतर्ज् MBh 7.7176, Kād, अभितर्ज्, समभितर्ज् Hariv.

उपवद् उपवदति AV 15.2.1, TBr, AitBr 2.31.5, ŚāṅkhBr, Lāṭy, अपवद् TBr, etc, निर्वद् also निर्वदते MBh.

विभाष् विभाषते MBh, परिभाष् Divyāv.

भर्त्स् *cl 10* भर्त्सयते (really भर्त्सयति, rarely *cl 1* भर्त्सति) AV, MBh, Kāv, etc.

कुत्स् *cl 10* कुत्सयति Mn, Yājñ, etc, also कुत्सयते Dhātup, rarely *cl 1* कुत्सति MBh 2.2298,2303, once *cl 4* कुत्स्यति R 7.43.18.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

तिरः कृ तिरः करोति Pāṇ 1.4.72, 8.3.42. निन्द् caus निन्दयति L.

II पीय् cl 1 पीयति RV, AV, Nir 4.25, प्रतिपीय् RV, निपीय् TBr, विगै विगायति Naish, उदाक्रु Ā Kāś on Pāṇ 1.3.32, अभिब्रू, अतिब्रू MBh 3.15640, परिशप् परिशपति, परिशपते Bhaṭṭ, कत्थ् cl 1 कत्थते BhP 8.

III कुट्ट् cl 10 कुट्टयति Dhātup 32.23, चर्च् cl 1 चर्चति Dhātup 17.67, जर्च् cl 1 जर्चति Dhātup 28.17, जर्त्स्, जर्झ् cl 1, जर्ज् cl 1, जर्झ् cl 1, भस् cl 3 बभस्ति, बप्सति Dhātup 25.18.

he abuses a person by calling him a thief चौरंकारम् आक्रोशति Pāṇ 3.4.26, Sch.

abuse *n* **1** **दुरुपयोग** *m*.

2 **कुव्यवहार, कदाचार, दुर्व्यवहार, तिरस्कार** *m* Hit 1.2.25/26.

3 **अपशब्द** *m*, **गालि** *f*, **अपभाषण** *n* L, **दुर्भाषण, अपवचन** *n*.

4 **अपराध, दोष** *m*.

5 *Law* (of process) **दुष्प्रयोग** *m*.

abuse *n* **1** आक्रोशः (Nir, Pāṇ 6.2.158) Yājñ, Gaut, Āp, etc, अवक्रोशः L, व्यवक्रोशनम् W, कुत्सनम् Pāṇ, Mn 4.163, गर्हा MBh, Pāṇ, Pañcat, विदूषणम् W, अवमाननम्, अवमानना Bālar, आस्कन्दनम् L, शापः (*ifc f* आ) MBh, Kāv, etc, शपनम् W, शप्वः L, छि *m* L, निकृति *f*, परुषम् MBh, Kāv, etc, प्रतिलम्भः W, उपालम्भः MBh, Hit, Kathās, etc, विनिन्दः VP, दुर्वचम्, दुर्वादः ŚārṅgP, अभिवादः (v.l. अतिवाद) MBh 12.9972, दुरालापः L, क्षेपः (Pāṇ 2.1.26, 5.4.46) MBh 1.555, 3.631, Yājñ 2.204, 211, अधिक्षेपः, आक्षेपः BhP, etc, व्याक्षेपः MBh, कलहः W, कलहम् L, खलोक्ति *f* W, ऋति *f* L, गोपनम् W, शयः L, शल्यम् L, शालीनीकरणम् MW, उपरागः L, आजि *m* rarely *f* L, काली L.

2 (misusage) विडम्बनम्, विडम्बना VarBrS.

abuse of a Brahman विप्रापवादः W

excessive a. तिक्तपारुष्यम् W **exposed to a.** वचनीकृत *mfn* R **gross a.** अध्यधिक्षेपः **mutual a.** व्यवक्रोशनम् W, व्यावभासी, व्यावभाषी L **a term of a.** अवग्रहः L **a term of a. in addressing women** रण्डा Kāv, Pañcat **violent a.** विकुत्सा MBh.

abused *adj* क्रुष्ट Buddh, आक्रुष्ट Mn 6.48, MBh, समाक्रुष्ट R, निन्दित RV, Br, etc, संदूषित MBh, संतर्जित W, संभर्त्सित R, निर्भर्त्सित Kathā, Pur, घृणित, आक्षिप्त, विगीत W, परिवादिन् W, अपक्रान्त Divyāv, निर्विण्ण W, विराद्ध W, लम्भित W.

abused by the world लोकाक्रुष्ट Mn.

to be a. क्षेप्तव्य MBh 1.1467.

abusee *n* **दुर्व्यवहृत** *mfn*.

abuser *n* **1** **दुरुपयोजक, दुर्व्यवहर्तृ** *mfn*.

2 **गालिदातृ** *mfn*, etc,

one who abuses आक्रोशिन् *mfn* MBh 5.1265, आक्रोष्टृ *m* MBh 1.3557, 13.2196, व्याक्रोशक *mfn* Pāṇ 3.2.147, Sch, पीयक *mfn* AV.

abusing *adj* आक्रोशक MBh 5.1369 दुर्भाषिन् MBh 5.751, कुयवाच् RV 1.174.7, परिवादिन् MBh, गर्हिन् *ifc* BhP 4.4.18, संतर्जन Car.

not abusing अकुत्सयत् Mn 2.54.

abusing *n* व्याक्रोशः Prab, व्याक्रोशी Cat, अपक्रोशः L, विक्षेपः Bhar, खलीकारः Kād, Śāntiś, Kathā, खलीकृति *f* Kathās 13.157, कुट्टनम्, विप्लावनम् Yājñ, Sch.

fond of abusing क्षिप्नु *mfn* Pāṇ 3.2.140.

abusive *adj* **1** (wrongly used, misapplied) **दुरुपयुक्त, दुष्प्रयुक्त.**

2 (practising abuse......) **गालिदायिन्, दुर्व्यवहारिन्, परुषकण्ठ, कर्कशभाषिन्.**

abusive *adj* घृणिन् MBh 5.5813, Car 6.20, निन्दक, कुवच L, कुवद W, क्षेपक *ifc* W, विक्रुष्ट W, परिभाषक Divyāv, दुर्मुख *f* (ई) Bhartṛ 2.59.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

abusive expression कुत्सनम् Pāṇ 2.1.53 **a. language** निरुद्धशंसनम् L, गालि *f*, दुर्वाक्यम् W, दुर्वाच् *f* MBh, अतिवादः, परिवादकथा MBh, परुषोक्ति *f* Kāv **an a. word** दुर्दुरूटः (v.l. दुर्दुरुट) Gaṇar **a. words** वाक्पारुष्यम् Mn, Pañcat **using a. language** परुषोक्तिक L **a. speech** वाग्दोषः W, मेथनम् Vait.

to answer abusively प्रत्यभिमिथ् प्रत्यभिमेथति ŚBr.

abusiveness *n* दुर्वाग्भावः MBh 13. 2259, मौखर्यम्, मौखरी MW.

abut *vb* स्पृशति, प्रतिस्पृशति.

Abuta *n Bot.* वनवल्ली-प्रजाति *f*.

A. rufescens (yields the white pareira brava वनवल्ली) **सामान्य-वनवल्ली** *f*.

Abutilon *n Bot.* **कंकती-प्रजाति** *f*.

A. indicum **सामान्य-कंकती** *f*. (cf. Hindi **कंघी**).

A. theophrasti = **Indian mallow** (yields a coarse fibre for cordage) **रज्जु-कंकती** *f*.

abutment *n* **1 स्पर्श, प्रतिस्पर्श** *m*.

2 *Arch.* **भारावलम्ब** *m*.

3 *Mech.* **प्रतिक्रियास्थान** *n*.

4 (an abutting joint) **प्रतिस्पर्शी सन्धि** *m*.

a. arch (the arch of a bridge next the shore) **अनुतट चाप** *m*.

a. pier (the pier of a bridge next the shore) **अनुतट अवस्तम्भ** *m*.

abuttal *n* **1 प्रतिस्पर्शि-सीमा** *f*.

2 प्रतिस्पार्शि-अवस्था, -स्थिति *f*.

abutter *n* (the owner of a contiguous estate) **पार्श्व-स्वामिन्** *m*.

abutting *adj* **प्रतिस्पार्शिन्**.

a. joint **प्रतिस्पर्शी सन्धि, प्रत्युत्थायी सन्धि** *m*.

abuzz = **buzzing**.

abysm *n* **गह्वर** *n*.

abysmal *adj* **1 गह्वरीय, अगाध, अनन्त** (unending), **अतिगहन**.

2 (found in the abyssal zone) **अगाधीय**.

abyss *n* **1 अगाधगर्त, गभीरगर्त** *m*.

2 अधोलोक *m*, **रसातल** *n*.

3 अनन्तकाल *m*, (deep immeasurable space) **गभीर-वरिमन्, अमेय-वरिमन्** *m*, **शून्य** *n*.

4 (bottom water of the deep sea) **अगाध-जल** *n*.

abyss *n* गह्वरम्, गम्वरम् Kāraṇḍ 10.7, गहनम् RV 10.129.1, विप्रपातः MBh, आरणम् RV 1.112.6, 8.70.8, ऋचीसम RV, कृता RV 2.35.5, (?) कृन्तत्रम् RV 10.86.20, ŚāṅkhBr, प्रवणः, प्रवणम् (?) RV, Kāṭh, MBh.

abyssal *adj* **अगाध, अगाधीय.**

a. fauna **अगाधवासि प्राणिजात** *n*.

a. life **अगाधवासी जीव** *m*.

a. zone = **Bassalia** (realm consisting of the deep sea) **अगाध प्रदेश** *m*.

Abyssinian banana = **Musa ensete** (leaves about 20 ft. long, inedible fruit) **अभक्ष्यमहापर्ण-कदली** *f*.

Abyssinian gold 1 (talmi gold—gold-like brass) **पित्तल-स्वर्ण** *n*.

2 (aluminium bronze) **स्फट्यातु-कांस्य** *n*.

Abyssinian primrose (a true primrose) **सामान्य-पीतसेवती** *f*.

Primula sinensis **सामान्य-पीतसेवती** *f*.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

abysso- अगाध-.

abyssobenthonic *adj* अगाधतल-वासिन्.

a/c (account) *Com.* ले. (लेखा).

Ac (acetyl) *Chem.* शुक् (शुक्तल).

Ac (actinium) *Chem.* प (पजातु).

Acacia *n Bot.* बब्बूल-प्रजाति *f.*

a kind of Acacia गोरटः L, डुण्डुकः L, तनुच्छायः Npr, भूशमी L, लघुशमी MW, षट्पदानन्दवर्धनः L, स्थूलकण्टकः L, ताम्रकण्टकः Npr, रन्ध्रकण्टः L.

A. arabica भारत-बब्बूल *m.*

A. arabica बब्बूलः Śārṅg, बब्बुलः Subh, बबूलः Madanav, बब्बोलः L, बबूरः L, किंकरालः L, सोमवल्कः Car, Suśr, Bhpr, सोमवृक्षः R, सोमसारः L, कटूफलः, कर्णमोटा L, कबरी Npr, गोशृंगः L, तीक्ष्णकण्टकः Npr, दृढबीजः L, पंक्तिबीजः L, ब्रह्मशल्यः L, रोहिणी L, सूक्ष्मशाकः L.

a plant akin to A. arabica छत्राकः L.

A. catechu खदिर बब्बूल *m.*

A. catechu (having very hard wood, the resin of which is used in medicine) खदिरः RV 3.53.19, VS, TS, etc, बहुसारः L, सारद्रुमः L, कृष्णसारः L, श्वेतसारः L, यज्ञांगः L, यूपद्रु *m*, यूपद्रुमः L, मेध्यः L, पूतद्रु *m* AV, TS, कण्टिन् *m* L, कण्टकिन् *m* L, वक्रकण्टः, वक्रकण्टकः L, जिह्मशल्यः Dhanv, कुष्ठकण्टकः Npr, बालदलकः L, बालपत्रकः L, बालतनयः L, दन्तकाष्ठः Npr, दन्तधावनः L, पथिद्रुमः L, (used in dyeing) रागचूर्णः L, कुण्टारि *m* L, कषायकः L, तिक्तशाकः L, तिक्तसारः L, खाद्यः Gal, गायत्री L, गायत्रिन् *m* L, नेमिवृक्षः L, पयोरः L, मदनः, विटः, प्रियसखः L, क्षितिक्षमः L, क्षमा L.

coming from or made of A. catechu खादिर *mf*(ई)*n* (*g* पलाशादि) TS, ŚBr AitBr, Kauś, Mn, etc **an extract from A.c.** रंगदा L, रंगः L **the fruit of A.c.** पूतद्रु *n* **kind of A.c.** श्यामसारः L, सारखदिरः L, मरुद्भवा L, द्विजप्रियः L, तिक्तकः L, यवासः L, अरि *m* L **red-flowering A.c.** रक्तखदिरः L, सुसारः L, बहुशल्यः L, कुष्ठनोदनः L, मदिरः L, अरु *m* L **the resin of A.c.** खदिररसः Gal, खदिरोदकम् Suśr 4, खदिरवारि *n* Suśr, खदिरसारः Suśr, Pāṇ 3.3.2, Kaś **a species kindred to A.c.** पत्रतरु *m* L.

A. concinna श्रीवल्ली-बब्बूल *m* (in binomial nomenclature).

श्रीवल्ली L, शिववल्ली L, कण्टवल्ली L.

A. decurrens (characterised by phyllodes) वृन्तफलक बब्बूल *m.*

A. farnesiana गन्ध-बब्बूल *m* (the pods yield a delicious perfume when distilled).

कृमिशात्रवः, क्रिमिशात्रवः L, कुष्ठारिः L.

A. ferruginea कण्टाढ्य बब्बूल *m.*

A. leucophloea श्वेत बब्बूल *m.*

A. pennata अरि बब्बूल *m.* (Cf. Hindi *aila*).

A. senegal श्वेतखादिर बब्बूल *m.*

A. sirissa शिरीष बब्बूल *m.*

A. sirissa शिरीषः ShadvBr, Suśr, etc, शिरीषकः R, कपीटनः, कर्णपूरः, कर्णपूरम् L, मृदुपुष्पः L, कलिङ्गः L, दलाढकः L, प्रत्यङ्गिरा Rasar, प्लवगः L, बर्हपुष्पम् L, मृदुपुष्पः, मृदुपुष्पकः L, लोमशपुष्पकः L, भण्डिरः L, भण्डिलः L, भण्डीरः L, मधुपुष्पः L, मूषिकः L, क्षिप्रः L, वृत्तपुष्पः L, वृद्धधूपः L, शङ्खिनीफलः L, शाकः L, शुकः L, शुकम् L, शुकतरु *m* L, शुकपुष्पः L, शुकप्रियः Bhpr, शुकतरु *m*, शुकद्रुमः L, शुकेष्टः L, सप्तभद्रः L, सितपुष्पः L, शीतपुष्पः L, सुपुष्पकः L, अन्धुलः.

coming from the A. sirissa शैरीषः Suśr **the five products of the A. s.** पञ्चशैरीषकम् L **having the colour of A. s.** शैरीषः VarBrS **a medicine composed of five parts** (viz. root, bark, leaf, flower and fruit) **of the A. s.** पञ्चशिरीषः Car.

A. suma शमी बब्बूल *m.*

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

a large A. suma महाशमी Pañcat.

acacia *n* **1** (common locust tree) शलभद्रुम *m*.
2 (gum arabic) बब्बूल-निर्यास *m*.
3 (yellow in hue, of medium saturation and high प्र brilliance) प्रपीत *m*.

acacin, acacine *n* (gum arabic) बब्बूल-निर्यास *m*.

academic *adj* आधिविद्य.
1 विहारीय, विश्वविद्यालयसंबन्धिन्, शैक्षणिक.
2 विद्योचित, अव्यावसायिक, साहित्यिक.
3 परंपरागत.
4 सैद्धान्तिक, अव्यावहारिक.
5 *Fine Arts* कलासंप्रदायागत.
a. costume विद्योचित वेश *m*.
a. council आधिविद्य-परिषद् *f*.
a. freedom विद्या-स्वातन्त्र्य *n*.
a. rank आधिविद्य-पदस्थिति, शैक्षणिक-पदस्थिति *f*.
a. work विद्योचित कर्म *n*.
a. year विद्यालय-वर्ष *n*.

academic *n* (member of an academy, college, or university) विहार-सदस्य, विद्यालय-सदस्य, विश्व-विद्यालय सदस्य *m*.

academical institution विद्या-संस्था *f*.

academicals *n pl* (articles of dress) विद्यालय-वस्त्र *n*.

academician *n* वैहारिक *m*.

academicism *n* **1** (mannerism or mode peculiar to an academy) विहार-रीति, विहार-प्रथा *f*.
2 परंपरानुयायिता *f*.

academie = academy.

academism *n* **1** (conformity to academic theories and practices) शिक्षाचारिता, विद्याचारिता *f*.
2 (formalism) औपचारिकता *f*.

academist=academician.

academite *n* विहार-छात्र *m*.

academization *n* आधिविद्य-करण, विहार-शासन, विहार-नियन्त्रण, विहार-निर्माण *n*.

academize *vb* **1** (to render academic) आधिविद्यं करोति.
2 (to regulate as by the rules of the academy) विहारनियमैः शास्ति.
3 (to form into an academy) विहारं सम्पादयति.

academy *n* विहार, विद्याविहार, साहित्य-विहार, कलाविहार, विज्ञानविहार, शिक्षालय *m*.
a. blue मध्यहर्यतिनील *m*.
a. board तैल-पत्रपट्ट *m* (short for तैलचित्रालेखनार्थ-पत्रपट्ट).
a. figure (a drawing or photograph after अनु a nude नग्न model) नग्नानु-चित्र *n*.
A. of Sciences विज्ञान-विहार *m*.

acadialite *n* *Mineral.* मांसरक्तिज *m* (मांसरक्त flesh-red, -इज for खनिज mineral).

Acadian flycatcher (tinged with yellow on belly and sides) = **Empidonax virescens** पीतोदर-मक्षीग्राहिका *f*.

Acadian owl = **saw-whet owl** क्रकचस्वर उलूक *m*.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Cryptoglaux acadica सामान्य ककचस्वर *m*.

acajou *n* **1** भल्लातक *n* MBh, Suśr, Pur.
2 (mahogany) महार्घ-वृक्ष *m*.
3 (colour mahogany) निपीतातिरक्त *m*.
acajou-nut अग्निकम् Suśr.

acaleph, acalephe *n Zool.* आन्तर्गुहिन् *m*.

Acalephae *n pl Zool.* (a group of coelenterates) आन्तर्गुहिनः *m pl*.

acalycal *adj Bot.* अपुष्पकोशीय.

acalycine *adj Bot.* अपुष्पकोश.

acalyculate *adj Bot.* (without an epicalyx) अबाहिःकोश.

Acalypha *n Bot.* मुक्तवर्षी-प्रजाति *f* (from Bengali).
A. canescana = **A. ciliata** = **A. spicata** = **A. indica** = **Indian acalypha** भारत-मुक्तवर्षी *f*.
A. fruticosa दक्षिण-मुक्तवर्षी *f*.
A. hispida शल्य-मुक्तवर्षी *f*.

Acampe papillosa रास्ना L.

acampsia *n Med.* अनाम्यता *f*.

acanaceous *adj Bot.* (prickly) शिताग्रिन्, कण्टकिन्.

acanth = **acanthus**.

acantha *n* **1** *Bot.* (prickle) शिताग्र *n*.
2 *Zool.* (a spine or spinous fin) शिताग्र, शिताग्रपक्ष *m*.
3 *Anat.* (vertebral column) पृष्ठ-वंश *m*, (spinous process of a vertebra) शिताग्र *n*.

Acanthaceae *n* कण्टकि-कुल *n*.

acanthaceous *adj Bot.* **1** (prickly) शिताग्रिन्, कण्टकिन्.
2 (belonging to the Acanthaceae) कण्टकि-कुल्य.

acanthine *adj* कण्टकिपादपीय, कण्टकिपर्णसदृश.

acantho- कण्ट-.

acantho-carpous *adj* शल्य-फल.

Acanthocephala *n* (the proboscis is armed with recurved spines) कण्टशुण्डाः *m pl*.

Acanthocereus *n* मृदुकण्टाल-प्रजाति *f*.
A. pentagonus पंचकोण मृदुकण्टाल *m*.

Acanthocheilonema *n pl* (a genus; the embryo does not possess a sheath) *Parasitol.* अनुल्वाति *f*. (उल्व is the membrane surrounding the embryo).

Acanthodes *n Palæntol.* पक्षानुकण्ट-प्रजाति *f*.

acanthodian, acanthodean *adj* पक्षानुकण्टीय.

Acanthodidae *n* पक्षानुकण्ट-वंश *m*.

Acanthodii, Acanthodea *n pl* (each fin is supported by a stout spine) पक्षानुकण्टाः *m pl*.

acanthoid *adj* कण्टाकार, कण्टित, कण्टयुत.

Acantholimon *n* चित्रक-प्रजाति *f*.

acanthology *n Biol.* शल्य-विद्या *f*.

acanthoma *n Med.* शल्यार्बुद *m*.

Acanthophis *n* (*acanth-* कण्ट- + *ophis* serpent अहि) *Zool.* कण्टाहि-प्रजाति *f*.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

A. antarcticum (death adder) घातक कण्टाहि *m.*

acanthopod *adj* कण्टपाद्.

acanthopodous *adj* 1 *Zool.* कण्टपाद्.

2 *Bot.* (having spiny petioles पत्रवृन्त or peduncles पुष्पवृन्त) कण्टवृन्त.

acanthopore *n Paleontol.* (a tubular spine) शल्यनाल *n.*

Acanthopterygii *n pl Zool.* (air bladder वाताशय is closed संवृत, in modern classification it is defined by more fundamental characters, commonly including forms mostly lacking a duct to the air bladder) संवृतवाताशयाः *m pl.*

acanthosis *n Med.* शल्यस्तरवृद्धि *f.*

a. nigricans कृष्णा शल्यस्तरवृद्धि *f.*

acanthous *adj* कण्टकिन्, शल्ययुत.

Acanthuridae *n* कण्टपुच्छ-वंश *m.*

Acanthurus = **Teuthis** *n* कण्टपुच्छ-प्रजाति *f.*

surgeon fish = **barber fish** = **tang** कण्टपुच्छ *m.*

Acanthus *n Bot.* कण्टकि-प्रजाति *f.*

A. ilicifolius हरिकुश कण्टकिन् *m.*

Acanthaceae *n* कण्टकि-कुल *n.*

acanthus *n* 1 *Bot.* कण्टकिन् *m.*

2 *Arch.* कण्टकिपर्ण *n.*

a. leaf कण्टकि-पर्ण *n.*

acapnia *n Med.* (abnormally low content of CO_2 प्रजङ्ग) प्रजङ्ग-अल्पता *f.*

acapsular *adj Bot.* अप्रावर (प्रावर capsule).

acapu *n* कुट्टिमद्रु *m.*

Andira americana = **Vouacapoua americana** सामान्य कुट्टिमद्रु *m.*

acapulco *n* दद्रुघ्न *m.*

Cassia alata दद्रुघ्न कासमर्द *m.*

acara *n Zool.* (build nests) नीडमत्स्य *m.*

Cichlidae *n* नीडमत्स्य-वंश *m.*

Acarapis *n* (*acarus* mite + *apis* honeybee) मक्षीवरूथि-प्रजाति *f.*

A. woodi सामान्य मक्षीवरूथिन् *m.*

acardia *n Terat.* हृदयाभाव *m*, हृदयहीनता *f.*

acari *n* 1 *pl* of **acarus.**

2 = **Acarina.**

acariasis *n* वरूथिरुजा *f.*

acariatre *adj* दुःस्वभाव *m.*

acaricide *n* वरूथिघ्न *m.*

acarid *n* (one of the Acarida) एकवरूथिन् *m.*

acaridomatium *n Zool.* वरूथिवास *m.*

acariform *adj Zool.* वरूथिरूप.

Acarina = **Acarida** *n Zool.* (they have a single shield वरूथ covering the head and the body) एकवरूथिगण *m.*

acaro- 1 (mite) वरूथि-.

2 (itch) खर्जु-.

acarocecidium *n Zool.* वरूथिस्फोट *m* (any gall on a plant caused by an acarid).

acaro-dermatitis *n* वरूथि-चर्मकोप *m.*

acaroid *adj Zool.* (resembling a mite) वरूथिरूप, वरूथिसदृश.

acaroid resin or gum (a resin

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

from the Australian grass tree घासवृक्ष) घासवृक्ष-उद्यास, घासवृक्ष-निर्यास *m*.

Botany Bay gum घासवृक्ष-पीतोद्यास *m*.

acarologist *n* वारूथिक, वरूथिविद् *m*.

acarology *n* वरूथि-विद्या, वारूथिकी *f*.

acarophobia *n* खर्जुभय *n*.

acarotoxic *adj* वरूथिनाशिन्.

acarpelous, acarpellous *adj Bot.* अनण्डप (अण्डप carpel).

acarpous *adj Bot.* अफलद, वन्ध्य.

Acarus *n Zool.* वरूथि-प्रजाति *f*.

acarus *n* वरूथिन् *m*.

acatalectic *adj Pros.* **1** (not defective in the last foot) अहीनान्तपद.
2 (a verse which has the complete number of syllables) पूर्णाक्षर.

acatalepsia *n Med.* **1** (uncertainty of diagnosis) निदान-संशय *m*.
2 (inability to comprehend, feeble-mindedness) बोधाशक्ति, दुर्बलमनस्कता *f*.

acatalepsy *n* अज्ञेयता *f*, अनिश्चयवाद, संभावितावाद, स्याद्वाद *m* (the ancient doctrine that knowledge amounts only to probability).

acataleptic *n* अनिश्चयवादिन् *m*.

acatamathesia *n Med.* **1** श्रावण-अबोधिता *f*.
2 (impaired power of perception) ग्रहणहीनता *f*.

acataphasia *n* (syntactical aphasia) अक्रमभाषिता *f*.

acatastasia *n Med.* अनियमितता *f*.

acatharsia *n Med.* अशुचिता *f*.

acaudal, acaudate *adj* अपुच्छ, पुच्छहीन.

acaulescence *n* हीनाक्षता *f*.

acaulescent *adj Bot.* हीनाक्ष (अक्ष axis).

acauline, acaulose, acaulous = **acaulescent.**

acayou = **acajou.**

acca *n* हेमकौशेय *n*.

accede *vb* **1** (to approach) अभिगच्छति, उपगच्छति.
2 (to become a party by associating oneself with others) संमिलति.
3 (to agree or assent to a proposal or a view) स्वीकरोति.
4 (to enter upon an office or dignity) पदम् आरोहति, पदं प्रविशति, पदं गृह्णाति.
5 *Law* (to become added by way of accession) अभिवर्धते.

accede *vb* उपनिपत् उपनिपतति Suśr, Comm. on Bādar.

one who has acceded to the throne by succession क्रमायात *mfn* Pañcat.

accelerando *adv Music* त्वरितम्.

accelerant *adj* = **accelerating.**

accelerant *n* त्वरक, प्रावेजक, वेगवर्धक, गतिवर्धक *mfn*.
1 *Educ.* त्वरितगति शिष्य *m*.
2 *Chem.* (catalyst) आवेजक *m*.

accelerate *vb* त्वरयति, प्रावेजयति (to quicken), वेगं वर्धयति (to increase the speed), गतिं वर्धयति (to increase the motion).

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

accelerate *vb* त्विज् *caus* वेजयति PBr, तुरण्य (*g* कण्ड्वादि) *Nom* तुरण्यति RV 4.40.4, 10.61.11, उपवाजय *Nom* उपवाजयति ŚBr 5, चुद् *caus* चोदयति (rarely चोदयते) RV, AV 3.15.1, MBh, etc.

accelerated *adj* **1** त्वरित, वृद्धगति, वृद्धवेग.

2 *Psychol.* त्वरितविकास.

accelerated motion (esp. of planets) अतिचारः **not a.** अद्रुत TPrāt.

a. motion *Mech.* त्वरित गति *f.*

a. velocity *Phys.* त्वरित प्रवेग *m.*

acceleration *n* त्वरण, प्रावेजन, वेगवर्धन, गतिवर्धन, गतिवृद्धि *f.*

a. note *Finance* त्वरण-पत्र *n.*

a. of gravity *Phys.* भ्वाकृष्टि-त्वरण *n.*

a. of the fixed stars स्थिर-तारा-त्वरण *n.*

a. of the moon चन्द्र-त्वरण *n.*

a. of the planets ग्रह-त्वरण *n.*

a. of the tide वेला-त्वरण *n.*

accelerative *adj* त्वरक, प्रावेजिन्, वेगवर्धिन्, गतिवर्धिन्.

accelerator *n Eng., Chem., Photog.* प्रावेजक *m.*

a. nerve प्रावेजि-चेता *f.*

a. pedal *Automobile* प्रावेज-पादक *m* (प्रावेज = प्रावेजक).

a. urinae *Anat.* मूत्रनोदन् *m.*

acceleratory = **accelerative.**

accelerograph *n* **1** *Mil.* (for recording the pressure developed by combustion of an explosive) स्फोटनपीडालेख *m.*

2 *Seismol.* (for recording the acceleration in velocity of earthquake vibrations) त्वरण-लिख *m.*

accelerometer *n* **1** (for measuring acceleration) त्वरणमान *m.*

2 *Mil.* (for measuring the gas pressure) वातनिपीडमान *m.*

accendible *adj* दाह्य.

accent *n* **1** स्वर *m* Prāt, ŚrS, Saṃgīt, MBh, etc, स्वार *m* RPrāt.

2 ध्वनि-चिह्न, स्वर-चिह्न, स्वार-चिह्न *n.*

3 गुरूच्चारण *n.*

4 (a significant tone) काकु *m.*

5 *Art* (emphasis) बल *n.*

6 *Math.* = **prime** प्रास *m.*

double prime द्वि-प्रास *m.*

7 *Music* बल *n.*

a. mark 1 स्वर-चिह्न, ध्वनि-चिह्न *n.*

2 *Music* बल-चिह्न, स्वरग्राम-चिह्न *n.*

absence of accent निघातः AV Prāt **the a. in a sentence or word** वाक्यस्वरः Cat **a. on an affix** (in gram.) प्रत्ययस्वरः **the a. usual in a Brahmana** ब्राह्मणस्वरः KātyŚr, Sch **according to the a.** स्वरशः *ind* Pat **the acute a.** उदात्तः RPrāt, APrāt, Pāṇ, etc **amorous accents** केलिकला W **having accent** सस्वर *mfn* IndSt, स्वरवत् *mfn* ŚBr, स्वरित *mfn* Lāṭy **having a similar or the same a.** समस्वर *mfn* RPrāt **having no a.** अस्वर *mfn* APrāt, Sch **having one udatta a.** एकोदात्त *mfn* VPrāt **having the a. of the preceding** (in gram.) पूर्वस्वरः MW **having the fourth a.** चतुर्थस्वरः SaṃhUp 2.5 **having the original a.** कृतस्वर *mfn* Lāṭy **having the saman a.** सामोद *mfn* Lāṭy **having the svarita accent** स्वार *mfn*) स्वरित *mfn* Vait, Prāt, Pāṇ **having two elevations of a.** द्व्युदास *mfn* PBr **a kind of grave a.** विक्रमः TPrāt **a kind**

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

of svarita a. प्रातिहत: TPrāt **not pronounced with the anudatta a.** अनीच *mf* (आ) *n* **a particular modification of a Vedic a.** वैवृत्त: MW **pronounced with a wrong a.** विस्वरम् *ind* Mn, MBh, Śiksh **to pronounce without an a.** नीचीकृ RPrāt, Sch **relating to a.** स्वार *mfn* MW, सौवर *mfn* ŚBr **the right a.** सुस्वर: Śiksh **sameness of a.** ऐकश्रुत्यम् ĀśvŚr, Kāś **the state of having but one a.** (as of a compound) एकस्वर्यम् Kāś on Pāṇ 2.1.25 **the state of having the acute a.** उदात्तत्वम् Comm on Pāṇ **the state of having the high a.** औदात्त्यम् **the svarita a.** (a kind of mixed tone) स्वार: TPrāt, स्वरित:, स्वरितम् ĀśvŚr, Prāt, Pāṇ **the three accents** त्रैस्वर्यम् (*g* चतुर्वर्णादि) Pāṇ 1.2.33, Kāś, Nyāyam 9.2.15, Sch on VPrāt 1.129, 132, Bhāshik 2.36 **treating of accent** सौवर *mfn* ŚBr **the use of four** (svara) **accents** चातुःस्वर्यम् Nyāyam. 9.2.15, Sch, ĀpGṛ 4.17, Sch.

accent *vb* 1 स्वरम् अभिव्यनक्ति (*n* स्वराभिव्यक्ति), स्वरम् उच्चारयति (*n* स्वरोच्चारण), स्वरम् अंकते (*n* स्वरांकन).

2 (to bring out distinctly, to emphasize) उद्व्यनक्ति (*n* उद्व्यक्ति), बलम् आदधाति (with *loc*) (*n* बलाधान).

accented *adj* सस्वर, सस्वार, स्वरांकित स्वारांकित.

acutely accented उदात्त *mfn* Pāṇ, Nir, RPrāt, APrāt, etc **highly a.** उदात्त *mfn* Pāṇ, Nir, RPrāt, APrāt, etc **making acutely a.** उच्चैःकर *mfn* TPrāt **words 'which modify the finite verb' i. e. make it a.** आख्यातपदविकरणाः *m pl.*

accentless *adj* अस्वर, अस्वार, अस्वरांकित, अस्वारांकित, अनुदात्त, अनुच्च APrāt, प्रचित VPrāt.

the a. vowel at the end of the first member of a compound व्यवग्रह: VPrāt **entirely a.** सर्वानुदात्त RPrāt, Sāy.

Accentor = Prunella *Zool.* सुगायक-प्रजाति *f*.

accentor *n* सुगायक *m* (so called from their sweet song).

accentuable *adj* स्वर्य.

accentual *adj* 1 स्वरीय, स्वरमय, etc.

2 *Pros.* (based upon syllabic accent) अक्षर-बलीय.

accentuate *vb* 1 स्वरम् उच्चारयति, स्वरम् अंकते.

2 उद्व्यनक्ति (*n* उद्व्यक्ति).

accentuate *adj* = accentuated.

accentuated *adj* उद्व्यक्त, स्वरित Lāṭy, सस्वर IndSt, स्वरवत् ŚBr, उच्चैः.

accentuated in a particular manner विनत Sāy **a. speech** उदात्तोक्ति *f* IW 473.

accentuation *n* स्वरोच्चारण, स्वरांकन *n*.

different accentuation वैस्वर्यम् ŚāṅkhŚr **a particular kind of a.** प्रणत *mfn* Sāy, प्रणमित *mfn* SamhUp.

accentuator *n* 1 स्वरोच्चारक *m*.

2 उद्व्यंजक *m*.

accept *vb* 1 स्वीकरोति.

2 (to receive a thing offered) प्रतिगृह्णाति, प्रतिगृह्णीते RV, etc, आदत्ते (ep. also rarely *P*, Ved. generally *Ā* but also *P*, MBh 5.7324, R, Mālav, RV, etc), उपा-

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

दत्ते MBh, BhP, Mālav, etc.

3 (to approve) अनुमोदते.

4 *Com.* (as, a bill) स्वीकरोति.

accept *vb* **1** ग्रह् *cl 9* गृह्णाति, गृह्णीते MBh 1.6299, R 2, Mṛicch 9.18, Kād, BhP 1.2. 12, Kathās, गृभ्णाति RV, (as a guest) परिग्रह् *PĀ* ŚBr, MBh, Śak, BhP, अभिग्रह् *P* MBh, उपग्रह् *P* MBh 12.6977, प्रग्रह् *PĀ* Śak, Var, also *caus* MBh, प्रतिसंग्रह् *P Ā* MBh, R, सम्परिग्रह् *PĀ* R, सम्प्रग्रह् *PĀ* MBh, VarBṛS, Yājñ, समादा समादत्ते RV, etc, धा *Ā* RV, AV, Br, आधा आदधाति, आधत्ते RV, AV, MBh, BhP, etc, उरीकृ Sāh, उररीकृ Daś, प्रती प्रत्येति MBh, आश्रु आशृणोति, आशृणुते Pāṇ 1.4.40, R, Yājñ, L.

II अभिपद् R, वस् *cl 10* वासयति, (esp. an invitation) अधिवस् Divyāv, कक्षीकृ Sarvad, अह् AitBr, Mn, etc, उपहृ उपहरते TS 5.

III कुक् *cl 1* कोकते Dhātup 4.17, वृक्ष् *cl 1* वृक्षते Dhātup 16.3, प्रतिवी प्रतिवेति RV.

to accept an oblation प्रविश् (with पिण्डीम्, तर्पणम्) **to a. favourably** (as hymns, prayers or sacrifices) अव् *cl 1* अवति RV **to a. from** प्रतीष् प्रतीच्छति MBh, Kāv, etc **to a. gladly** प्रवृ प्रवृणाति, (Ved.) प्रवृणीते, प्रवृणोति, प्रवृणुते RV 9. 101.13, प्रतिहर्य् प्रतिहर्यति, प्रतिहर्यते RV, AV **to a. graciously** सम्भू *caus* सम्भावयति Pañcat **to a. kindly** सपर्य *Nom* सपर्यति Kauś **to a. willingly** प्रतिनन्द् प्रतिनन्दति Mn, MBh, etc **to a. with satisfaction** कन् *cl 1* कनति RV 3.28.5 **to a. humbly or obediently** शिरसा प्रतिग्रह् (प्रतिगृह्णाति, प्रतिगृह्णीते.)

to be accepted as इष् *pass* इष्यते MBh, Prab, Yājñ, Mn, etc.

to cause to accept प्रतिग्रह् *caus* प्रतिग्राहयति MBh, R, Kālid.

to wish to accept प्रतिग्रह् *desid* प्रतिजिघृक्षति Gaut.

acceptability, accceptableness *n* स्वीकार्यता, प्रतिग्राह्यता, आदेयता, उपादेयता, अनुमोद्यता *f*.

acceptable *adj* स्वीकार्य, प्रतिग्राह्य MBh, R, आदेय Jātakam, उपादेय Śāntiś, Sarvad, Kap, etc, अनुमोद्य.

acceptable *adj* प्रतिग्रहणीय W, प्रतिगृह्य TS, (*gen*) Pāṇ 3.1.118, Vārtt 1, Pat, अनुमोदित, अभीप्सित, उचित R, Pañcat, Hit, Suśr, etc.

most acceptable वीततम RV **one whose offerings are a.** वीतहव्य ĀśvŚr **very a.** चनिष्ठ (*superl* fr. चनस्) RV.

acceptableness = acceptability.

acceptableness ग्रहणीयता W, ग्रहणीयत्वम् W.

acceptance *n* **1** स्वीकार *m*, स्वीकरण *n*, स्वीकृति *f*, प्रतिग्रहण ŚāṅkhGṛ, Lāṭy, आदान, उपादान, अनुमोदन *n*.

2 *Com.* (acceptance bill) स्वीकृति-पत्र *n*.

3 (accepted bill) स्वीकृत पत्र *n*.

acceptance ग्रहणम् R 1.3.18, Pañcat, Kathās 91.37, प्रतीवी *m* or *f* RV.

a. credit स्वीकृति-प्रत्यय *m*.

a. for honour आदरार्थ स्वीकरण *n*.

a. house = merchant banker (a banking institution specializing in financing foreign trade) विदेशव्यापार-अधिकोष *m*.

a. of persons पक्षपात *m*, वल्लभत्व *n*.

a. supra protests for honour आदरार्थ स्वीकरण *n*.

acceptance of gifts (as the peculiar prerogative of Brahmans) प्रतिग्रहः ŚBr, ŚrS, Mn, MBh, etc **a. of gifts from proper or virtuous men** सत्परि

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ग्रहः Mn Yājñ, W **a. of money** धनादानम् Mn 11.69 **the performance of sacrifices for others and the a. of gifts** (as the two privileges of Brahmans) याजनप्रतिग्रहौ *m du* Vishṇ **readiness or wish to accept** उपादित्सा Sarvad.

acceptancy=acceptance.

acceptant *n* (accepter) स्वीकर्तृ *mfn.*

acceptation *n* **1** स्वीकृति *f*, स्वीकरण *n*, स्वीकार *m*, प्रतिग्रहण, आदान, उपादान, अनुमोदन *n*.
2 (received meaning) सामान्यार्थ *m*.

acceptation ग्रहणम् Pāṇ 1.1.68, Vārtt 5, Pat, Kāś and Siddh on Pāṇ.

accepted *adj* स्वीकृत Kāv, Pur, etc, प्रतिगृहीत MBh, Kāv, etc, आदत्त, उपात्त, अनुमोदित.

a. tender स्वीकृत-निविदा *f*.

accepted *adj* गृहीत BhP 3.5.19, परिगृहीत Br, MBh, Kāv, etc, प्रगृहीत R, Hariv, etc, अभिप्रेत Nir, etc, अनुज्ञात, प्रतिश्रुत GṛS, Yājñ, MBh, etc, समाहृत W, (as a word or its meaning) निरूढ Dāyabh, Sarvad.

accepted cheerfully or kindly प्रतिनन्दित MBh, Kāv, etc **a. on both sides** उभयानुमत **generally a.** स्थित ŚBr, etc **gladly a.** श्रद्धित BhP **not a.** असम्परिग्रह Jātakam.

to be accepted स्वीकर्तव्य VarBṛS, स्वीकरणीय W, प्रतिग्रहणीय W, प्रतिग्राह्य MBh, R ग्राह्य Mn, Yājñ, MBh, etc, परिगृह्य W, प्रतिगृह्य TS, प्रगृह्य MBh, Kāv, etc, (as a rule or law) ग्राह्य Mn8.78, Yājñ, MBh, etc, ग्रहणीय MBh 5,12, (as words) संग्राह्य BhP, गृहीतव्य (*abl*) MBh 4. 1481 f, प्रतिगृह्य (*gen*) Pāṇ 3.1.118, Vārtt 1, Pat.

improper to be accepted अपरिग्राह्य **one from whom anything may be a.** प्रतिगृह्य **one from whom one must not accept anything** अप्रतिगृह्य ŚBr 14 **one whose words are to be a.** ग्राह्यगिर् Hcar 5.485, ग्राह्यवत् PBr 13.11.13, ग्राह्यवाच् W, **unfit to be a.** अपरिग्राह्य.

accepting उपसंगृह्य *ind p* MBh, R, (an order) उपासाद्य *ind p* BhP 4.24.71.

made to accept ग्राहित Vikr, Daś 7.266, Kathās 2.71.

accepting *adj* स्वीकारिन्.

accepting *adj* प्रतिग्रहण ŚāṅkhGr, प्रतीवी RV, कुक W.

a. house स्वीकारि गृह *n*.

a. institution स्वीकारि-संस्था *f*.

gladly a. अविष्ठ RV 7.28.5 **not a.** अप्रतिग्राहक *f* (इका) ŚBr, ĀśvŚr, अनाददान **not a. gifts** निष्प्रतिग्रह Kām.

accepting *n* स्वीकरण *n* Nir, Yājñ, Rājat.

accepting *n* प्रतिग्रहः ŚBr, ŚrS, Mn, MBh, etc, परिग्रहः MBh, Kāv, etc, आश्रयणम्, उपादानम्.

accepting a benediction आशीर्ग्रहणम् **a. gifts** प्रतिग्रहः, प्रतिग्राहः W **not a.** (a girl in marriage) अप्रतिग्रहणम् R.

acception *n* (received meaning) सामान्यार्थ *m*.

acceptor *n* **1** *Law, Com.* स्वीकर्तृ *m*.
2 *Chem., Radio* उपादातृ *m*.

one who accepts प्रतिग्राहक *mfn*, प्रतिग्राहिन् *mfn* TS, ग्राहक *mf*(इका)*n* Hcat 1.7.

a. supra protest or for honour आदरार्थ स्वीकर्तृ *m*.

access *n* **1** (admission, entrance) प्रवेश *m*.
2 (accessibility) अभिगम्यता *f*.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

3 (a coming toward) अभिगमन *n*.
4 (approach) उपागमन *n*.
5 (increase by addition) अभिवृद्धि *f*.
6 (the man, place, or way by which a thing may be approached) अभिगमन-साधन *n*, -उपाय *m*, -स्थान *n*, -मार्ग *m*.

access उपस्थानम्, आस्थायिका—द्वारता MW —प्रपदनम् ŚBr, ChUp, प्रतिपद् *f* VS, ŚBr—उपचरः ŚBr 2.3.4.30, उपसंचारः Gobh 4.2.7 —गातु *m* RV (rarely *f*, 1.136.2,5.32.10), AV 13, VS 2.21—प्रगाणम्—प्रणिधानम् L—नियानम् RV, AV, Br—प्रवणम् (*loc*) MBh.

the air's yielding access to everything आकाशस्य छिद्रदातृत्वम् BhP 3.26.34 **difficult of a.** दुर्ग *mfn* AV, Mn, MBh, etc, दुराक्रान्त *mfn* MW, दुराक्रम *mfn* W, दुष्क्रम *mfn* W, दूरपार *mfn* MBh 11.138, दुरुपचार *mfn* Pañc, Car **easiness of a.** संगम्यम् MW **easy of a.** सुगम *mf*(आ)*n* Kathās, Kuval, सुगमन *mf*(आ)*n* Nir 6.2 सुगम्य *mf* (आ) *n* Pañcar, सुखोपगम्य *mfn* Kām, Mṛicch, सुग *mf*(आ)*n* Kathās, Hcat, —स्वावेश *mf* (आ) *n* RV, VS—सुवित *mfn* RV—सुखसेव्य *mfn* Rājat—सूपसर्पण *mf* (आ) *n* AV—सूपवञ्चन *mf* (आ) *n* RV—सूपचरण *mf* (आ) *n* TS **to give a. for** उपस्थानं कृ ŚBr **having only one a.** एकद्वार *mf* (आ) *n* MBh **of difficult a. and issue** दुर्गमम्मार्गनिर्गम *mfn* Pañc 1.427 **one who has got a.** लब्धान्तर *mfn* Ragh **very difficult of a.** सुदुश्चर *mfn* R **to yield a free a.** छिद्र दा BhP 5.6.4 **the yielding a. to everything** छिद्रदातृत्वम् BhP 3.26.34.

accessibility *n* अभिगम्यता *f*.

गम्यता W, गम्यत्वम् Sāh 10.61, प्रावेश्यम् L.

accessible *adj* (affording entrance) प्रवेश्य MBh, Hariv, Śak.
1 (approachable) अभिगम्य Ragh 1.16, दर्शन-सुलभ MBh, Kāv, etc, सुलभ-दर्शन.
2 (obtainable) प्राप्य, सुलभ.
3 (open to the influence of) प्रभाव्य, विनतमनस्क.

accessible *adj* गमनीय Mn 7.174, MBh 3, Śak गम्य MBh, etc, परिगम्य KātyŚr —गोचरः (esp. *ifc*)—आसादयितव्य, आसाद्य—प्रवेष्टव्य Kāv, Kathās—संचरण (*f* ई) RV, ŚBr, संचार्य.

accessible by devotion (Śiva) भक्तिगम्य Śivag **a. by sacrifice** (Vishṇu, Krishṇa) यज्ञगम्य Vishṇ **'a. (only) to goats'** (steep, as a road) अजगति MBh **'a. to'** (a friend of) गोचरिक (in *comp*) Divyāv **a. to all men** विश्वगोचर VP **a. to men** (a woman) गम्या Yājñ 2.290, MBh 1, BhP 1, etc **the being a.** प्रावेश्यम् L **easily a.** सूपचर ŚBr, सुप्रायन (*f* आ) RV, सुखप्रविचार Car **to make a.** आदृ *P Ā* **not a passage which is a.** असंचरः KātyŚr **rendered a.** कृततीर्थ Kir 2.3 **very a.** सुप्रगमन Nir.

accession *n* **1** (coming to or near) अभिगमन *n*.
2 (approach) उपागमन *n*.
3 *Pol.* (act of acceding and becoming joined, as to a confederacy) सम्मिलन *n*.
4 (increase by something added) अभिवृद्धि *f*.
5 (the act of coming to or reaching a throne, an office, or a dignity) सिंहासनारोहण, पदारोहण *n*,-प्रवेश *m*,-ग्रहण *n*.
6 *Law* (that mode of acquiring property by which the owner of a corporeal substance becomes

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

the owner of an addition by growth, increase, or labour) अभिवर्धना *f*.

7 *International Law* (act by which one power becomes party to engagements already in force between other powers) सहमिलन *n*.

accession of sentiment रसाभिनिवेशः W **a. of wealth** धनागमः (*ifc f* आ) Mn, Var, etc, वसुसम्पत्ति *f* Vait **a. to** (the throne etc) प्रतिष्ठा Hariv, Śak, Var, Rājat.

a. book (in libraries) अवाप्ति-क्रमांक-पुस्तक, क्रमांक-पुस्तक *n*.

a. number *Libraries* (the number assigned to a book, etc. showing the order of its acquisition) अवाप्ति क्रमांक *m*.

accessless *adj* अप्रवेश.

accessorius *n Anat*. 1 उप-पेशी *f*.

2 =**accessory nerve** उप-चेता *f*.

accessory *adj* 1 उप-, गौण, सहायक, अनुचारिन्.

2 *Petrog*. गौण.

accessory *adj* उपचर ŚāṅkhBr, उपज ŚBr 1.1.1.10, आहार्य L.

accessory *n* उप-साधन *n*, उपसाध *m*.

any accessory of a bath स्नानोपकरणम् Pañcat **anything a. to observance** अधिव्रतम् MaitrS **the accessories of** (i.e. unimportant) **things** द्रव्यगुणाः *m pl* Bcar 11.36.

a. branchial organ उप-क्लोमांग *n*.

a. bud *Bot*. उप-कलिका *f*.

a. cell *Bot*. उप-कोशा *f*.

a. cephalic vein उपोद्बाहु-नीला *f*.

a. chromosome उप-पित्र्यसूत्र *n*.

a. factor उप-कारक *m*.

a. food factor उपान्न-कारक *m*.

a. fruit =**pseudocarp.**

a. gland *Zool*. उप-ग्रन्थि *m*.

a. nerve *Anat*. उप-चेता *f*.

a. nucleus *Anat*. (a small area of grey matter) धूसर-पिण्डिका *f*.

a. pancreatic duct *Anat*. सर्वक्लिण्व-उपप्रणाली *f*.

a. scale *Zool*. उप-शल्क *m*.

a. shoot *Bot*. उप-प्ररोह *m*.

a. sign *Med*. गौण लक्षण *n*.

a. stop *Music* उप-विराम *m*.

a. thyroid gland *Anat*. (any of certain small masses of thyroid tissue near the thyroid gland) गलग्रन्थि-पुंजिका *f*.

a. thymus *Med*. यौवनलुप्तोपांग *n*. (an उपांग, separated portion, of the यौवनलुप्त thymus).

a. transfusion tissue *Bot*. उप-संक्रामण-ऊति, संक्रामण उपोति *f*.

a. tissue *Bot*. उपोति *f* (उप+ऊति).

accidance *n* शब्दरूप *n*.

accidency *n* उपपात *m*, आकस्मिकता *f*.

accident *n* 1 (Lat. *ad* to + *cadere* to fall; literally a befalling) आपात *m*, यदृच्छा *f* ŚvetUp, Mn, MBh, etc.

2 घटना, दुर्घटना, आकस्मिक-घटना *f*, उपपात *m* KātyŚr.

3 दैव *n*, दुर्दैव *n*, दैवयोग *m*.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

4 *Gram.* **लिङ्ग-वचन-विभक्ति** *f.*
5 *Law* **दैव** *n.*
6 *Insurance* **दुर्घटना** *f*, **उपपात** *m.*
a. insurance दुर्घटना-आगोप *m.*
7 *Logic* **उपलक्षण, आपाति लक्षण** *n.*
inseparable a. अवियोज्य उपलक्षण *n.*
separable a. वियोज्य उपलक्षण *n.*
8 *Phys., Geog., Astron.* (an irregularity or unevenness of a surface, as of the earth or moon) **उच्चावचता** *f.*

accident समापत्ति *f*, व्यसनम् Mn, MBh, etc, सङ्गति *f* MBh, R, etc, सङ्गतिक (*ifc*) Sarvad, व्यतिकरः Hcar, Pañcat, Kathās, अभ्याचारः KaushBr, शेषः, शेषम् KātyŚr, Sch.
by accident यदृच्छा *ibc*, यदृच्छया *ind* **a fatal a.** दैविकम् Yājñ 2. 66 **friendly inquiry after domestic accidents** कुल्यम् W **to meet with an accident** अवपद् अवपद्यते AitBr **only quite by a.** यदृच्छामात्रतः Kathās.

accidental *adj* **आकस्मिक** (*f* **ई**) BhP, Sarvad, **दैवकृत, यदृच्छ** (*f* **आ**) ĀpGṛ, **आपातिन्, औपलाक्षणिक.**

accidental *adj* यादृच्छिक *f* (ई) MBh, Daś, etc, (with auguries) आगामिन् VarBṛS, (as pleasure, pain, ornament etc) आगन्तुक Suśr, Vishṇus, आगन्तु Nir, Kauś, Suśr, काकतालीय R 3.45.17, Comm. on Pāṇ 5.3.106, नैमित्तिक *f* (ई) KātyŚr, Mn, MBh, etc (-त्वम् Kap, Sch), आपतिक Comm. on Uṇ 2.45, अनिबन्ध Uttarar, अप्रस्तुत, असमवायिन्, असमवेत Tarkas, आरोपित L, सहजेतर W.
accidental arranging of letters (in dram.) अक्षरसंहातः, अक्षरसंघातः Bhar **a. death** अपमृत्यु *m* **a. mention** निपातः Nir, ĀśvŚr **a. nature or property** अप्रकृति *f* **being a.** शेषभूत Jaim, Sch **a. mention or use of a word** (in gram.) निपातनम्.

a. cause *Logic* **असमवायि कारण** *n.*
a. colour अनुवर्ण *m.*
a. error आपाती विभ्रम *m.*
a. fluctuations *Statistics* **आकस्मिक उच्चावचन** *n.*
a. host आकस्मिक पोषितृ *m.*
a. prediction *Logic* (prediction of an accident) **उपलक्षण-प्रकथन** *n.*
a. profit *Econ.* **आकस्मिक लाभ** *m.*

accidental *n* **अप्रधान लक्षण, गौण लक्षण, उपलक्षण** *n.*

accidentalism *n* **1 आकस्मिकत्व, आपातित्व** *n*, etc.
2 *Philos.* (the theory that events occur without cause) **अकारणवाद** *m.*

accidentality *n* *Logic* **औपलाक्षणिकता** *f.*

accidentally *adv* **अकस्मात्, यदृच्छातः** BhP, **दैवात्** AV, Mn, MBh, etc, **दैवयोगेन, दैवयोगात्** Hariv, Kathās, Vet, **निरपेक्षम्** MBh, Daś.

arising accidentally आगन्तुज *mfn* Suśr **not a.** अनकस्मात् *ind* **one who comes a.** कामगः Nal 18.23.

accidented *adj* *Phys. Geog.* (of uneven surface) **उच्चावच.**

Accipiter 1 *Zool.* (a genus of smal or medium-sized hawks) **वाजि-प्रजाति** *f* (**प्रजाति** a genus).
2 *Surg.* (a bandage resembling the claws of a hawk) **श्येन-पट्टी** *f.*

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

accipitral *adj* (of, like or pertaining to a hawk) श्यनीय, श्येनवत्.

accipitrary *n* (a falconer) श्यैनिक, श्येनजीविन् *m*.

Accipitres *Zool.* **1 = Falconiformes** वाजि-गण *m*.

2 = Falcones वाज्यनुगण *m* (अनुगण a suborder).

accipitrine *adj* श्येनसदृश, श्येनीय, वाजीय (fr. वाजि the genus *Accipiter*).

acclaim *vb* **1** (to welcome with acclamation) समभिनन्दति.

2 अभ्युद्घोषति.

acclaim *n* = **acclamation.**

acclaimer, acclamator *n* समभिनन्दक *m*.

acclamation 1 समभिनन्दन, अभ्युद्घोषण, उद्घोषण *n*, जयध्वनि, साधुवाद *m*.

2 *Parliamentary Practice* (voting orally) मौखिक मतदान *n*.

acclamation प्रशंसालापः Daś, भन्दना (also भन्दनाः *f pl*) RV.

general acclamation सांराविणम् Mālatīm, Naish **loud a.** अभ्युत्क्रोशनम् Sāy on AitBr **sound of a.** साधुध्वनि *m* Kād.

acclamatory *adj* अभ्युद्घोषिन्.

acclimatation = acclimatization.

acclimate *vb* **1** (to habituate to a climate not native) जलवायुसात्म्यं गच्छति, वायुजलाभ्यस्तो जायते.

2 = acclimatise.

acclimatement = acclimation.

acclimation वायुजलाभ्यस्तता *f*, जलवायु-सात्म्य *n*.

a. fever जलवायुपरिवर्तन-ज्वर, देश-परिवर्तन-ज्वर *m*.

acclimatization *n* जलवायु-सात्म्य *n*, वायुजलाभ्यास *m*.

acclimatize *vb intr* जलवायु-सात्म्यं नयति, *trans* वायुजलाभ्यस्तं करोति.

acclimature = acclimatization.

acclinal *adj Geol.* (leaning upon another) अभिप्रवणिन्.

a. stratum अभिप्रवणि स्तृत *n*.

acclinate, acclivitous *adj* (sloping upward उत्) उत्प्रवणिन्.

acclivity *n* प्रावण्य, उत्प्रावण्य *n*.

declivity अधःप्रावण्य.

acclivous *adj* उत्प्रवणिन्.

declivous *adj* अधःप्रवणिन्.

accloy = cloy.

accoil *vb Naut.* (to coil कुण्डल together सं) संकुण्डलयति (*n* संकुण्डलन).

accolade *n* **1** (an embrace) आलिंगन, परिष्वजन *n*.

2 स्नेह-प्रतीक, जय-प्रतीक, मानप्रतीक *n*, उपहार *m*.

accolent *adj* प्रतिवेशिन्, समीपवासिन्.

accolle *adj* **1** (entwined about the neck) ग्रीवा-परिवेष्टिन्.

2 (joined or touching at the neck) ग्रीवा-स्पर्शिन्, ग्रीवा-युत, पार्श्वानुपार्श्व (side by side).

accombination *n* अभिसंयोजन *n*.

accommodable *adj* व्यवस्थाप्य.

accommodate *vb* **1** व्यवस्थापयति, अनुव्यवस्थापयति, योग्यं करोति (to render fit, suitable).

2 (adapt, fit for use) उपयोजयति.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

3 (to conform) समनुरूपयति, संरूपयति.

4 (to bring into agreement, to bring harmony) संवादयति.

5 (to adjust) समायोजयति.

6 (to settle) संनिवेशयति.

7 (to repair, mend) संस्करोति, प्रतिसंस्करोति Mn.

8 (to furnish with something needed) संप्रददाति.

9 (to favour, to oblige) अनुगृह्णाति.

10 (to furnish accomodation, esp. sleeping quarters ; to lodge) वासं ददाति, वासयति.

11 (to adjust the eye) व्यवस्थापयति.

to accommodate one's self to क्लृप् *cl 1* कल्पते VS, ŚBr 14, AitBr, Mn, etc, उपश्रि उपश्रयते ChUp 6.8.2 **to accommodate with** आयुज् *PĀ*.

accommodating *adj* (obliging) अनुग्राहिन्, अनुग्रहकारिन्.

accommodating one's self to others लोकानुवृत्ति *f* Śiś.

accommodation *n* व्यवस्थापन, etc.

a. of the eye *Physiol.* नेत्र-व्यवस्थापन *n*.

a. acceptance अनुग्रह-स्वीकृति *f*.

a. bill अनुग्रह-विपत्र *n* (to oblige another).

a. draft अनुग्रह-विकर्ष *m*.

a. endorsement अनुग्रह-पृष्ठांकना *f*.

a. ladder *Naut.* नौस्थ-निःश्रेणी *f*.

a. note अनुग्रह-पत्र *n*.

a. group सहयोगी वर्ग *m*.

a. of attention *Psychol.* 1 (a readiness to observe certain expected stimulus) अवधान-व्यवस्थापन *n*.

2 (adjustment of a sense organ....) इन्द्रिय-व्यवस्थापन *n*.

a. train (stops at all stations) सर्वस्थविरामि संयान *n*.

a. works (as gates, bridges for the accomodation of owners of property adjoining a railway) अनुग्रह-निर्मिति *f*.

accommodative *adj* व्यवस्थापिन्, अनुग्राहिन्.

accommodator *n* व्यवस्थापक, अनुग्रहकर्तृ *m*.

accompanied *adj* सहित *f* (आ) MBh, Kāv, etc, सहगत W.

accompanied (by) *adj* I सहगामिन् W, सहायवत् MBh, R, etc, सहाय: (*ifc f* आ), सहकृत Kusum, Bhāshāp, Sarvad, उपेत MBh, R, Bhag, Hit, etc, अन्वित, अन्वीत Bālar, Kir, युक्त Mn, MBh, etc, संयुक्त (*instr* or *comp*) Mn, MBh, etc, योगिन् KātyŚr, MBh, Hariv, युत Mn, MBh, etc, पुरस्कृत (*comp*) MBh, Kāv, etc, पुरस्कार: (*ifc*), पुरोगम, पुरोग *f* (आ) (*ifc*), पुरोजव: (*ifc*), मिश्र (*instr*, with or without समम्, *gen* or *comp*, rarely मिश्र *ibc*) *f* (आ) VS, etc, विमिश्र *f* (आ) (*instr* or *comp*) MBh, Hariv, VarBṛS, Suśr, etc, व्यामिश्र MBh, Hariv, Suśr, etc, समुन्मिश्र (*instr*) MBh, Hariv, पूर्व *f* (आ) (*ifc*), पूर्वक *f* (इका) *ifc*, द्वितीय *ifc*, द्वितीयवत् (*instr*) ŚBr, MBh, सख (*ifc* for सखि) (*comp*) Kāv, Kathā, etc, द्वयन्य *f* (आ), सगण (*instr*) RV, etc, संहित (*comp*) Mn, MBh, etc, उपसंहित MBh, संवृत (*instr* with or without सह, or *comp*) AV, etc, अभिसंवृत MBh, etc, संहत (*instr*) Mn 7.165, निबद्ध Mn, MBh, Kāv, etc, अनुसम्बद्ध, परिष्कृत

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

(*instr* or *comp*) RV, etc, परिकरित (*instr*) Vcar, अनुद्रुत, समभिव्याहृत MW, अभ्युपस्थित (*instr*) MBh 3.16132, उपबृंहित *ifc* MBh, BhP, Kathās, Daś, etc.

II अनेकाकिन् ŚBr, बहुल *f* (आ) ChUp, Mn, MBh, etc, कृतानुयात्र Bcar, वलित *ifc* Ritus, Pañcar, विलेपिन् *ifc* Bhpr, (as a song) सोपाय Lāṭy, वेष्टित (*instr*) MBh, सित (*instr*) Prab, Rājat, BhP, सरथम् *ind* (*instr*) RV, सचाभू (*instr*) RV.

accompanied by a commentary सटीक MW **a. by an army** बलवत् Inscr **a. by an Indian crane** सारसद्वितीय MW **a. by a sastra** शस्त्रवत् KātyŚr, Sch **a. by a wife** स्त्रीसख Siṃhās **a. by Bharati** (said of Indra) भारतीवत् AitBr **a. by Brahma, Vishnu and the Sun** ब्रह्मविष्ण्वर्कवत् Hcat **a. by Brihaspati** बृहस्पतिमत् ŚrS, बृहस्पतिवत् AitBr **a. by Dharman** धर्मवत् RV 8.35.13 **a. by Indra** सेन्द्र TS, etc, इन्द्रवत्, इन्द्रावत् (RV 4.27.4,10.101.1) RV, AV 5.3.3, AitBr **a. by Kripa** सकृप MW **a. by men** पुरुषवत् ŚBr **a. by Mitra and Varuna** मित्रावरुणवत् RV **a. by one's family or wife** परिग्रहद्वितीय MW **a. by one's own child** अपत्यनाथ Bcar 1.92 **a. by Pushan** पूषण्वत् RV, VS, AitBr **a. by Rati** रतिमत् Ratnāv **a. by Saraswati** सरस्वतीवत् RV, AitBr **a. by stotras** स्तोत्रवत् Kāṭh, ŚāṅkhŚr **a. by wealth** पुरोवसु TBr **a. by wives** पत्नीवत् RV, VS, ŚBr **a. with** विष्ट (*instr*) TS, आसक्त **a. with love** रतिसंहित MW **a. with offspring** सहापत्य Āpast, अपत्यसच् RV **a. with pain** दुःखान्वित W, दुःखसमायुक्त MW **a. with songs** गीतायन BhP 4.4.5 **a. with the exclamation vashat** सानुवषट्कार ĀpŚr **a. with the formula** hridā hrit सहृद् Kāśikh **being a. by** अन्वास्यमान **the being a. by** पूर्वता (*comp*) Daś **invariably a. by** (in logic) व्याप्त Bhāshāp **not a. by iti** (in the padapāṭha) स्थित Prāt **the state of being a.** अनुवन्धित्वम् **well a. by** सुयुत MW, सुसंवृत (*instr*) BhP.

accompanier *n* सहचारिन् *mfn.*

accompaniment *n* **1** अनुचारिन् *m.*

2 *Music* उपवादन *n.*

accompaniment समभ्याहार: MW.

accompaniment of a song उपगा KātyŚr, Lāṭy, Jaim **to bring into a. with** उपसन्तन् उपसन्तनोति ĀśvŚr, Vait **close a.** (in reciting mantras etc) उपसन्तान: ĀśvŚr 5.9.14,18 **the invariable a. of the hetu or the middle term by sadhya or the major term** (in logic) सहचार: Bhāshāp **universal a.** व्याप्ति *f* Kap, Nyāyam, Sch **with the a. of kindness** प्रीतिपूर्वकम् *ind* Mn, Bhag, प्रीतिपूर्वम् *ind* MBh.

accompanist *n Music* उपवादक *m.*

accompany *vb* **1** सह गच्छति, सह याति, सह चरति, अनुयाति, अन्वेति, अनुसरति, अनुचरति, समेति, संव्रजति, सहचरो भवति.

2 (to occur in association with) सह वर्तते.

3 *Music* (to play or sing an accompaniment to or for) उपगायति KātyŚr, Lāṭy, Jaim, उपवादयति.

accompany *vb* सच् *cl 1* सिषक्ति RV, सहार्थंभू सहार्थंभवति Pat on Pāṇ 1.4.23, Vārtt 3, अनुद्रु, अनुप्रया, दा *cl 3* ददाति (दत्ते) (with अनुयात्राम्) Kathās 18.197, परिभू परिभवति, परिभवते RV, AV.

to accompany with magic formulas अनुमन्त्र् **to a. with song** निगै निगायति ŚBr.

accompanying *adj* **I** सहचर Kālid, Prab, etc, सहचरत् W, अनुसंचर (with *acc*)

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

TBr, पार्श्वग, पार्श्वगत Kāv, Var, समीपग f(आ) MBh, R, etc, सयावन् f(अरी) RV.

II अभिपच् RV 6.63.9, AV 18.4.44, साचि ŚBr, पान्थः (ifc f आ) Naish, समभिव्याहारिन् MW.

an accompanying song उपगानम् Mālav **to perform an a. rite** परियज् परियजति Br, ŚrS.

accompanying *n* पार्श्वगमनम् Kathās, पुरस्कारः MBh, सम्यग्गमनम् MW, (esp. a woman's burning herself with her husband's dead body) सहगमनम् W, सहचारः, (in singing) उगायः ŚāṅkhŚr.

an accompanying rite (which follows or precedes another in any ritual) परियज्ञः KātyŚr.

accompanying fire *Mil.* (artillery fire accompanying an infantry advance) सहगामि गोलन *n*.

accompanyst=**accompanist**.

accomplice *n* **1** सहापराधिन्, पापसहायक *m*.

2 (cooperator, associate) सहकारिन् *m*.

accomplice in a plot सहोत्थायिन् *mfn* Mudr **having no a.** अचाक्रिक *mfn* Rājat **having accomplices**ससहाय *mfn* Mn 8.193.

accomplish *vb* निष्पादयति, निष्पादयते MBh, R, Var, etc, सम्पादयति MBh, Kāv, etc, सम्पारयति Br, ŚrS, संसाधयति Mn, MBh, etc, परिपूरयति Kāraṇḍ समाप्नोति ŚBr, KātyŚr.

accomplish *vb* **I** प्रसाध् *caus* प्रसाधयाति RV, etc, सम्प्रसाध् *caus* सम्प्रसाधयति, साध् *caus* साधयति GrŚrS, Mn, MBh, etc, साध् *cl 1* साधति, साधते (*cl 4* साध्यति, *cl 5* साध्नोति Dhātup 26.71 and 27.16) RV, सिध् *caus* साधयति MW.

समापद् *caus* समापादयति MW, सम्प्रतिपद् सम्प्रतिपद्यते MBh, उपपद् *caus* उपपादयति Lāṭy, MBh, Megh, etc, प्रतिपद् प्रतिपद्यते Nir, MBh, Kāv, etc.

संवृत् *caus* संवर्तयति Hariv, R, BhP.

संयुज् *caus* संयोजयति Hariv, BhP.

अभिनिर्वृत् *caus* अभिनिर्वर्तयति Hariv, etc, प्रवृत् *caus* प्रवर्तयति MBh, Kāv, etc, विवृत् *caus* विवर्तयति AitBr, वृत् *caus* वर्तयति MBh, Kāv, etc.

तॄ *cl 1* (rarely *Ā*) तरति R, प्रतिनिस्तॄ प्रतिनिरतरति Divyāv, वितॄ *caus* वितारयति ŚāṅkhŚr, वितॄ वितरति, वितिरति Kāv, Rājat, BhP, (promise, vow, etc) निस्तॄ निस्तरति MBh, Kāv, etc.

परिप्राप् *caus* परिप्रापयति Lalit, Divyāv, सम्प्राप् सम्प्राप्नोति ŚBr, etc, (subsequently) अनुसमाप् *caus* *P* KātyŚr.

समाचर् समाचरति (ep. also समाचरते) Mn, MBh, etc, समुदाचर् समुदाचरति MBh, etc, अनुसमाचर् BhP, विचर् विचरति Mn, MBh, etc.

तन् *cl 8* तनोति, तनुते RV, VS 2.13, AV 4.15.16, ŚBr, etc, संतन् संतनोति TS, MuṇḍUp, (esp. a rite or ceremony) वितन् वितनोति, वितनुते RV, etc.

कृ *cl 2 P Ā*, *cl 1 P Ā*, *cl 5 P Ā*, *cl 8 P Ā* RV, etc, अशून्यं कृ, प्रकृ प्रकरोति, प्रकुरुते, प्रकृणोति, प्रकृणुते RV, etc.

निनी निनयति, निनयते BhP, घटनां नी Siṃhās, विनी विनयते MBh.

समृध् *caus* समर्धयति VS, ŚBr, अन्वृध् *cl 6* अन्वृधति RV 7.87.7, ऋध् *cl 6.2.4.5.7* ऋध्यति, ऋध्नोति, ऋणद्धि RV, AV, VS, ŚBr.

निर्वह् निर्वहति Suśr, *caus* निर्वाहयति Kathās, Hit, (a journey) वह् *caus* वाहयति (m. c. also वाहयते) Megh.

युज् *caus* योजयति (*pass* योज्यते) Mn, Yājñ MBh, etc, नियुज् *caus* नियोजयति Mn 3.204, प्रयुज् प्रयुङ्क्ते (rarely प्रयुनक्ति) Br, etc.

प्रतिपॄ *caus* प्रतिपूरयति R, अभिपॄ R 7.35.14.

परिक्लृप् *caus* परिकल्पयति Yājñ, Ragh,

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

Kathās, समुपक्लप् *caus* समुपकल्पयति MBh.

राध् राध्यति RV, VS, Br, *caus* राधयति AV, etc.

संस्था *caus* संस्थापयति Br, Kauś, MBh, समास्था समातिष्ठति, समातिष्ठते BhP.

सम्परिग्रह् सम्परिगृह्णाति, सम्परिगृह्णीते MBh.

घट् *caus* घटयति (Pāṇ 6.4.92, exceptionally घटयते Rājat 4. 543) Mṛicch, VarBṛS, Pañcat, etc.

II अधिगम्, प्रभज् प्रभजति, प्रभजते Pañcar, कल् कलयति (rarely कलयते) Bhartṛ 3.20, Sāh, उपाहृ उपाहरति, उपाहरते MBh, Nir, विद् *cl 6* विन्दति, विन्दते RV, ŚBr, सम्भू *caus* सम्भावयति AitBr, MBh, etc, समश् समश्नोति, समश्नुते RV, समीर् *caus* समीरयति, समीरयते RV, AV, प्रवणय *Nom* प्रवणयति Dharmas, दिश् *cl 3* दिदेष्टि Kir 1.18, अध्यस् *cl 4* अध्यस्यति, (a vow) तल् *cl 1,10* तलति, तालयति L, शठ् *cl 10* शाठयति.

to accomplish any one's desire आप्रा *PĀ* (कामम्) **to a. any period** कृ *cl 2 PĀ*, *cl 1 PĀ*, *cl 5 PĀ*, *cl 8 PĀ* **to a. a vow** दा *cl 3* ददाति (दत्त) (with व्रतकम्) Hariv **to a. further** अनुसमाप् *caus P* KātyŚr.

to be accomplished I सिध् *cl 4* (Dhātup 26.83) सिध्यति (ep. also सिध्यते) RV, etc, अभिसिध् अभिसिध्यति MBh 12.7427, प्रसिध् प्रसिध्यति (rarely प्रसिध्यते) Mn, MBh, etc, (thoroughly) संसिध् संसिध्यति (ep. also संसिध्यते) Pañcat, राध् *cl 5,4* (Dhātup 17.16,26.71) राध्नोति, राध्यति (Ved. also राधति, राध्यते) VS, TS, AV, आराध् *pass* आराध्यते Daś, समुपपद् समुपपद्यते MBh, सम्प्रपद् सम्प्रपद्यते (in some forms also *P*) Pañcat, निर्वृत् निर्वर्तते Mn, MBh, Kāv, etc, साध् *cl 4* साध्यति Dhātup, (esp. applied to rites) संस्था संतिष्ठते (ep. also संतिष्ठति) Br, ŚīS, Mn, MBh, BhP.

II फण् *cl 1* फणति (with समासिम्) Bhojapr, प्रपृ *pass* प्रपूर्यते MBh, Kāv, etc, समृध् *pass* समृध्यते RV, AV, ChUp, R.

to cause to accomplish संतन् *caus* संतानयति BhP.

to be completely accomplished संसाध् *pass* of *caus* संसाध्यते MW.

to try or wish to accomplish समाप् *desid* of *caus* समापिपयिषति ŚBr.

to intend or wish to accomplish आकृ *desid* आचिकीर्षति Daś, समाप् *desid* समीप्सति ŚBr, उपार्ध् *desid* उपेर्त्सति ŚBr 2,11, विधा *desid* विदधित्सति, विदधित्सते MBh, Hariv, BhP.

accomplishable *adj* प्रसाध्य W.

accomplished *adj* **1 निष्पादित, निष्पन्न, सिद्ध, परिपूर्ण, संसाधित, संपादित.**

2 (complete in acquirements as the result of training) **गुणसम्पन्न, कृतविद्य, पारंगत.**

accomplished *adj* **I** प्रसाधित Kathās, Suśr, सिद्धसाध्य W, सिद्ध MBh, Ragh, प्रसिद्ध Kum, साधित MārkP, सिद्धिमत् R, Śak, सिद्धीकृत Mṛicch—अनुष्ठित, निःष्ठित, निष्ठित ŚBr, MBh, etc, परिनिष्ठित Śaṃk—उपस्थित—पूर्ण Śāṅkh-Gṛ, MBh, R, etc, परिपूर्ण MBh, R, etc, परिपूरित Gīt, सम्पूर्ण Mṛicch, Śak—सम्पन्न AV, etc, सम्पादित Śak, समापन्न L, उपपादित, व्युत्पन्न Bhartṛ, BhP, Nyāyam, Sch—कृत RV, AV, etc, प्रकृत RV, etc, प्राप्त, समापित Kāv, Kathās—निस्तीर्ण MBh, Kāv, etc, वितीर्ण Rājat, अवतारित Rājat—निर्वृत्त Mn, MBh, Kāv, प्रवर्तित MBh, Kāv, etc, वर्तित MBh, Pañcat—फलित MBh, Kāv, etc, सफलीकृत R—राद्ध KātyŚr, BhP, अनुराद्ध, आराधित, संराद्ध BhP—विनीत MBh—विहित Mn, MBh, etc, प्रहृत W, संसृष्ट—समृद्ध AV, Br, ChUp, MBh, R, उपापित MW, (as a word) निरुक्त MBh 9.1316, (said of a hymn or speech) (in metre) तनु *f* (तनुः, तनूः, तन्वी) RV 8.1.18,76.12.

2 पक्व *f* (आ) MBh, BhP, परिपक्व MBh, Kāv, Suśr.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

accomplished by a spell मन्त्रसिद्ध RāmatUp **a. by mental resolve or will** संकल्पसिद्ध MBh **an act that has been a.** कृतकर्मन् *n* Subh **almost a.** सिद्धप्राय MW **as a.** यथासिद्ध MW **fully a.** संसिद्ध R **having every object a.** सर्वसिद्धार्थ Mn, R, Pañcar **not a.** अप्राप्त Yājñ 2.243 **an object to be a.** साध्यम् W **one who has a.** पारग *f* (आ) Mn, MBh, etc **one who has a. a certain time** कृतकाल MBh 2.1875 **one who has a. a desire or purpose** कृतार्थ *f*(आ) MuṇḍUp, ŚvetUp, MBh, etc **one who has a. any act** कृतक्रिय W **one who has a. a purpose** कृतिन् Śak, Ragh, Vikr, etc **one who has a. meritorious acts in a former life** कृतपुण्य *f* (आ) R, MārkP **one whose desires are a.** पर्याप्तकाम MuṇḍUp **one whose object is a.** सिद्धकार्य Kathās **one whose wishes are a.** सिद्धसंकल्प MW **thoroughly a.** संसिद्ध R **very a.** पर्यवदात Divyāv **well a.** सुपरिणीत MBh **worthy of being a.** साधनार्ह MW.

to be accomplished संसाध्य MārkP, Bhar, साध्य Mn, MBh, etc, साधनीय MBh, Ragh, साधयितव्य Hit, सम्प्रसाध्य Kām—विनिष्पाद्य MārkP, सम्पाद्य MBh, Sarvad, सम्पादनीय *f* (आ) Hit, Kull, प्रतिपादनीय MW—अनुष्ठातव्य, अनुष्ठेय, समनुष्ठेय MBh—निर्वाह्य Kathās, वोढव्य MBh—कर्तव्य TS, ŚBr, AitBr, Mn, etc, कर्त्व RV—प्रणेतव्य MBh, प्रणेय MBh—भावनीय Nīlak, भाव्य Kum, BhP, राध्य RV, आराध्य Sāh, Kpr, विधातव्य MBh, Kāv, etc, निर्वर्त्य Daśar, Rājat, Śaṃk, समाप्य Sāh, (a way) गन्तव्य PraśnUp 4, Kathās 25, कल्पनीय Sch on ŚBr 2.4.3.3, उपासितव्य Suśr, अर्ध्य RV 1.156.1.

difficult to be accomplished दुरासद, दुरासद MBh 3.12255, दुरवाप MBh 7.727, Śak 1.26/27, दुरन्वय MBh, Hariv, दुर्मद Kāṭh 31.15, MBh, Kāv, etc, दुर्साध्य MBh, Hariv, etc, दुःसाध्य Hariv, Kām, Pañc, दुष्पार MBh, etc, दूराध TāṇḍyaBr 20.11 **easily a.** सुघट Kusum **easy to be a.** सुखसाध्य Bhartṛ, Śaṃk, ईषत्कर *f*(ई) Prab **hard to be a.** दुर्घट Rājat 4.364, BhP **not able to be a.** असाध्य Yājñ 2.196, Hariv, etc **an object to be a.** विधेयपदम् W **the state of being necessary to be a.** कर्तव्यता, कर्तव्यम् Sāh **to be a. by austerities** तपःसाध्य **to be a. by no other** अनन्यनिष्पाद्य **to be a. in two nights** द्विरात्रीण Lāṭy **to be still a. and already a.** साध्यसिद्ध R **having a. many deeds** कृत्व्य RV.

accomplisher *n* निष्पादक *m*.

accomplisher *n* साधयितृ *mfn* Nir, सम्पादयितृ *mfn* Kum, Sāh, Kull, निर्वहितृ *m* ChUp 8.14, विधातृ *m* RV, etc, तनितृ *m* RV 10.39.14, Sāy.

one who accomplishes anything कृत् *mfn* only *ifc* (Pāṇ 6.1.182).

accomplishing *adj* साधक *f* (इका) MBh, Kāv, etc, साधिन्, प्रसाधक *f* (इका) (*ifc*) W, प्रसाधन *f* (ई) RV, साध् (*ifc*), निष्पादक *f* (इका) Sāh, सम्पादन *f* (ई) Vcar, प्रतिपादक *f* (इका) MW, करिष्णु (*ifc*) Daś, कृत् only *ifc* (Pāṇ 6.1.182), करि (*ifc*), निर्वर्तक Śaṃk, Pat, निर्वर्तिन् (*ifc*) Śak 5.20/21 (v.l. निवर्तिन्), निर्वाहक *f* (इका) Sāh, Sāy, निर्वोढृ Hcar, विधायिन् Kathās, Hariv, समापन Kauś, MBh, घटक Bhartṛ 2.66, वेधस् BhP.

accomplishing any object कार्यसाधक W **a. a work** कर्मसाधक **a. everything** सर्वसाधन Pañcat, विश्वकर्म RV 10.166.4, विश्वकर्मन् RV, AV, Br, MBh, Hariv **a. that** तत्साधुकारिन् Pāṇ 3.2.134 **a. the act of liberation** मोक्षक्रियासमाचार Pañcat **best in a.** पारयिष्णुतम AitBr **desirous of a.** सिषाधयिषु Āpast, Baudh, BhP, सिसाधयिषु.

being accomplished आराध्यमान.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

accomplishing *n* निर्वाहः Kāv, निर्व्यूढम् Bhartṛ 2.39 (v.l. for निर्वाह), सम्प्रसाधनम् Car, Bhpr, W, परिसाधनम् Mn, R, संसाधनम् MBh, सम्पादनम् Kāv, Pañcat, Kathās, समापादनम् MW, उपपत्ति *f* MBh, BhP, Bhag, Ragh, etc, उपपादः, प्रतिपादनम् W, परिपूरणम् Saṃk, Kāraṇḍ, पारणम् MBh, समासादनम् W, विधानम् Mn, MBh, etc, व्यतिकरः *ifc* Amar, Daś, Rājat, उपस्थिति *f*, आहरः MBh, Kād, आहरणम् *ifc* MBh.

completely accomplishing (duty etc) व्युपकारः R **for the sake of a.** सिद्ध्यर्थम् *ind* Yājñ **instrument or the means of a. anything** राधनम् L.

not disposed to accomplish anything अनिर्वाहिणशील *mfn* Mṛcch **so as to a. step by step** अभिनिनर्तम् *ind* KaushBr **striving to a.** राधस् *n* BhP.

being accomplished समुत्सर्पणम् Inscr, समुदानीतत्वम् Jātakam.

accomplishment *n* **1 निष्पादन, सम्पादन, सम्पारण** *n* MaitrS, **परिपूर्ति** (fulfillment), **समाप्ति** *f* (completion), **समापन** *n*.

2 सम्पादित, निष्पादित *n*, **सिद्धि** *f* MBh, Kāv, etc.

3 शिष्टाचार, सभ्याचार *m*.

4 प्रावीण्य, कौशल *n*.

accomplishment *n* **I** प्रसिद्धि *f* Mn, Yājñ, Kām, BhP, साधः RV, साधनम् (*ifc f* आ) Nir, MBh, etc, साधना, साध्यम् W, साध्यसिद्धि *f* IW, समाधा *m* (only L), समाधि *m* Kum, विधि *m* Yājñ, Śak, etc, विहिति *f* Kāvyād, Bālar, आराधनम् Śak, राद्धि *f* AV, Br, ŚrS, संराद्धि *f* Dhātup, समाप्ति *f* ŚBr, etc, व्याप्ति *f* AV, ŚBr, संस्कारः (*ifc f* आ) GṛŚrS, MBh, Kāv, etc, अभिनिवृत्ति *f*, कृतकृत्यता Mn, MBh, KapS, etc, कृतकृत्यताभावः Naish 6. 106, सम्पत्ति *f* Nir, R, etc, सम्पद् *f* Yājñ, MBh, etc, घटना, समुदानयः Lalit, समुदानयता Divyāv, ऋद्धि *f* BhP, Lalit, etc, वितानः, वितानम् BhP, रचना MBh, Kāv, etc.

II तथाभावः Jain, Siṃhās, उद्यापनम्, क्लृप्ति *f* VS 18.11, TS 5, ŚBr, ŚāṅkhŚr, ĀśvGṛ 1.23.15, क्लिब् *f* (v.l. क्लृब्) VS 40.15, ŚBr, 14.8.3.1, याथार्थ्यम् W.

accomplishment by spells and incantations मन्त्राराधनम् Bhartṛ **a. of a desire** प्रार्थनासिद्धि *f* Ragh **a. of an act** कर्मसिद्धि *f* Mālav, Kum **a. of an action** क्रियासिद्धि *f* **a. of an object** कृतार्थता Ragh 8.3, Gīt 5.19, Kathās, कृतार्थत्वम् Sāh **a. of any matter** अर्थाभिनिर्वृत्ति *f* MBh 5.4548 **the a. of an object or purpose** कार्यार्थसिद्धि *f* Mn 7.167, अर्थसाधनम् Ragh, Kathās **a. of a work** कर्मान्तः Mṛcch, Subh, कार्यसिद्धि *f* Mudr **a. of every object** सर्वसिद्धि *f* W **a. of one's own desire or object** स्वार्थसाधन *n* Mn, Rājat, स्वार्थसिद्धि *f* Rājat **a. of one's wishes** राधस् *n* BhP **a. of victory** विजयसिद्धि *f* W **a. of what has to be done** साध्यसिद्धि *f* MW **according to a.** यथोत्पत्ति Kauś **causing the a. of anything** सिद्धिकारिन् *mfn* (*gen*) Sāh **complete a.** अत्यन्तगति *f*, संसिद्धि *f* Gobh, MBh, etc **means of a.** समाप्तिसाधनम् MW **the paramita or a. of indulgence** क्षान्तिपारमिता Kāraṇḍ **relating to the a. of anything** कर्मण्य Suśr **the accomplishments of a bridegroom** वरसंपद् *f* ĀpGṛ.

wish to accomplish शिक्षा Kir 15. 37, सम्पिपादयिषा Yogas, Sch.

accord *vb* **1 संवदति** Hariv, Mṛcch, Kathās.

2 संददाति.

accord *vb* दशस्य *Nom* दशस्यति RV.

not accorded to अनवरुद्ध *mfn* (*gen*) ŚBr.

accord *n* **1 ऐक्य** *n*, **सम्मति, एक-**

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

मनस्कता, एकचित्तता *f*.
2 (an informal political agreement between governments) अभिसन्धि *m*.
3 (harmony of sounds) संवाद *m*.
4 स्वेच्छा, यदृच्छा *f*.
5 *Law* अभिसंविदा *f*.

being of one accord with सक्रतु *mfn* (*instr*) RV **coming or going of one's own a.** कामग, कामगति *mfn* Ragh 13.76, कामगम *mf* (आ) *n* MBh, R, कामंगामिन् *mfn* L **of one's own a.** कामतः *ind* Mn, Yājñ, MBh, R, कामात् *ind* Mn, R, कामहैतुक *mfn* Bhag.

accordable *adj* (reconciliable) समाधेय.

accordance, accordancy *n* 1 ऐक्य *n*, सम्मति, संगति, अनुवर्तिता, संरूपता *f*, अनुसार *m*.
2 प्रदान *n*.

accordance *n* सामर्थ्यम् Pat, Hariv, Suśr, etc, संकथा (*ifc f* आ) Cat.
accordance of the meaning of a word with its derivation or etymology यौगिकत्वम् L **a. of the movements in dancing with music and song** प्रमाणम् (*ifc f* आ) Saṃgit **to be in a. with** क्लृप् *cl 1* कल्पते RV 1.170.2, AV, etc **being in a. with** अन्वायत्त *mfn* (with *loc* or *acc*) TS, etc **in a. with** समम् *ind* (*instr*, *comp*) SBr, Mn, MBh, etc, योगतः *ind* (*comp*) Ragh, Kathās **in a. with justice** धर्मसहित *mfn* **in a. with the Veda** वेददर्शनात्.

accordant *adj* अनुवर्तिन्, अनुसारिन्, सुसंगत.

accordant with the law धर्मयुक्त R, Āpast.

accordatura *n Music* (the tuning संस्वरण scheme of a stringed instrument) संस्वरता *f*.

according *adj* अनुवर्तिन्, अनुसारिन्, सुसंगत.

according *adv* = **accordingly.**

according as यथाहि, तदनुसार (with the reversion of related clauses).

according as यथायथा... तथातथा or एवैव, यथा *ind* RV, etc **a. as anything has been done** यथाकृतम् KātyŚr.

accordingly *adv* 1 अनुरूपम्, अनुरूपेण, यथा, अनुगुणम्.
2 (in natural consequence) फलतः, परिणामतः.

accordingly *adv* (introducing quotations) तथा च Mn 9.19, 45, Dhūrtas, Hit, तथा हि, तदनुकृति *ind* AitBr 6.1.2.

according to यथा, अनुरूपम्, अनु.

according to अनुसारक, अनुसारिन् *mfn*, अनु (prefixed to nouns, esp. in adverbial compounds; as a separable preposition, with *acc*, Pāṇ 1.4.86), अनुरूप *mfn*, अनुगुण *mf*(आ)*n*, पूर्वकम्, योगात्, योगेन, योगतः *ifc*, उप (with *instr*) RV, AV,ŚBr, द्वारेण *instr*, *ifc*, परि RV, प्रति, वशेन, वशात्, वशतः with *gen* or *ifc* , विभागशः (*ifc*) BhP, समासाद्य *ind* MBh, Kāv, etc, सारेण, हेतुभिः.

according to actions यथाकर्म *ind* ŚBr, ŚrS, etc **a. to actions and qualities** यथाकर्मगुणम् *ind* BhP **a. to countries** यथाजनपदम् ĀpGr, Sch **a. to duty** धर्माविरुद्धम् MBh 1.3501, धर्मार्थम् MW **a. to desire** यावदिच्छम् Car **a. to each parvan** यथापर्व ŚāṅkhŚr **a. to each tantra** प्रतितन्त्रम् W **a. to families** यथाकुलम् ĀpGr, Comm **a. to law** धर्माविरुद्धम् MBh 1 .3501 **a. to me** मां प्रति Mālav **a. to nature** यथाधर्मम् Śulbas **a. to need** यथोपयोग *ibc* Kathās, यथोपयोगम् MārkP, Rājat **a. to number of bricks** यावदि-

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

ष्कम् KātyŚr **a. to number of krosas** यथाक्रोशम् KātyŚr **a. to number of oblations** यावद्धविः KātyŚr **a. to the number of persons acting or sharing in a sacrifice** यावत्कर्तृ Kāty Śr, Comm **a. to pious usage** आह्मया **a. to pleasure** यत्रकामम् ŚBr **a. to power** शक्त्यपेक्ष *mfn* MW, यथोत्साहम् ŚrS, Mn, etc **a. to precept** शास्त्रदृष्ट Mn, Kāv, etc **a. to right** धर्माधर्म् MW **a. to rule** विधिपूर्वकम् Mn, R, Suśr, विधिपूर्वम् Gaut, MBh, शास्त्रदृष्ट *mfn* Mn, Kāv, etc, धर्मधर्म् MW **a. to the arrangement of the dhishnya** यथाधिष्ण्यम् *ind* ŚBr, Vait **a. to the form or body** (acc. to the dimensions [of the Yūpa]) यथाकायम् KātyŚr **a. to the Brahmana** अनुब्राह्मणम् Lāṭy **a. to the circumference of the bowl or cup** यावत्कपालम् KātyŚr **a. to the circumstances** यथाकर्म MW **a. to the order** यथाक्रम *ibc* Kathās, यथाक्रमम् Mn, Kāv, etc, यथाक्रमेण MaitrUp, VarBṛS **a. to the sacred text or Veda** यथाछन्द R **a. to the text** यथाधीतम् Lāṭy, BhP **a. to the Yajus** यथायजुस् TS, TBr, अनुयजुस् KātyŚr **a. to use** यथोपयोग *ibc* Kathās, यथोपयोगम् MārkP, Rājat **a. to wish** यथाकाम *mfn* Hcat, यथाकामम् RV, etc, प्रतिकामम् RV, ŚrS, यत्रकामम् ŚBr **a. with** सङ्गत *mfn* (*comp*) Kāv, Kathās **to act a. to** अन्वाविश् Ch-Up, etc **to act a. to the wishes of** अनुगा RV **being a. to desire or wish** प्रतिकाम *mfn* AV **being a. to liking or wish** प्रतिकाम्य *mfn* AV.

accordion *n Music* वलिवाद्य *n* (so called from the folds वलि of its bellows).

accordion *adj* भंज्य.

accost *vb* **1** (to approach) उपगच्छति, उपागच्छति.

2 (to speak first to, to greet) **संप्रभाषते** (cp. also **संप्रभाषति**) MBh, **संबोधयति, अभिनन्दते.**

accost *n* (address, greeting) **संप्रभाषण, संबोधन अभिनन्दन** *n.*

accostable *adj* (approachable) **उपगम्य, उपागम्य.**

accosted *adj* समुदित BhP.

accosting *adj* समुदाचारिन् Divyāv.

accouche *vb Med.* **प्रसावयति.**

accouchement *n* **प्रसूति** *f.*

a. force *Med.* **बलात् प्रसूति, कृत्रिमप्रसूति** *f.*

accoucheur *n* **प्रसूतिवैद्य, प्रसावक** *m.*

accoucheuse *n* (midwife) **प्रसाविका, धात्री** *f.*

account *vb* **1** (to place to one's account, to put to the credit of) **समाकलयति.**

2 (to assign) **निर्दिशति, नियुंक्ते.**

3 (to value, to estimate or hold in opinion...) **गणयति.**

4 (to render an account) **लेखां ददाति.**

5 (to give a reason, to give explanation) **कारणं कथयति, व्याख्याति.**

6 (to hold a high opinion) **बहु मन्यते.**

7 *Book-keeping* **लेखां करोति.**

to be accounted विधा *pass* विधीयते Mn 9.119, 3.118, वच् *pass* उच्यते Mn, MBh, etc.

account *n* **1** **गणना** *f*, **गणन** *n.*

2 *Accounting* **लेखा** *f.*

3 (explanation of one's administration or conduct in money affairs, discharge of responsibilities, etc) **व्याख्या** *f.*

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

4 (advantage, profit) लाभ *m*.

5 (a statement in general of reasons, causes, grounds, etc, explanatory of some event) हेतु-निर्देश *m*, हेतुकथन *n*, हेतु *m*, कारण, निमित्त *n*.

6 (a statement of facts or occurrences, a report) विवरण *n*, विवृत्ति *f*, वृत्तान्त *m* Mn, MBh, etc.

7 (importance, worth, value) अर्थ *m*, अर्हा *f*, महत्त्व *n*.

account *n* वृत्तान्तः (rarely) वृत्तान्तम्, वृत्तान्ताः, वृत्तान्तानि, उपाख्यानम् BhP, प्रतिवार्त्ता, Śak, आदेशः Mn 9.258, Yājñ.

a. clerk लेखा-लिपिक *m*.

a. current लेखा-विवरण *n*

current a. चल-लेखा.

a. days लेखा-दिनानि *n pl*.

a. duty *Law* (payable by the beneficiary) उत्तराधिकारि-कर *m*.

a.-keeping लेखा-पालन *n*.

a. payee (credit to the payee's account) आदातृ-लेखायाम्.

a. render *Law* (an action of account) लेखाभियोग *m*.

a. rendered उपस्थापित-लेखा *f*.

a. sales विक्रय-विवरण *n*.

a. sales book विक्रय-विवरण-पुस्त *n*.

a. sales guardbook विक्रय-विवरण-रक्षि-पुस्त *n*.

accounts payable देय शेष *m*.

accounts payable ledger = **purchase ledger** क्रय-प्रपंजी *f*.

accounts receivable प्राप्य शेष *m*, प्राप्य-लेखा *f*.

accounts receivable ledger = **sales ledger** विक्रय-प्रपंजी *f*.

account stated (an account rendered which by implied or express acceptance has been agreed upon by both parties as correct) स्वीकृत-लेखा *f*.

adjustment a. समायोजन-लेखा *f*.

balance an a. लेखा-समपार्श्वन, लेखा-संतुलन *n*.

capital a. पुंजी-लेखा *f*.

clear an a. लेखा-शोधन *n*.

close an a. लेखा-संवरण *n*.

cost a. परिव्यय-लेखा *f*.

current a. चल-लेखा *f*.

deficiency a. हीनता-लेखा, अपूर्णता-लेखा *f*.

deposit a. निक्षेप-लेखा *f*.

drawings a. आहरण-लेखा *f*.

fixed deposit a. सावधि-निक्षेप-लेखा *f*.

for a. of तत्कृते, तदर्थम्.

goods a. वस्तु-लेखा *f*.

go to one's a. (to die) म्रियते.

impersonal a. अवैयक्तिक-लेखा *f*.

in a. with (in the relationship of creditor or debtor to) लेखा-सम्बन्धे.

nominal a. अवास्तविक-लेखा *f*.

open an a. लेखा-उद्घाटन *n*.

personal a. वैयक्तिक-लेखा *f*.

real a. = **property a.** सम्पत्ति-लेखा *f*.

render an a. लेखा-प्रेषण *n*.

sales a. विक्रय-लेखा *f*.

suspense a. निलम्बित-लेखा *f*.

write off an a. लेखा-अपलेखन *n*.

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh

CC-0. Agamnigam Digital Presevation Foundation, Chandigarh